ز

ز (زَايٌ): ئەرەب ئېلىپبەسىنىڭ 11 ـ ھەرپى بولۇپ ، ئەبجەد ھېسابىدا «7» نى بىلدۈرىدۇ.

زَابَ يَزُوبُ زَوْبًا الْمَاءُ: سۇ ئاقتى.

زَابَنَ يُزَابِنُ مُزَابَنَةً ـ هُ: ئۇنى تاشلىۋەتتى ، ئىتتىرىۋەتتى.

«زَابَنَتِ الْبَقَرَةُ عِجْلَهَا» : كالا موزىيىنى ئىتتىرىۋەتتى.

زَابَنَ فُلَانًا: ئېنىقسىز نەرسىنى ئېنىق نەرسىگە ساتتى.

«زَابَنَ فَلَّاحٌ فُلَانًا الرُّطَبَ فِي رُؤُوسِ النَّخْلِ بِمِقْدَارٍ مَعْلُومٍ مِنَ التَّمْرِ» : دېھقان خورما شېخىدىكى ھۆل خورمىنى مۇئەييەن مىقداردىكى خورمىغا ساتتى.

زَاتَ يَزِيتُ زَيْتًا الطَّعَامَ: تاماققا ماي قۇيدى ، ماي قوشتى.

زَاتَ الْآلَةَ: سايمانغا ماي قۇيدى ، مايلىدى.

زَاجٌ: تۆمۈر؛ سۇلفات.

اَلزَّاجُ الْأَبْيَضُ: ۋىكىت (سىنىك سۇلفات) .

زَاجِرٌ ج زَاجِرُونَ: مەنئى قىلغۇچى، چەكلىگۈچى، توسقۇچى.

زَاجِرُ الْإِنْسَانِ: ئادەمنىڭ ۋىجدانى ، ئادەمنىڭ ئىنسابى.

حُكْمٌ زَاجِرٌ: چەكلىگۈچى ھۆكۈم.

زَاجِرَةٌ ج زَوَاجِرُ وَ زَاجِرَاتٌ: شامال.

زَاجِلٌ ج زَوَاجِلُ: ئەسكەر باشلىقى ؛ ئوق ئاتقۇچى.

حَمَامٌ زَاجِلٌ: خەت كەپتىرى ، پوچتا كەپتىرى.

زَاحَ يَزُوحُ زَوْحًا عَنِ الْمَكَانِ: مەلۇم بىر ئورۇندىن ئايرىلدى ، چەتنىدى ، يىراقلاشتى.

زَاحَ الشَّيْءَ: نەرسىنى نېرى قىلىۋەتتى ، ئېلىۋەتتى.

زَاحَ الْجِمَالَ: تۆگىلەرنى تارقىتىۋەتتى ، چېچىۋەتتى.

زَاحَ السِّتَارَ: پەردىنى ئېچىۋەتتى.

زَاحَ يَزِيحُ زَيْحًا وَ زَيَحَانًا الرَّجُلُ: يىراققا كەتتى، ئايرىلدى، چەتنىدى.

زَاحَرَ يُزَاحِرُ مُزَاحَرَةً: دۈشمەنلەشتى ، ئۆچلەشتى ، ئاداۋەتلەشتى.

زَاحِفٌ ج زَوَاحِفُ: ئۆمىلىگۈچى ھايۋانلار ، يەر بېغىرلىغۇچى ھايۋانلار ؛ ياماشقۇچى.

زَاحَمَ يُزَاحِمُ مُزَاحَمَةً وَزِحَامًا الرَّجُلَ: قىستىدى.

«زَاحَمَ التَّاجِرُ زَمِيلَهُ» : سودىگەر ھەمراھىنى قىستىدى.

«زَاحَمَهُ بِالْمَنْكِبِ وَالسَّاقِ» : ئۇنى دولىسى ۋە پاچىقى بىلەن قىستىدى.

زَاحَمَ الْخَمْسِينَ: ئەللىككە يېقىنلاشتى.

زَاخِرٌ: تاشقۇچى، يامرىغۇچى، تولۇپ ـ تاشقان، يۇكسەلگۈچى؛ لىقمۇ لىق.

بَحْرٌ زَاخِرٌ: تولۇپ تاشقان دېڭىز.

قَلْبُهُ زَاخِرٌ بِالْمَحَبَّةِ: دىلى مۇھەببەت بىلەن تولۇپ تاشقان.

زَادَ يَزُودُ زَوْدًا الشَّخْصُ: ئوزۇق ـ تۈلۈك يىغدى.

زَادَهُ: ئۇنىڭغا ئوزۇقلۇق بەردى ، ئوزۇق ـ تۈلۈك بەردى.

زَادَ الْمُسَافِرُ: مۇساپىر ئوزۇق تەييارلىدى.

«زَادَتِ الْأُمُّ وَلَدَهَا قَبْلَ سَفَرِهِ» : بالا سەپەرگە چىقىشتىن بۇرۇن ئانىسى ئۇنىڭغا ئوزۇقلۇق تەييارلاپ بەردى.

زَادَ يَزِيدُ زَيْدًا الشَّيْءُ: نەرسە ئۆستى، كۆپەيدى، ئاشتى ، ئۆرلىدى.

زَادَ الشَّيْءَ: نەرسىنى كۆپەيتتى ، ئاشۇردى.

زَادَهُ كَذَا: ئۇنىڭغا ئىلگىرى بەرگەندىن كۆپ بەردى.

زَادَ عَنِ الشَّيْءِ: نەرسىدىن ئۆتۈپ كەتتى، ئېشىپ كەتتى.

«زَادَ الطِّيْنَ بَلَّةً» «مثل»: ئېچىشقان جايغا تۇز سەپتى، ئوت ئۈستىگە ياغ چاچتى.

«زَادَكَ اللّٰهُ عِلْمًا»: ئاللاھ ئىلمىڭنى زىيادە قىلسۇن.

زَادَ مَالُهُ: مېلى كۆپەيدى.

زَادَ عَلَى الْحَدِّ: چەكتىن ئېشىپ كەتتى.

«زِدْ مِنْ مَلَابِسِكَ وَإِلَّا فَسَتُصَابُ بِالزُّكَامِ»: قېلىنراق كىيىنىۋال، بولمىسا زۇكام بولۇپ قالىسەن.

زَادٌ ج أَزْوَادٌ وَ أَزْوِدَةٌ: ئوزۇق ـ تۈلۈك، ئوزۇق يەم ـ خەشەك، تەمىنات.

زَادُ الْعَائِلَةِ السَّنَوِيُّ: ئائىلىنىڭ يىللىق ئوزۇقى.

«زَادُ الطَّالِبِ مِنَ الْعِلْمِ»: ئوقۇغۇچىنىڭ ئوزۇقى ئىلىم.

«زَادُهُ دَقِيقٌ وَ تَمْرٌ»: ئۇنىڭ ئوزۇقى ئۇن ۋە خورمىدىن ئىبارەت.

زَارَ يَزُورُ زَوْرًا وَمَزَارًا وَ زِيَارَةً: زىيارەت قىلدى، ئېكسكۇرسىيە قىلدى، يوقلىدى، ھال ـ ئەھۋال سورىدى.

«أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ» «قرآن»: تاكى قەبرىلەرنى زىيارەت قىلغىنىڭلارغا (يەنى قەبرىلەرگە كۆمۈلگىنىڭلارغا) قەدەر، (پۇل ـ مال بالىلار بىلەن) پەخىرلىنەمەك سىلەرنى غەپلەتتە قالدۇردى.

زَارَةٌ: دانلىق، پوكان (قۇشلارنىڭ): پوقاق، توپ، جامائە.

زَارَعَ يُزَارِعُ مُزَارَعَةً الْمَالِكُ الزَّارِعَ: ئورتاقلاشتى، يەر ئىگىسى يەر تېرىغۇچىغا يەرنى ئورتاقىقا بەردى.

زَارِعٌ ج زُرَّاعٌ: دېھقان، يەر تېرىغۇچى.

زَارُوبٌ ج زَوَارِيبُ: تار يول، چىغىر يول، يالغۇز ئاياغ يول، تاركوچا.

زَارَى يُزَارِي زِرَاءً وَ مُزَارَاةً فُلَانًا: ئەيىبلىدى، كەمسىتتى، مەنسىتمىدى.

«كَثِيرًا مَا يُزَارِيهِ أَمَامَ أَتْرَابِهِ»: كۆپىنچە ئۇنى تەڭتۇشلىرىنىڭ ئالدىدا ئەيىبلەيدۇ.

زَازِيَةٌ ج زَيَازٍ: تۆپىلىك، دۆڭ؛ پەي.

زَاطَ يَزِيطُ زَيْطًا النَّاسُ: كىشىلەر ۋاڭ ـ چۇڭ كۆتۈرۈشتى، ۋارقىراپ ـ جارقىراشتى، ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ قىلىشتى.

زَاغَ يَزُوغُ زَوْغًا وَ زَوَغَانًا: ئۆزىنى قاچۇردى، ئاغدى، باش تارتتى، سىڭايان بولدى، ئۆزىنى چەتكە ئالدى، قىيسايدى، مايىل بولدى، قىڭغىر بولدى، بۇرالدى.

زَاغَ يَزِيغُ زَيْغًا وَ زَيَغَانًا الْبَصَرُ: كۆز چارچىدى، تالدى، ھالسىرىدى.

«مَازَاغَ الْبَصَرُ وَمَاطَغَى» «قرآن»: (پەيغەمبەرنىڭ كۆزى (ئوڭ ـ سولغا) بۇرالمىدى، (كۆزلىگەن نەرسىدىن) ئۆتۈپ كەتمىدى.

زَاغَ الشَّيْءُ: نەرسە قىڭغىر كەتتى، بۇرۇلۇپ كەتتى.

زَاغَ الشَّخْصُ: كىشى ئازدى، ئاداشتى.

زَاغَتِ الشَّمْسُ: كۈن قايرىلدى.

زَاغَ يَزِيغُ زَيْغًا ـ تِ النُّقُودُ: پۇل ساختىلاشتى، يالغاندىن ياسالدى.

زَاغٌ: قاغا، مونبدۇلا قاغىسى، زاغ.

زَاغٌ جِيْفِيٌّ: تاپ يېگۈچى قاغا.

زَاقَ يَزُوقُ زَوْقًا الْحَمَامَةُ: كەپتەر قانات قاقتى، پەرۋاز قىلدى.

زَاقِرَةٌ: پولات چىۋىق.

زَاقٌ: قانات كېرمەك.

طَائِرٌ زَاقٌّ: قانىتىنى كېرىپ شۇڭغۇغۇچى قۇش.

زَاقِنَةٌ: ئاقساق چىشى تۆگە.

زَاقُولٌ ج زَوَاقِيلُ: ئوغرى؛ قاراقچى؛ ئالدامچى؛ باسمىچى.

زَاقٍ ج زَوَاقٍ: خوراز.

زَاكَ يَزُوكُ زَوْكًا الرَّجُلُ: كۆرەڭلەپ ماڭدى، غادىيىپ ماڭدى.

زَاكَنَ يُزَاكِنُ مُزَاكَنَةً: يېقىنلاشتى، يېقىن كەلدى، يېقىنلاپ كەلدى.

زَالَ يَزُولُ زَوْلًا وَ زَوْلَانًا وَ زَوَالًا الشَّيْءُ: نەرسە

نىرى بولدى. زاۋال تاپتى.

زَالَ يَزُولُ زَوَالاً الشَّخْصُ: هالاك بولدى ، ۋاپات بولدى.

زَالَتِ الشَّمْسُ: كۈن قايرىلدى ، قىيسايدى.

زَالَ عَنِ الْوُجُودِ: يەر يۈزىدىن يوقالدى.

زَالَ زَائِلُ الظِّلِّ: دەل چۈش ۋاقتى بولدى.

زَالَ يَزِيْلُ زَيْلاً: توختىدى.

زَالَ عَنْ مَكَانِهِ: يىراقلاشتى، چەتلەشتى.

مَا زَالَ وَ لَمْ يَزَلْ: ئىلگىرىكىدەك، يەنە، يەنىلا، ئاۋۋالقىدەكلا، توختاۋسىز، داۋاملىق، ئۈزلۈكسىز.

مَا زَالَ قَائِمًا: داۋاملىق ئۆرە تۇردى.

«مَا زَالَ يَسْكُنُ فِي ذَلِكَ الشَّارِعِ» : ئۇ ھېلىمۇ شۇ كوچىدا تۇرماقتا.

لاَ يَزَالُ يَعْمَلُ: ئۇ يەنىلا خىزمەت قىلماقتا، ئۇ يەنىلا ئىشلەۋاتىدۇ.

زَالِخَةٌ: دىۋگون (دېڭىز - ئوكيانلاردا ياشىغۇچى بىر خىل ئېمىتكۈچى ھايۋان).

زَامَ يَزُومُ زَوْمًا الرَّجُلُ: ئۆلدى، ھالاك بولدى.

زَامَ الْكَلْبُ: ئىت ھاۋشىدى، قاۋىدى.

زَامٌ: ھەرقانداق نەرسىنىڭ تۈتتىن بىرى.

زَامَةٌ ج زَامَاتٌ: كىشىلەر توپى، جامائە.

زَامِرٌ: نەيچى، نەي چالغۇچى.

زَامَلَ يُزَامِلُ مُزَامَلَةً: باراۋەرلەشتى، تەڭپۇڭلاشتى، ئۇدۇلمۇ ئۇدۇل بولدى.

زَامَلَهُ فِي الْعَمَلِ: ئۇنىڭ بىلەن خىزمەتداش بولدى، ئىشداش بولدى.

زَامَلَهُ فِى التَّدْرِيسِ بِالرِّيفِ: يېزىدا ئۇنىڭ بىلەن ئوقۇتقۇچىلىقتا بىرگە بولدى.

زَامَّ يُزَامُّ مُزَامَّةً - هُ: ئۇنىڭغا قارشى تۇردى، ئۇنى ھاكاۋۇرلۇقتا بېسىپ چۈشتى.

زَامَنَ يُزَامِنُ مُزَامَنَةً - هُ: ئۇنىڭ بىلەن ۋاقىت بەلگىلەپ مۇئامىلە قىلىشتى.

زَانَ يَزِيْنُ زَيْنًا - هُ: ئۇنى بېزەپ كۆرسەتتى، ياسىدى، پەرداز قىلدى، گۈزەللەشتۈردى، زىننەتلىدى، بېزىدى، ئۇپا - ئەڭلىك سۈركىدى.

زَانَ الصُّورَةَ: سۈرەتنى بېزىدى.

«إِنْ يَزِينَكَ لَنَفْسُكَوَإِنْ يَشِينَكَ لَهِيَ» (مثل) : ئوغۇل تۇغسا ئۆزىدىن، قىز تۇغسا خوتۇنىدىن كۆرۈش.

زَانٌ. خَشَبُ زَانٍ: بوك دەرىخى، زىكۇۋ دەرىخى.

زَانَةٌ: تاۋۇرۇك.

زَانٍ ج زُنَاةٌ: زىناخور، پاھىشىۋاز، پاھىشە قىلغۇچى، زىنا قىلغۇچى.

زَانِيَةٌ ج زَانِيَاتٌ وَ زَوَانٍ: پاھىشە ئايال، بۇزۇق ئايال، جالاپ.

«اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ» (قرآن) : زىنا قىلغۇچى ئايال ۋە زىنا قىلغۇچى ئەرنىڭ ھەر بىرىنى يۈز دەررىدىن ئۇرۇڭلار.

زَاهِدٌ ج زُهَّادٌ وَ زُهَّدٌ وَ زَاهِدُونَ: زاھىد، دۇنياغا بېرىلمەي ئىبادەت قىلغۇچى.

«وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ وَ كَانُوا فِيهِ مِنَ الزَّاهِدِينَ» (قرآن) : ئۇلار يۇسۇفنى ساناقلىق بىر قانچە تەڭگىگە ئەرزان باھادا سېتىۋەتتى، چۈنكى ئۇلار يۇسۇفكە قىزىقمىغانىدى.

زَاهِدَةٌ ج زَاهِدَاتٌ وَ زَوَاهِدُ: تائەت - ئىبادەت بىلەن شۇغۇللانغۇچى ئايال دەرۋىش.

زَاهِرٌ: گۈزەل، چىرايلىق، پۇزۇر، ھەشەمەتلىك، يورۇپ تۇرغۇچى، چاقناپ تۇرغان، ۋال - ۋۇل، پار - پۇر، ئېچىلىۋاتقان، چېچەكلەۋاتقان.

طِلاَءٌ لَوْنُهُ زَاهِرٌ: پارقىراق سىر.

أَحْمَرُ زَاهِرٌ: ئوچۇق قىزىل.

أَوْرَاقٌ زَاهِرَةٌ: چىرايلىق ياپراق.

زَاهِقٌ ج زَوَاهِقُ: ھالاك بولغۇچى، يوقالغۇچى، مۇنقەرز بولغۇچى؛ ساختا، يالغان.

كَلاَمٌ زَاهِقٌ: ساختا سۆز.

نَفْسٌ زَاهِقَةٌ: ھالاك بولغۇچى جان.

بِئْرٌ زَاهِقَةٌ وَ زَهُوقٌ: چوڭقۇر قۇدۇق.

زَاهِلٌ: تىنچ، جىمجىت، خاتىرجەم، ئارام.

زَاهٍ ج زَاهُونَ: چىرايلىق، شانلىق، پارلاق، ھەشەمەتلىك، نۇرلۇق، پۇزۇر، پار - پۇر.

لَوْنٌ زَاهٍ: ئوچۇق رەڭ.

نَبَاتٌ زَاهٍ: چىرايلىق ئۆسۈملۈك.

فِتْيَانٌ زَاهُونَ: پۇزۇر يىگىتلەر.

زَاهِيَةٌ ج زَاهِيَاتٌ: پۇزۇر، چىرايلىق، پارلاق، نۇرلۇق.

وُجُوهٌ زَاهِيَةٌ: نۇرلۇق يۈزلەر.

أَيَّامٌ زَاهِيَةٌ: پارلاق كۈنلەر.

زَاوَجَ يُزَاوِجُ مُزَاوَجَةً مِنَ الشَّخْصَيْنِ: تويى قىلىشتى.

زَاوَجَ بَيْنَ الْعَمَلَيْنِ: ئىككى ئىشنى بىرلەشتۈردى.

زَاوَجَ بَيْنَ الثَّوْرَيْنِ: ئىككى ئۆينى جۈپلەپ قويدى.

زَاوَجَ بَيْنَ الْعَمَلِ وَالْعِلْمِ: خىزمەت بىلەن ئۆگىنىشنى بىرلەشتۈردى.

زَاوَجَ بَيْنَهُمَا: ئۇلارنى بىر - بىرىگە جۈپلەپ قويدى.

زَاوِرَةٌ وَ زَاوُورَةٌ: دانلىق، پوكان، پوقاق.

زَاوَلَ يُزَاوِلُ مُزَاوَلَةً - هُ: ھەپىلەشتى؛ ئۇرۇنۇپ باقتى؛ مەشىق قىلدى؛ شۇغۇللاندى.

«إِذَا زَاوَلْتَ هَذَا الْعَمَلَ كَثِيرًا فَإِنَّكَ سَتُجِيدُهُ بِطَبِيعَةٍ»: بۇ ئىشنى قىلىۋەرسەڭ، تەبىئىي ھالدا ئۇنىڭغا ماھىر بولۇپ كېتىسەن.

زَاوِيَةٌ ج زَوَايَا: بۇلۇڭ؛ مۇنبىرى يوق كىچىك مەسچىت، خانىقا، تەكيىخانا.

«بَحَثْتُ عَنْ قَلَمِي فِي كُلِّ مَكَانٍ وَوَجَدْتُهُ أَخِيرًا فِي زَاوِيَةِ الدُّرْجِ»: مەن قەلىمىمنى ھەممە يەردىن ئىزدىدىم، ئاخىرىدا ئۇنى تارتمىنىڭ بۇرجىكىدىن تېپىۋالدىم.

«لَقَدْ تَفَقَّدْتُ كُلَّ زَاوِيَةٍ مِنْ زَوَايَا السَّاحَةِ تَمَامًا»: ھويلىنىڭ بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرىدىن تارتىپ ھەممە يېرىنى پاكىز سۈپۈرۈۋەتتىم.

زَاوِيَةٌ خَارِجَةٌ: تاشقى بۇلۇڭ.

زَاوِيَةٌ دَاخِلَةٌ: ئىچكى بۇلۇڭ.

زَاوِيَةٌ عَوْجَاءُ: قىيسىق بۇلۇڭ.

زَاوِيَةُ النَّجَّارِ: ئۈچ بۇرجەكلىك سىزغۇچ.

اَلزَّاوِيَةُ الْحَادَّةُ: ئۆتكۈر بۇلۇڭ.

اَلزَّاوِيَةُ الْقَائِمَةُ: تىك بۇلۇڭ.

اَلزَّاوِيَةُ الْمُنْفَرِجَةُ: كەڭ بۇلۇڭ.

اَلزَّاوِيَةُ الْمُتَتَامَّةُ: قالدۇق بۇلۇڭ.

اَلزَّاوِيَةُ الْمُتَكَامِلَةُ: تولدۇرغۇچى بۇلۇڭ.

اَلزَّاوِيَةُ الزَّوْجِيَّةُ: ئىككى ياقلىق بۇلۇڭ.

زَاوِيَةُ الْوُقُوعِ: چۈشۈش بۇلۇڭى.

حَجَرُ الزَّاوِيَةِ: ئۇل تاش، ئۇل، نېگىز، بۇلۇڭ تاش.

قَائِمُ الزَّاوِيَةِ: تىك بۇلۇڭلۇق.

مُنْفَرِجُ الزَّاوِيَةِ: كەڭ بۇلۇڭلۇق.

مُتَسَاوِي الزَّوَايَا: تەڭ بۇلۇڭلۇق، تەڭ بۇلۇڭلار.

مُتَعَدِّدُ الزَّوَايَا: كۆپ بۇلۇڭلۇق.

«عَاشَ فِي زَوَايَا الرِّيفِ»: يېزىنىڭ بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرىدا ياشىدى.

«عَاشَ مُهْمَلاً فِي زَوَايَا النِّسْيَانِ»: بىر بۇلۇڭدا نام - نىشانسىز ياشىدى.

مِنْ هَذِهِ الزَّوَايَا: بۇ نۇقتىلاردىن قارىغاندا.

«نَظَرَ إِلَى الْمَوْضُوعِ مِنْ زَوَايَا مُخْتَلِفَةٍ»: مەسىلىگە ئوخشىمىغان نۇقتىلاردىن قارىدى.

زَايَدَ يُزَايِدُ مُزَايَدَةً: باھا قويۇشتى، خېرىدار بولۇشتا رىقابەتلەشتى، كىمئارتۇق قىلىپ باھا قويدى، باھا تالاشتۇردى.

«زَايَدَهُ فِي شِرَاءِ الْبِضَاعَةِ»: مال سېتىۋېلىشتا باھا تالاشتۇردى.

زَايَلَ يُزَايِلُ مُزَايَلَةً - هُ: ئۇنىڭدىن ئايرىلدى.

زَائِدٌ: زىيادە، ئارتۇق، ئوشۇق، ئارتۇقچە.

وَزْنٌ زَائِدٌ: ئارتۇق ئېغىرلىق.

بِسُرُورٍ زَائِدٍ: ناھايىتى خۇشاللىق بىلەن، ئىنتايىن خۇشاللىق بىلەن.

زَائِدٌ عَنِ الْحَاجَةِ: ئېھتىياجدىن ئارتۇق.

عَدَدٌ زَائِدٌ: ئارتۇق سان.

سَاعَاتُ الْعَمَلِ الزَّائِدِ: ئوشۇق ئىشلىگەن ۋاقىت.

ثَمَنٌ زَائِدٌ: ئارتۇق باھا.

كَلَامٌ زَائِدٌ: پايدىسىز سۆز، ئوشۇق گەپ.

تَدَخُّلٌ زَائِدٌ: ئارتۇقچە ئارىلىشىۋالماق.

زَائِدَةٌ ج زَوَائِدُ: ئوشۇق، ئارتۇق، زىيادە.

اَلزَّائِدَةُ الدُّودِيَّةُ: سوقۇر ئۈچەي، قارغۇ ئۈچەي.

زَائِدَةٌ جِلْدِيَّةٌ: سۆگەل.

سُرْعَةٌ زَائِدَةٌ: ئېشىپ كەتكەن تېزلىك.

حَاجَةٌ زَائِدَةٌ عَنِ الْمَطْلُوبِ: تەلەپتىن ئېشىپ كەتكەن ھاجەت.

اِلْتِهَابُ الزَّائِدَةِ الدُّودِيَّةِ: سوقۇر ئۈچەي ياللۇغى.

تَدَخُّلَاتٌ زَائِدَةٌ: ئارتۇقچە ئارىلاشماق.

اِسْتِئْصَالُ الزَّائِدَةِ: سوقۇر ئۈچەينى ئېلىۋېتمەك.

زَائِرٌ ج زَائِرُونَ و زُوَّارٌ: زىيارەت قىلغۇچى، ئېكسكۇرسىيە قىلغۇچى، مېھمان؛ ھۆركۈرگۈچى يولۋاس.

أُسْتَاذٌ زَائِرٌ: ئۇنىۋېرسىتېتلارنىڭ بېرىكە لېكسىيە سۆزلەش ئۈچۈن تەكلىپ قىلىنغان پروفېسسور.

«إِذَا أَتَاكُمُ الزَّائِرُ فَأَكْرِمُوهُ» (حديث) : سىلەرنى بىرەر ئادەم يوقلاپ كەلسە، ئۇنى ھۆرمەتلەڭلار.

زَائِغٌ ج زَائِغُونَ: بۇرۇلۇپ كەتكۈچى، قىيسايغۇچى، ئېغىپ كەتكۈچى، ناتوغرا.

اَلزَّائِغُونَ عَنِ الصَّوَابِ: توغرا يولدىن بۇرۇلۇپ كەتكۈچىلەر.

نَظَرَاتٌ زَائِغَةٌ: قىڭغىر قاراشلار، ئېغىپ كەتكەن قاراشلار، ناتوغرا قاراشلار.

زَائِفٌ: ساختا، يالغاندىن ياسالغان.

خَبَرٌ زَائِفٌ: يالغان خەۋەر.

حُجَّةٌ زَائِفَةٌ: ساختا ھۆججەت، يالغان پاكىت.

نُقُودٌ زَائِفَةٌ: ساختا پۇل.

زَائِقٌ ج زَوَقَةٌ: ئۆينىڭ تورۇسلىرىنى بېزىگۈچى.

زَوَقَةُ الْبُيُوتِ بِالْجِصِّ: ئۆيلەرنى گەج بىلەن ئاقارتقۇچىلار.

زَائِلٌ: يوقالغۇچى، تۈگىگۈچى، زاۋال تاپقۇچى، تۈگەيدىغان، داۋامى يوق.

لَيْلٌ زَائِلُ النُّجُومِ: ئۇزۇن كېچە.

قَوْلٌ زَائِلٌ: ئۆتۈپ كەتكەن گەپ.

حُكْمٌ زَائِلٌ: ۋاقتى ئۆتكەن ھۆكۈم.

زَائِلُ الظِّلِّ: كۈن تىكلەشكەن ۋاقىت.

زَائِلَةٌ ج زَوَائِلُ: داۋامى يوق، يوقالغۇچى، تۈگىگۈچى؛ جانلىقلار، جانىدارلار.

ثَرْوَةٌ زَائِلَةٌ: تۈگىگۈچى بايلىق، بىردەملىك بايلىق.

رَأْفَةٌ بِالزَّوَائِلِ: جانلىقلارغا ئىچ ئاغرىتىش يۈزىسىدىن.

«فَصِّلِ الْحِنْطَةَ عَنِ الزُّوَانِ» : بۇغداينى قارامۇقتىن ئايرىغىن.

زُؤَامٌ: ئۇشتۇمتۇت، تاسادىپىي، تېز.

مَوْتٌ زُؤَامٌ: ئۇشتۇمتۇت ئۆلۈم.

«أَصَابَهُ مَوْتٌ زُؤَامٌ» : ئۇشتۇمتۇت ئۆلدى.

زُؤَانٌ: قارامۇق، مەستەك (دېنى زەھەرلىك بۇغدايسىمان ئۆسۈملۈك).

زِئْبَرٌ. زَئْبَرٌ. زُؤْبَرٌ. زَوْبَرٌ: تىۋىتتىن توقۇلغان نېپىز رەخت.

زِئْبَقٌ. زِئْبِقٌ: سىماپ؛ تۇتامى يوق، يەڭگىل مىجەزى ئىنتىك (ئادەم).

زِئْبَقٌ: كالومېل، سىماپ، خلورىد.

زَأْبَقَ يُزَأْبِقُ زَأْبَقَةً الدَّوَاءَ: سىماپتا دورا ياسىدى.

زِئْبَقِيٌّ: سىماپقا مەنسۇپ، سىماپقا ئائىت.

زَأْرَةٌ: ھۆۋلاش.

زَأَرَ يَزْأَرُ زَأْرًا وَزَئِيرًا وَزُؤَارًا الْأَسَدُ: شىر ھۆركىرىدى.

«زَأْرَةُ الْأَسَدِ فِي الزَّارَةِ أَهْوَنُ مِنْ زَوْرَةِ بَعْضِ الزُّوَّارِ» : شىرنىڭ ئورمانلىقتىكى ھۆۋلىشى بەزى زىيارەتچىلەرنىڭ زىيارىتىدىن يېنىك تۇيۇلىدۇ.

زَأَمَ يَزْأَمُ زَأْمًا وَ زُؤْمًا الشَّخْصُ: تاسادىپىي ئۆلدى، تۇيۇقسىز ئۆلدى، ئۇشتۇمتۇت جېنى چىقىپ كەتتى.

زَأْمَةٌ: ئۆتنى قورقۇتۇشتى، چۆچىتىشتى.

زَئِيرٌ: ھۆركىرىگەن ئاۋاز.

«سَمِعَ زَئِيرَ الْأَسَدِ فِي الْغَابَةِ» : ئورمانلىقتا شىرنىڭ ھۆركىرىگەن ئاۋازى ئاڭلاندى.

زَئِيرُ الْمَدَافِعِ: زەمبىرەكلەرنىڭ گۈمبۈرلىگەن ئاۋازى.

زَبَادٌ: ئىپار، خۇش پۇراق ماددا.

قِطُّ الزَّبَادِ: ئىپار مۈشۈكى.

زَبَادِيٌّ: چىنە، تاۋاق.

لَبَنٌ زَبَادِيٌّ: خام قايماق.

زُبَاطَةُ بَلَحٍ ج زُبَاطَاتٌ: بىر ساپاق خورما، بىر تىزىق خورما.

زُبَالَةٌ: ئەخلەت.

صُنْدُوقُ الزُّبَالَةِ: ئەخلەت ساندۇقى.

عَرَبَةُ الزُّبَالَةِ: ئەخلەت هارۋىسى.

مِجْرَفَةُ الزُّبَالَةِ: كۈرەك، شازا، ئەخلەت ئالىدىغان كۈرەك.

زَبَانَةٌ: خەبەردار.

زُبَانَى ج زُبَانَيَاتٌ: چايانىنىڭ نەشتىرى، ئۆسۈملۈكنىڭ تىكىنى.

زَبَانِيَةُ جَهَنَّمَ: دوزاختىكى مۇئەككەل پەرىشتىلەر.

«فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ» «قرآن» : ئۇ ئۆزىنىڭ سورۇنداشلىرىنى (يارەمگە) چاقىرسۇن، بىز زابانىيىلەر (يەنى جەھەننەمنىڭ كۈچلۈك قاتتىق قول پەرىشتىلىرى) نى چاقىرىمىز.

زَبَانِيَةُ الْإِسْتِعْمَارِ: جاھانگىرلىكنىڭ غالچىلىرى، جاھانگىرلارنىڭ مالايلىرى.

زَبَّ يَزَبُّ زَبًّا: تۈكلۈك بولۇپ كەتتى، يۈز - قوللىرىغا تۈك چىقىپ كەتتى.

زَبَّ يَزُبُّ زَبًّا الْقِرْبَةَ: تۇلۇمنى توشقۇزدى، تۇلۇمنى تولدۇردى، تۇلۇمغا قاچىلىدى.

زَبَّ الْحِمْلَ: يۈكنى كۆتۈردى، يۈدىدى.

زُبٌّ ج أَزْبَابٌ وَ أَزُبٌّ: بۇرۇن، تۇمشۇق؛ ساقال - بۇرۇت؛ ئەرلىك جىنسىي ئەزا.

زُبُّ الْبَحْرِ: دېڭىز كۆپۈكى.

زَبَّالٌ ج زَبَّالُونَ: ئەخلەتچى، تازىلىق ئىشچىسى، كوچا سۈپۈرگۈچى.

«يَمُرُّ الزَّبَّالُ فِي الْحَيِّ عِنْدَ الْفَجْرِ» : تازىلىق ئىشچىسى تاڭ يورىغاندا كوچىدىن ئۆتىدۇ.

زَبَّبَ يُزَبِّبُ تَزْبِيبًا الْعِنَبَ: ئۈزۈم قۇرىدى.

زَبَّبَ الْعِنَبَ: ئۈزۈم قۇرۇتتى.

«زَبَّبَ الْفَلَّاحُ إِنْتَاجَ ضَيْعَتِهِ مِنَ الْعِنَبِ» : دېھقان يېرىدىن چىققان ئۈزۈمنى قۇرۇتتى.

زَبَّبَتِ الشَّمْسُ: كۈن ئولتۇراي دېدى، كۈن كىرەي دېدى.

زَبَّدَ يُزَبِّدُ تَزْبِيدًا اللَّبَنَ: سۈت قايماق تۇتتى.

زَبَّدَ اللَّبَنَ: سۈتتىن قايماق ئالدى.

زَبَّرَ يُزَبِّرُ تَزْبِيرًا الْكِتَابَ: خەت يازدى.

زَبَّلَ يُزَبِّلُ تَزْبِيلًا الْأَرْضَ: يەرنى ئوغۇتلىدى.

زِبِّيلٌ ج زَبَابِيلُ: خورما دەرەخ پوستىدىن توقۇلغان ساندۇق؛ چامادان؛ سېۋەت؛ پاخال تاغار؛ قازان - قومۇچ.

زِبِّيلٌ كَبِيرٌ: 5 .511 لىتىرغا تەڭ ئۆلچەم بىرلىكى.

زَبَدَ يَزْبُدُ زَبْدًا اللَّبَنَ: قايماق ئايرىدى، قايماق ئالدى (سۈتتىن).

«زَبَدَ الْفَلَّاحُ لَبَنَ بَقَرِهِ» : دېھقان كالىسىنىڭ سۈتىدىن قايماق چىقاردى.

زَبَدَتِ السَّيِّدَةُ الثَّرِيدَ: نان چىلىغان شورپىغا قايماق ئارىلاشتۇردى.

زَبَدَ الطَّعَامَ: يېمەكلىككە قايماق ئارىلاشتۇردى.

زُبْدَةٌ ج زُبَدٌ: قايماق، سېرىق ماي.

زُبْدَةُ الشَّيْءِ: نەرسىنىڭ ئەڭ ياخشى قىسمى، جەۋھىرى، مېغىزى.

زُبْدَةُ الْمَوْضُوعِ: ئاساسىي پىكىر، ئاساسىي مەقسەت، ئاساسىي مۇددىئا، مۇھىم مەزمۇن، ئاساسىي نۇقتا.

«يَكْثُرُ الزُّبْدُ فِي الرَّبِيعِ» : قايماق باھاردا كۆپ بولىدۇ.

زُبْدَةٌ مُسَيَّحَةٌ: پىششىقلانغان سېرىق ماي.

زُبْدَةٌ طَازَةٌ: يېڭى سېرىق ماي.

زُبْدَةٌ مُمَلَّحَةٌ: تۇزلانغان سېرىق ماي، تۇزلانغان قايماق.

زُبْدَةٌ صِنَاعِيَّةٌ: سۈنئىي قايماق، سۈنئىي سېرىق ماي.

زُبْدَةُ الْحَلِيبِ: قايماق، خام قايماق، مەسكە.

زَبَدٌ ج أَزْبَادٌ: كۆپۈك، ماغزاپ.

«فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً» (قرآن) : كۆپۈك بولسا ئېقىپ تۈگەيدۇ.

زَبَدَةٌ ج زَبَدٌ: كۆپۈك، مازغاپ.

زِبْدِيَّةٌ ج زِبْدِيَّاتٌ: چىنە، تاۋاق.

زَبَرَ يَزْبُرُ زَبْرًا عَنِ الْأَمْرِ: مەلۇم بىر ئىشتىن توستى، چەكلىدى، مەنئى قىلدى.

زَبَرَ السَّائِلَ: تىلەمچىگە قوپاللىق قىلدى، قوغلىۋەتتى، ھەيدىۋەتتى.

«إِيَّاكَ أَنْ تَزْبُرَ السَّائِلَ الْمِسْكِينَ» : كۆڭلى سۇنۇق سائىلغا قوپاللىق قىلما!

زَبَرَ الْكِتَابَ: خەت يازدى.

زِبْرٌ: ئەرلىك جىنسىي ئەزا.

زُبْرَةٌ ج زُبَرٌ: تۆمۈر پارچىسى، لەم - ياغاچ، خاتۆمۈر لەم.

«آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ» (قرآن) : ماڭا تۆمۈر پارچىلىرىنى ئېلىپ كېلىڭلار.

زَبْرَجَ يُزَبْرِجُ زَبْرَجَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى بېزىدى، زىننەتلىدى.

«زَبْرَجَتْ لِبَاسَ الْعَرُوسِ» : يىگىتنىڭ كىيىمىگە بېزەك تاقىدى.

زِبْرِجٌ ج زَبَارِجُ: قىممەتلىك زىننەت بۇيۇملىرى.

زِبْرِجُ الشُّوَارِ: بىلەيزۈككە قويۇلغان قىممەتلىك مەرۋايىت.

زَبَرْجَدٌ: زەبەرجەد، سېرىق گۆھەر، سېرىق قاش تېشى.

زِبْرِقَانٌ: ئاي، تولۇن ئاي؛ ساقىلى شالاڭ ئادەم، كوسا ئادەم.

اَلزِّبْرِقَانُ مِنَ الشَّيْءِ: نەرسىنىڭ ۋاللىدىشى، يالتىرىشى.

زَبْزَبَ يُزَبْزِبُ زَبْزَبَةً: ئاچچىقلاندى، غەزەپلەندى؛ ئۇرۇشتا يېڭىلدى.

زَبْزَبٌ ج زَبَازِبُ: بىر خىل پاراخوت؛ مۇشۇككە ئوخشايدىغان بىر خىل ھايۋان.

زَبَطٌ: سۈيۈق لاي، پاتقاق.

زِبَعْرِيٌّ: بەد ئەخلاق، ئەخلاقسىز.

زَبَقَ يَزْبِقُ زَبْقًا شَعْرَهُ: چېچىنى يۇلدى، تارتتى، سۇغاردى.

زَبَلَ يَزْبِلُ زَبْلاً الْأَرْضَ: يەرنى ئوغۇتلىدى، يەرگە ئوغۇت بەردى.

«زَبَلَ الْفَلَّاحُ أَرْضَهُ فِي الْخَرِيفِ» : كۈزدە دېھقان ئېتىزىنى ئوغۇتلىدى.

زِبْلٌ. زِبْلَةٌ: ئوغۇت، قىغ.

زِبْلٌ ج أَزْبَالٌ: ھايۋانلارنىڭ كىرى.

زِبْلُ الْحَمَامِ: كەپتەر مايىقى.

زَبَنَ يَزْبِنُ زَبْنًا ـ هُ: ئۇنى تاشلىۋەتتى، ئىتتىرىۋەتتى.

«زَبَنَتِ النَّاقَةُ وَلَدَهَا عَنْ ضَرْعِهَا» : تۆگە بالىسىنى ئەمدۈرمەي ئىتتىرىۋەتتى.

زَبُورٌ ج زُبُرٌ: زەبۇر (داۋۇد ئەلەيھىسسالامغا نازىل بولغان كىتاب) ر

زَبُونٌ ج زَبَائِنُ: كالۋاڭ، ئەخمەق، دۆت، ھاماقەت، قاپاقباش كالۋا؛ قاتتىق، كەسكىن؛ خېرىدار.

حَرْبٌ زَبُونٌ: قاتتىق جەڭ، شىددەتلىك ئۇرۇش، كەسكىن ئۇرۇش.

«هُوَ مِنْ زَبَائِنِ هَذَا الْفُنْدُقِ» : ئۇ بۇ مېھمانخانىغا داۋاملىق چۈشۈپ تۇرىدۇ، ئۇ بۇ مېھمانخانىنىڭ مېھمىنى.

زَبِيبٌ: قۇرۇق ئۈزۈم؛ يىلاننىڭ ئېغىزدىكى زەھىرى.

زَبِيبٌ بَنَاتِيٌّ: كىشمىش ئۈزۈم.

«شَرِبَ عَصِيرَ الزَّبِيبِ» : ئۈزۈم شەربىتىنى ئىچتى.

زَبِيبَةٌ: بىر تال قۇرۇق ئۈزۈم؛ قولغا چىققىدىغان يارا، يىرىڭلىق ئىششىق؛ كۆپ سەجدە قىلغانلىقتىن پېشانىدا قالغان ئىز.

زُبْيَةٌ ج زُبًى: ئېگىزلىك، دۆڭ، ئېدىر، تۆپە-

لىك.

بَلَغَ السَّيْلُ الزُّبَى: ئىش مۇرەككەپلىشىپ چەكتىن ئېشىپ كەتتى، ئىش چېكىگە يەتتى.

زَبِيْرٌ ج زِبَارٌ وَ زُبَرَاءُ: يېزىلغان، خاتىرىلەنگەن، قارا لاي؛ كۈچلۈك قوپال ئادەم؛ مۇستەبەت، بالايىئاپەت، قايغۇ - ئەلەم.

زَبِيعٌ: قاتتىق غەزەپلەنگۈچى ، ھەددىدىن ئارتۇق ئاچچىقلانغۇچى، ناھايىتى غەزەپلەنگۈچى.

زَبِيْقَةٌ: يۇلۇنغان ساقال.

زَبِيْلٌ ج زُبُلٌ وَ زُبْلَانٌ: قىغ، ئوغۇت (ھايۋانلارنىڭ)؛ قۇرۇپ قالغان دەرەخ؛ خورما يوپۇرمىقىدىن توقۇلغان زەمبىل؛ خورما دەرەخ پوستىدىن توقۇلغان سېۋەت.

زَجَا يَزْجُو زَجْوًا وَ زُجُوًّا الشَّيْءَ: ئاستا ئىتتەردى، سۈردى، ئاسانلاتتى، تېز بولدى.

زُجَاجٌ: ئەينەك، شىشە.

نَظَرْتُ مِنْ خَلْفِ زُجَاجِ النَّافِذَةِ: دېرىزە ئەينىكى ئارقىسىدىن قارىدىم.

زُجَاجٌ مَنِيعٌ: ئوق ئۆتمەيدىغان ئەينەك.

زُجَاجُ الأَمْنِ: بىخەتەرلىك ئەينىكى.

زُجَاجٌ عُضْوِيٌّ: ئورگانىك ئەينەك.

زُجَاجَةٌ ج زُجَاجَاتٌ: شىشە، بوتۇلكا.

«مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ اَلْمِصْبَاحُ فِي الزُّجَاجَةِ» (قرآن): ئاللاھنىڭ (مۆمىن بەندىسىنىڭ قەلبىدىكى) نۇرى خۇددى (چىراغ قويىدىغان) تەكچىگە ئوخشايدۇ. ئۇنىڭدا چىراغ باردۇر، چىراغ شىشىنىڭ ئىچىدىدۇر.

زُجَاجَةُ الرَّوَائِحِ: ئەتىر قۇتىسى.

زُجَاجَةُ عِطْرٍ: ئەتىرقۇتىسى.

زِجَاجَةٌ: ئەينەكچىلىك ھۈنىرى.

زُجَاجِيٌّ: ئەينەكسىمان، ئەينەكتەك، ئەينەككە خاس؛ ئەينەكچى.

إِنَاءٌ زُجَاجِيٌّ: ئەينەك قاچا، ئىستاكان.

سِتَارٌ زُجَاجِيٌّ: ئەينەكسىمان پەردە.

«اَللَّوْحُ الزُّجَاجِيُّ أَمْلَسُ تَمَامًا» : تاختا ئەينەك ناھايىتى سىلىق.

زُجَاجِيَّةٌ: ئەينەكتىن ياسالغان ھەر خىل رەڭدىكى زىننەت بۇيۇملىرى.

أَوَانٌ زُجَاجِيَّةٌ: ئەينەك قاچىلار.

وَاجِهَةُ الْمَخْزَنِ الزُّجَاجِيَّةِ: ماگىزىننىڭ ئەينەكلىك ئالدى تەرىپى.

زَجَّ يَزُجُّ زَجًّا بِالشَّيْءِ مِنْ يَدِهِ: نەرسىنى ئېتىۋەتتى، تاشلىدى.

زَجَّهُ بِالرُّمْحِ: ئۇنىڭغا نەيزە سانجىدى.

زَجَّ نَفْسَهُ: ئۆزىنى ئاتتى، بىردىنلا تاشلاندى، بىردىنلا ئېتىلدى، شىددەت بىلەن ئېتىلدى.

زَجَّ فِي: كىرىشتى، ئاتلاندى، داخىل بولدى، ئارىلاشتى، قول تىقتى.

زَجَّ يَزِجُّ زَجَجًا الْحَاجِبُ: قەلەمقاش بولدى، قېشى ئىنچىكە بولدى.

زُجَّ بِهِ فِي السِّجْنِ: تۈرمىگە تاشلاندى.

زَجَّاجٌ ج زَجَّاجُونَ: ئەينەكچى، ئەينەك ياسىغۇچى.

زَجَّالٌ ج زَجَّالُونَ: خەلق ناخشىچىسى، خەلق قوشاقچىسى؛ پوچتا كەپتىرى.

حَمَامُ الزَّجَّالِ: خەت كەپتىرى، پوچتا كەپتىرى.

زَجَّجَ يُزَجِّجُ تَزْجِيجًا الْحَاجِبَ: قاشلىق ئەتتى.

زَجَّجَتِ الْمَرْأَةُ حَاجِبَهَا: ئايال قاشلىق ئەتتى.

زَجَّى يُزَجِّي تَزْجِيَةً الرَّجُلَ حَاجَةَ صَاحِبِهِ: ھەمراھىنىڭ ھاجىتىنىڭ راۋا بولۇشىنى ئاسانلاشتۇردى، بۇرادىرىنىڭ ھاجىتىدىن چىقتى، ئوڭايلاشتۇردى.

زَجَّى الأَمْرَ: ئىشنى ئاسانلاتتى.

زَجَّى أَيَّامَهُ: كۈنلىرىنى ئۆتكۈزدى، بەرداشلىق بەردى.

زَجَّى الْفَرَاغَ: ئىچ پۇشقىنىنى چىقاردى، بوش ۋاقتىنى ئۆتكۈزدى.

زَجَّى الشَّيْءَ: نەرسىنى ئاستا ئىتتەردى.

زَجَرَ يَزْجُرُ زَجْرًا ـ هُ: ئۇنى توستى، چەكلىدى، مەنئى قىلدى، قوغلىدى.

«زَجَرَ الأَبُ إِبْنَهُ عَنِ الإِقْتِرَابِ مِنَ الْبِئْرِ» : ئاتا ئوغلىنى قۇدۇققا يېقىنلىشىشتىن توستى.

زَجَرَ الرَّجُلُ الْكَلْبَ: ئىتنى قوغلىۋەتتى.

زَجَرَ الطَّيْرَ: قۇشنى ئۇچۇرۇپ پال سالدى (ئوڭ تەرەپكە ئۇچسا ياخشى پال ئالدۇ، سول تەرەپكە ئۇچسا يامان پال ئالدۇ).

زَجَرَتِ الرِّيحُ السَّحَابَ: شامال بۇلۇتنى قوزغىدى.

زَجْرٌ ج زُجُورٌ: توسماق، چەكلىمەك، مەنئى قىلماق.

عُقُوبَةٌ زَجْرِيَّةٌ: چەكلەش جازاسى.

زَجِلَ يَزْجَلُ زَجَلاً فُلَانٌ: ناخشا ئېيتتى.

«زَجِلَ فُلَانٌ فِي الْاِحْتِفَالِ»: پالانى مۇراسىمدا ناخشا ئېيتتى.

زَجَلٌ ج أَزْجَالٌ: شېئىردىن كېيىن پەيدا بولغان رەجەز شەكلى، قوشاق، خەلق ناخشىسى.

زَجَلِيَّةٌ: خەلق ناخشىسى، خەلق قوشىقى.

زُحَارٌ: تولغاق، ئىگراش، ئۇھ تارتىش.

زُحَارٌ حَادٌّ: جىددىي تولغاق، نالە - پەرياد.

زِحَامٌ: قىستاڭچىلىق، تىقىنچىلىق.

زِحَامُ الْمُتَفَرِّجِينَ: تاماشىبىنلارنىڭ قىستاڭچىلىقى.

يَوْمُ الزِّحَامِ: قىيامەت كۈنى.

زَحَّاقٌ: ئۆمىلىگۈچى، يان بېغىرلىغۇچى.

زَحَّافَةٌ ج زَحَّافَاتٌ: سۆرەم؛ مۇز تېيىلىدىغان چانا.

زَحَّرَ يُزَحِّرُ تَزْحِيرًا: ئۇھ تارتتى، ئىڭرىدى، نالە قىلدى.

زَحَّفَ يُزَحِّفُ تَزْحِيفًا الْأَرْضَ: يەرگە سۆرەم سالدى.

زَحَّفَ الشَّيْءَ: نەرسىنى سىلجىتتى، ئاستا سۆرىدى.

زَحَّلَ يُزَحِّلُ تَزْحِيلاً الشَّيْءَ: يۆتكىۋەتتى، يىراقلىتىۋەتتى، يىراقلاشتۇردى.

زَحَّلَهُ مِنْ مَنْصِبِهِ: ئۇنى مەنسىپىدىن ئېلىۋەتتى.

زَحَرَ يَزْحَرُ زَحِيرًا وَ زُحَارًا فُلَانٌ: ئاھ ئۇردى، ئىڭرىدى، نالە قىلدى، غىڭشىدى، ھەسرەت چەكتى.

زَحَرَتِ الْمَرْأَةُ بِالْوَلَدِ: ئايال يەڭگىدى، كۆز يورىدى.

زُحِرَ الْمَرِيضُ: تولغاق بولۇپ قالدى.

زَحْرَةٌ ج زَحَرَاتٌ: تولغاق.

زَحْزَاحٌ: يىراق.

زَحْزَحَ يُزَحْزِحُ زَحْزَحَةً ـ هُ مِنْ مَكَانِهِ: ئۇنى جايىدىن يىراقلاشتۇردى، نېرى قىلىۋەتتى، نېرى سۈرۈۋەتتى.

«زَحْزَحَ الْحَجَرَ مِنَ الطَّرِيقِ»: تاشنى يولدىن نېرى ئىتتىرىۋەتتى.

«لَمْ يَتَزَحْزَحْ عَنْ رَأْيِهِ قِيدَ أَنْمُلَةٍ أَوْ شَعْرَةٍ»: پىكرىدە چىڭ تۇردى.

زَحَفَ يَزْحَفُ زَحْفًا وَ زَحَفَانًا: ئۆمىلىدى، يەر بېغىرلاپ ماڭدى، ياماشتى.

زَحَفَ الْجَيْشُ: قوشۇن يۈرۈش قىلدى.

«لَقَدْ زَحَفَ الْجَيْشُ نَحْوَ الْعَدُوِّ»: قوشۇن دۈشمەن تەرەپكە قاراپ ئىلگىرىلىدى.

زَحَفَ الثُّعْبَانُ: يىلان يەر بېغىرلىدى.

زَحَفَ الرَّضِيعُ: بوۋاق ئۆمىلىدى.

زَحْفٌ: ئۆمىلىمەك، يەر بېغىرلىماق.

زَحْفٌ ج زُحُوفٌ: ھەربىي يۈرۈش، ئىلگىرىلەش؛ ۋاقتان قوشۇن؛ ئەسكەرنىڭ ھۇجۇمدا ئۆمىلەپ مېڭىشى.

«فُوجِئَ النَّاسُ بِزَحْفٍ بِاللَّيْلِ»: زور قوشۇن كېچىسى ئۇشتۇمتۇت باسقۇن قىلدى.

زَحَلَ يَزْحَلُ زَحْلاً وَ زُحُولاً: يۆتكەلدى، يىراقلاشتى، چەتنىدى.

زَحَلَ يَزْحَلُ زَحْلاً الْحَمَامَ: كەپتەرنى يىراققا قويىۋەتتى.

زَحَلَ عَنْ مَكَانِهِ: جايىدىن يىراقلاشتى، يۆتكەلدى، سىلجىدى.

زَحَلَهُ عَنِ الْمَكَانِ: ئۇنى ئورنىدىن يۆتكىۋەتتى، ئورنىدىن كەتكۈزىۋەتتى.

زُحَلٌ: ساتۇرن يۇلتۇزى.

زَحْلَقَ يُزَحْلِقُ زَحْلَقَةً الشَّيْءَ: يۇمىلاتتى، ئىتتەردى.

زَحْلَقَ الشَّرَّ: يامانلىقنى يىراقلاشتۇردى.

زَحْلَقَ لَهُ مَالاً: ئۇنىڭغا مال بەردى، ئۇنىڭغا مال ئاتا قىلدى.

زَحْلَقَ فِي الْكَلَامِ: ئالدىراپ سۆزلىدى.

زَحْلَقَ الْإِنَاءَ: قاچىنى تولدۇردى، توشقۇزدى.

زَحْلَقَ يُزَحْلِقُ زَحْلَقَةً: چۆرگىلەتتى، پىرقىراتتى، ئايلاندۇردى.

زَحْلَقَ الْمَوْضِعَ: مەلۇم بىر جاينى تۈزلىدى، تەكشىلىدى، سىلىقلىدى.

زَحْلَقَةٌ عَلَى الْجَلِيدِ: مۇز تېيىلدۇردى.

زَحْلَقَةٌ: مۇز تېيىلماق.

زُحْلُوقَةٌ ج زَحَالِيقُ: تېيىلىش يولى، يانتۇلۇق، تېيىلىدىغان تاختاي؛ سىيرىلىپ چۈشۈش.

زُحْلُولٌ ج زَحَالِيلُ: تار تېيىلغاق جاي؛ يېنىك.

زِحْلِيلٌ ج زَحَالِيلُ: تار، تېيىلغاق جاي؛ جايىدىن يىراقلىشىپ كەتكۈچى؛ تېز، چاپسان، ئىتتىك.

زَحَمَ يَزْحَمُ زَحْمًا وَ زَحْمَةً الرَّجُلَ: قىستىدى.

زَحَمَهُ فِي الشَّارِعِ: ئۇنى كوچىدا قىستىدى.

زَحْمَةٌ: قىستاڭچىلىق، تىقىنچىلىق.

«تُضَايِقُنِي زَحْمَةُ الْحَافِلَةِ»: ئاپتوبۇسنىڭ قىستاڭچىلىقى مېنىڭ ئىچىمنى پۇشۇرماقتا.

زَحْمَةٌ ج زَحَمَاتٌ: ئېلىم - سېتىم ئىشلىرى ئۈچۈن يىغىلغان كىشىلەر توپى.

زَحْمَةُ الْوِلَادَةِ: تولغاق.

زَحَنَ يَزْحَنُ زَحْنًا عَنِ الْعَمَلِ: كېچىكتى.

زَحَنَ عَنْ مَكَانِهِ: جايىدىن قوزغالدى.

زَحَنَهُ عَنْ مَكَانِهِ: ئۇنى ئورنىدىن يىراقلاشتۇردى، نېرى قىلىۋەتتى.

زَحْنٌ: سېمىز، پاكىنەك.

زَحْنَةٌ: كارۋان؛ قاتتىق ئىسسىق.

زُحْنَةٌ: ئويمانلىقنىڭ بۆرۈلىدىغان يېرى، ئەگمە، ئايلانما.

زَحُوقٌ ج زُحُقٌ: چارچىغان ئادەم.

زَحُولٌ: يىراق (يول ياكى مۇساپە).

زَحِيرٌ: تولغاق، ئىڭرىماق، ئۇھ تارتماق، ئىنجىقلىماق؛ نالە قىلماق؛ غىڭشىماق.

زَخَّ يَزُخُّ زَخًّا: غەزەپلەندى، سەكرىدى.

زَخَّ الْجَمْرُ: چوغ يېلىنجىدى، ۋىلىلىدى، پارقىرىدى.

زَخَّ الشَّيْءَ أَوْ بِهِ: ئىتتەردى.

زَخَّ بِكَذَا: ئاتتى.

زَخَّهُ: ئۇنى ئورەككە ئىتتىرىۋەتتى، ئازگالغا ئىتتىرىۋەتتى.

زَخَّ بِالْجِمَالِ: تۆگىلەرنى قوپال ھەيدىدى.

زَخٌّ: ئۆچمەنلىك، ئاداۋەت، غەزەپ، ئاچچىق.

زَخَّارٌ: تولغان، تاشقان.

زَخَرَ يَزْخَرُ زَخْرًا وَ زُخُورًا الْبَحْرُ: دېڭىز تولۇپ كەتتى؛ تېشىپ كەتتى، دېڭىز تولۇپ تاشتى.

زَخَرَ الْوَادِي: جىلغا سۈيى كۆتۈرۈلدى.

زَخَرَتِ النَّبَاتُ: ئۆسۈملۈك ئۆستى.

زَخَرَتِ الْقِدْرُ: قازان قاينىدى، قايناپ تاشتى.

زَخَرَ الشَّيْءَ: نەرسىنى تولدۇردى.

زَخَرَ الْمَاشِيَةَ: چارۋىنى سەمرىتتى.

«زَخَرَتِ الْمَكْتَبَةُ بِالْكُتُبِ النَّفِيسَةِ»: كۈتۈپخانا نادىر كىتابلار بىلەن توشۇپ كەتتى.

زَخْرَفَ يُزَخْرِفُ زَخْرَفَةً الشَّيْءَ: پەرداز قىلدى، بېزىدى، زىننەتلىدى.

زَخْرَفَ السَّقْفَ: ئۆينىڭ تورۇسىنى بېزىدى.

زَخْرَفَ الْقَوْلَ: سۆزنى گۈزەللەشتۈردى.

«زَخْرَفَ الْمُنَافِقُ كَلَامَهُ»: مۇناپىق ياغلىما سۆز قىلدى.

زُخْرُفٌ ج زَخَارِفُ: زىننەت، زىننەت بۇيۇملىرى، ئالتۇن، بېزەك؛ نەرسىنىڭ چىرايلىقلىقى ۋە مۇكەممەللىكى.

زُخْرُفٌ بَاطِلٌ: سۆلەتۋازلىق، ھەشەمەتچىلىك.

زُخْرُفُ الْكَلَامِ: ياغلىما سۆز.

«يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا»

«قرآن»: ئۇلار ئالداش ئۈچۈن شېرىن سۆزلەر بىلەن بىر - بىرىگە ۋەسۋەسە قىلىدۇ.

زُخْرُفُ الْأَوَانِي: قاچىلارنى پەردازلىماق.

زَخَارِفُ الدُّنْيَا: دۇنيانىڭ ھەشەمەتلىرى، دۇنيا.

نىڭ زىبۇ زىننەتلىرى.

زَخَارِفُ الْأَرْضِ: زېمىننىڭ خىلمۇخىل ئۆسۈملۈكلىرى.

زَخَارِفُ لَفْظِيَّةٌ: بېزەلگەن سۆزلەر.

زَخْرَفَةٌ: زىننەتلىمەك، بېزىمەك، پەرداز قىلماق.

فَنُّ الزَّخْرَفَةِ: بېزەكچىلىك سەنئىتى.

زُخْرُفِيٌّ: بېزەككە مەنسۇپ.

رُسُومٌ زُخْرُفِيَّةٌ: گۈزەل رەسىملەر.

زَخَمَ يَزْخَمُ زَخْمًا ـ هُ: ئۇنى قاتتىق ئىتتەردى، توستى.

زَخِمَ يَزْخَمُ زَخْمًا اللَّحْمُ وَ نَحْوُهُ: (گۆش) پۇراپ قالدى، سېسىپ قالدى.

زَخْمٌ: ھەرىكەتلەندۈرگۈچ كۈچ، ئىنېرگىيە.

أَعْطَاهُ زَخْمًا: ئۇنىڭغا كۈچ ـ قۇۋۋەت ئاتا قىلدى.

«أَعْطَى هَذَا الْأَمْرُ زَخْمًا جَدِيدًا»: بۇ ئىش يېڭى كۈچ ـ قۇۋۋەت ئاتا قىلدى.

زَخِمٌ: سېسىپ قالغان، پۇراپ قالغان.

زَخْمَاءُ: سېسىپ قالغان، پۇراپ قالغان.

بُحَيْرَةٌ زَخْمَاءُ: سېسىق كۆل.

زَخْمَةٌ: سېسىق پۇراق، بەد بۇي.

زَخْمَةُ الْعُودِ: زەخمەك.

زَخْمَةُ الْبُحَيْرَةِ: كۆلنىڭ سېسىق پۇرىقى.

زَخُورٌ وَزَخْرَوِيٌّ مِنَ النَّبَاتِ: چىرمىشىپ كەتكەن ئۆسۈملۈك.

زِرَارٌ ج زَرَائِرُ: تۈگمە، تۈپچا.

زِرَاعَةٌ: دېھقانچىلىق، تېرىقچىلىق.

زِرَاعَةُ الْبَسَاتِينِ: باغۋەنچىلىك.

عِلْمُ الزِّرَاعَةِ: يېزا ئىگىلىك ئىلمى، دېھقانچىلىق ئىلمى، ئاگرانومىيە.

وَزَارَةُ الزِّرَاعَةِ: دېھقانچىلىق مىنىستىرلىكى، يېزا ئىگىلىك مىنىستىرلىكى.

كُلِّيَّةُ الزِّرَاعَةِ: دېھقانچىلىق فاكۇلتېتى.

زِرَاعَةُ الْأَلْغَامِ: مىنا ئورناتماق، مىنا كۆممەك.

زِرَاعِيٌّ ج زِرَاعِيُّونَ: دېھقان، تېرىقچى، يېزا ئىگىلىكى بىلەن شۇغۇللانغۇچى.

عَامِلٌ زِرَاعِيٌّ: يېزا ئىگىلىك ئىشچىسى، دېھقانچىلىق ئىشچىسى.

مُهَنْدِسٌ زِرَاعِيٌّ: ئاگرانوم، يېزا ئىگىلىك مۇتەخەسسىسى.

بَلَدٌ زِرَاعِيٌّ: دېھقانچىلىق دۆلىتى.

خَبِيرٌ زِرَاعِيٌّ: يېزا ئىگىلىك مۇتەخەسسىسى، ئاگرانوم.

إِصْلَاحٌ زِرَاعِيٌّ: يەر ئىسلاھاتى.

أَرْضٌ زِرَاعِيَّةٌ: تېرىلغۇ يەر، ئېتىز ـ ئېرىق.

طَرِيقٌ زِرَاعِيَّةٌ: دېھقانچىلىق ئۇسۇلى.

زَرَافَةٌ ج زَرَافَاتٌ: جامائە، توپ، تۈركۈم، توپ ـ توپ.

جَاءُوا زَرَافَاتٍ وَ وُحْدَانًا: كۆپلەپ ۋە بىرلەپ كەلدى.

زَرَافَةٌ ج زَرَافِى وَ زَرَافِيُّ: زىراپە.

زَرَاقٌ: ئاسمان كۆكى.

زِرَايَةٌ: ئەيىبلىمەك، كايىماق.

اِبْتِسَامَةُ الزِّرَايَةِ: كەمسىتىش كۈلكىسى، زاڭلىق كۈلكىسى، مەنسىتمەسلىك كۈلكىسى.

زَرْبَابٌ: ئالتۇن ھەل.

زَرَبَ يَزْرُبُ زَرْبًا الْمَوَاشِيَ: چارۋىنى قوتانغا كىرگۈزدى.

زَرَبَ لِلْغَنَمِ: قويغا قوتان سالدى.

زَرِبَ يَزْرَبُ زَرَبًا الْمَاءُ: سۇ ئاقتى.

زَرْبٌ ج زُرُوبٌ: كىرىش ئېغىزى، كىرىدىغان جاي؛ قوتان، ئېغىل؛ ئوۋچى؛ يوشۇرۇنىۋالىدىغان ئازگال.

زُرْبَةٌ: بىر توپ.

عِنْدَهُ أَوْلَادٌ زُرْبَةٌ: ئۇنىڭ يېنىدا بىر توپ بالىلار بار.

زَرْبُولٌ ج زَرَابِيلُ: ئېگىز پاشنىلىق ئاياغ.

زَرْبُونٌ ج زَرَابِينُ: قوپال، تومپاي.

زُرْبِيَّةٌ ج زَرَابِيُّ: ئېسىل بىسات، ئېسىل گىلەم، قىممەتلىك گىلەم، يۆلىنىدىغان ياستۇق.

«وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ» (قرآن): سېلىنغان ئېسىل بىساتلار.

زُرْبِيٌّ مِنَ النَّبَاتِ: يېشىل ئۆسۈملۈكنىڭ سارغىيىپ ياكى قىزىرىپ قالغان ھالىتى.

زَرَجُونٌ: تال، تەك؛ قىزىللىق؛ قىزىل بوياق؛ تاش ئۈستىدىكى سۇزۇك يامغۇر.

زِرْخٌ: ساۋۇت.

سَفِينَةٌ زِرْخٍ: پولات قاپلىق پاراخوت.

زَرِحَ يَزْرَحُ زَرَحًا: بىر جايدىن يەنە بىر جايغا يۆتكەلدى.

زَرَدَ يَزْرُدُ زَرْدًا: بوغۇپ ئۆلتۈردى، ئۇجۇقتۇردى، تۇنجۇقتۇردى، بوغدى.

زَرِدَ يَزْرَدُ زَرْدًا وَ زَرَدًا اللُّقْمَةَ: لوقمىنى يالماپ يۇتىۋەتتى، چاينىماي يۇتىۋەتتى.

«زَرِدَ الْجَائِعُ الطَّعَامَ»: ئاچ ئادەم يېمەكلىكنى يالماپ يۇتىۋەتتى.

زَرَدٌ ج زُرُودٌ: بىر – بىرىگە كىرىشتۇرۇلگەن تۆمۈر ھالقا كىيىم، ساۋۇت.

حِمَارُ الزَّرَدِ: زىبرا، تاغىل ئات.

زَرَدَةٌ: تۆمۈر ھالقا.

زَرْدَةٌ ج زَرَدَاتٌ: بىر قىتىم يېيىش شىلەن (شىمالىي ئافرىقىدا مازارلارنى زىيارەت قىلىش مەۋسۇمىدا زىيارەتچىلەرگە بېرىلىدىغان تاماق).

زَرَدِيَّةٌ: قىسقۇچ، ئامبۇر.

زَرَّ يَزُرُّ زَرًّا عَيْنَهُ: كۆزىنى قىستى.

زَرَّ الْقَمِيصَ: كۆڭلەككە تۈگمە قادىدى؛ تۈگمىسىنى ئەتتى.

زِرٌّ ج أَزْرَارٌ وَ زُرُورٌ: تۈگمە، توپچا.

زِرُّ السَّيْفِ: قىلىچنىڭ بىسى.

زِرٌّ كَهْرَبَائِيٌّ: كۇنۇپكا، ئۇزچات، ۋىكلىيۇچاتىل.

«أَدَارَ زِرًّا كَهْرَبَائِيًّا فِي الْحَائِطِ»: تامدىكى كۇنۇپكىنى باستى.

زِرُّ الزَّهْرَةِ: غۇنچە (گۈلنىڭ).

زِرُّ جَمَانٍ: كۇنۇپكا، مىخ، باسما مىخ.

زِرُّ الْجَرَسِ الْكَهْرَبِيِّ: كۇنۇپكا (ئىشىك قوڭغىرىقنىڭ).

زِرُّ وَرْدٍ: ئەتىرگۈل غۇنچىسى، قىزىل گۈل غۇنچىسى.

زَرَّادٌ ج زَرَّادُونَ: ھەربىي لازىمەتلىكلەرنى ئىشلەپچىقارغۇچى.

زَرَّاعٌ: دېھقان، يەر تېرىغۇچى.

زَرَّاقَةٌ ج زَرَّاقَاتٌ: شپرىس.

زَرَّبَ يُزَرِّبُ تَزْرِيبًا الْمَوَاشِيَ: چارۋىلارنى قوتانغا كىرگۈزدى.

زَرَّةٌ: چىشلەنگەن جاي، چىشلىنىڭ ئىزى، قىلىچ بىلەن كېسىلگەن يارا، چىشلىنىڭ ئىزى.

زَرَّرَ يُزَرِّرُ تَزْرِيرًا الْقَمِيصَ: كۆڭلەككە تۈگمە قادىدى.

زَرَّرَ السَّيْفَ: قىلىچنى بىلىدى، قىلىچنى چاقلىدى.

زَرَّقَ يُزَرِّقُ تَزْرِيقًا: ئاشتى، ئارتتى.

«زَرَّقَ عَلَى الْخَمْسِينَ»: ئۇ ئەللىكتىن ئاشتى.

زَرَّقَ يُزَرِّقُ تَزْرِيقًا الشَّيْءَ: نەرسىنى كۆككە بويىدى، كۆك قىلدى.

زَرَّقَ الْقُمَاشَ: رەختنى كۆككە بويىدى.

«زَرَّقَ الْحَائِطَ بِالطِّلاَءِ»: تامنى سىر بىلەن كۆكەرتتى.

زَرَّقَ الْمَرِيضَ: كېسەلگە ئوكۇل سالدى، ئوكۇل ئۇردى.

زَرْزَرَ يُزَرْزِرُ زَرْزَرَةً الْعُصْفُورُ: قۇچقاچ ۋىچىرلىدى.

زَرْزَرَةٌ: كۇسۇلداشقان ئاۋاز، پىچىر - پىچىر، كۇس -كۇس.

زَرْزَرٌ. زُرْزُورٌ ج زَرَازِيرُ: قارغۇجا، قارا قۇچقاچ.

«يَكْثُرُ الزُّرْزُورُ وَقْتَ جَنْيِ الزَّيْتُونِ»: زەيتۇن پىشقان ۋاقىتتا قارغۇجا كۆپ بولىدۇ.

زَرْزَرَ الْجَرَادِ: چېكەتكىنىڭ چىرىلدىشى.

زَرَعَ يَزْرَعُ زَرْعًا وَ زِرَاعَةً الْحَبَّ: ئۇرۇق چاچتى، تېرىدى.

«زَرَعَ الْفَلاَّحُ الْقَمْحَ»: دېھقان بۇغداي تېرىدى.

زَرَعَ الْأَرْضَ: دېھقانچىلىق قىلدى، تېرىقچىلىق قىلدى.

زَرَعَ الْجُنْدِيُّ الْأَلْغَامَ: ئەسكەر مىنا كۆمدى.

زَرَعَ النَّبَاتَ: ئۆسۈملۈك تېرىدى، تىكتى.

زَرَعَ الشِّقَاقَ: پىتنە قوزغىدى، پىتنە تېرىدى.

زَرَعَ الطَّبِيبُ الْعُضْوَ: دوختۇر ئەزانى ئالماشتۇردى.

زُرِعَ لَهُ: نامراتلىقتىن كېيىن بېيىپ كەتتى.

«زَرَعْتُ فِي حَدِيقَةِ مَنْزِلِي شَجَرَةَ كُمَّثْرَى»: بېغىمىغا ئامۇت دەرىخى تىكتىم.

زَرْعٌ: تېرىماق، ئۇرۇق سالماق، دېھقانچىلىق قىلماق.

زَرْعٌ ج زُرُوعٌ: زىرائەت، دېھقانچىلىق زىرائەتلىرى، ئۇرۇق، دان؛ ھوسۇل.

قَابِلٌ لِلزَّرْعِ: تېرىشقا بولىدىغان، تېرىقچىلىق قىلىشقا يارايدىغان.

اَلزَّرْعُ وَ الضَّرْعُ: زىرائەت ۋە ئۆي ھايۋانلىرى.

«وَقَعَ زَرْعُ بَصَلٍ عَلَى قِمَّةِ رَأْسِهِ»: تىك موللاق چۈشتى.

زِرْعَةٌ وَ زَرْعَةٌ وَ زُرْعَةٌ ج زَرْعَاتٌ: ئېتىز، تېرىلغۇ يەر، ئېكىنزارلىق.

زَرَفَ يَزْرِفُ زَرْفًا فِي الْمَشْيِ: تېز ماڭدى.

زَرَفَ الشَّخْصُ فِي الْكَلَامِ: كۆپ گەپ قىلدى، بىلجىرلىدى، ئاغزى بېسىقمىدى، تولا گەپ قىلدى.

«يَزْرِفُ فِي كَلَامِهِ دَائِمًا»: ئۇ ھەمىشە تولا گەپ قىلىدۇ.

زَرِفَ يَزْرَفُ زَرَفًا الْجُرْحُ: تاتۇق بولۇپ قالدى.

زَرَقَ يَزْرِقُ زَرْقًا الطَّائِرُ: قۇش ماياقلىدى، چىچتى.

«زَرَقَ الْحَمَامُ فِي فِنَاءِ الدَّارِ»: كەپتەر ھويلىغا ماياقلىدى.

زَرَقَ الصَّيْدَ بِالْمِزْرَاقِ: ئوۋغا نەيزە ئاتتى.

زَرَقَهُ بِبَصَرِهِ: تىكىلىپ قارىدى.

«زَرَقَتْ عَيْنُ الْعَدُوِّ نَحْوَهُ»: دۈشمەننىڭ كۆزى ئۇنىڭ تەرىپىگە تىكىلدى.

زَرِقَ يَزْرَقُ زَرَقًا وَ زُرْقَةً الشَّيْءُ: نەرسە سۇزۇك ئاسمان رەڭگىگە كىردى.

زَرَقٌ. زُرْقَةٌ: ھاۋارەڭ، كۆك.

زَرْقٌ: قۇش مايىقى، قۇش پوقى.

زَرْقَاءُ: ئاسمان.

اَلْقُبَّةُ الزَّرْقَاءُ: كۆك ئاسمان، ئاسمان بوشلۇقى، ئاسمان گۈمبىزى.

زَرْقَةٌ: كۆك.

زَرْقَةُ السَّمَاءِ: ئاسمان كۆكۈشلىكى.

زَرْكَشَ يُزَرْكِشُ زَرْكَشَةً الثَّوْبَ: كىيىمنى كالىتون ۋە زەر يىپ بىلەن كەشتىلىدى.

زَرْكَشَ الشَّيْءَ: بېزىدى.

«زَرْكَشَ قَاعَةَ الْجُلُوسِ»: يىغىن زالىنى بېزىدى.

زَرْكَشٌ ج زَرَاكِشُ: ئالتۇن ۋە كۈمۈش يىپ بىلەن تىكىلگەن كەشتە.

ثَوْبٌ مِنْ زَرْكَشٍ: ئالتۇن يىپ بىلەن تىكىلگەن كىيىم.

زَرَمَ يَزْرِمُ زَرْمًا الشَّيْءَ: كەستى.

زَرَمَتِ الْأُمُّ وَلَدَهَا: يەڭگىدى، بوشاندى، كۆزى يورىدى.

زَرِمَ يَزْرَمُ زَرَمًا الشَّيْءُ: نەرسە ئۈزۈلۈپ قالدى.

زَرِمَ الدَّمْعُ: ياش توختىدى.

زَرِمَ الْبَوْلُ: سۈيدۈك ئۈزۈلۈپ قالدى.

زَرِمٌ: خار؛ بېخىل؛ قىيىنچىلىقتا قالغان؛ بىر جايدا تۇرمايدىغان ئادەم.

زَرْنَبٌ: خۇش پۇراقلىق ئۆسۈملۈك؛ بۆكەن.

زِرْنِيخٌ: ئاق مەرگىمۇش، سەنكىيا، ئارسېن.

زَرْوَحٌ ج زَرَاوِحُ: كىچىك تۆپىلىك.

زَرْوَحَةٌ: كىچىك تۆپىلىك.

زَرُوفٌ. زَرْوَفٌ: تېز ماڭىدىغان تۆگە.

زَرَى يَزْرِي زَرْيًا وَ زِرَايَةً عَلَيْهِ: ئۇنى ئەيىبلىدى، كۆزگە ئىلمىدى.

زَرَى عَلَيْهِ عَمَلَهُ: ئۇنىڭ ئىشىنى ئەيىبلىدى.

زَرِيبَةٌ ج زَرَائِبُ: ئېغىل، قوتان؛ يولۋاس ئۇۋىسى؛ ئوۋچى يوشۇرۇنۇۋالىدىغان ئورەك.

زَرِيرٌ: چېچەن، چاققان، ئەقىللىق؛ بوياقچىلىقتا ئىشلىتىدىغان بىر خىل ئۆسۈملۈك.

زَرِيعٌ: يامغۇر بىلەن سۇغىرىلىدىغان زىرائەت.

زَرِيعَةٌ ج زَرَائِعُ: تېرىلغۇ يەر، تېرىلغان يەر؛ زىرائەت، مايسا، كۆچەت، چىرىم، نوتا.

«طَرَحَ الْفَلَّاحُ زَرِيعَةَ الشَّعِيرِ فِي أَرْضِهِ»: دېھقان يېرىگە ئارپا چاچتى.

زُرَيْقَاءُ: سۇت ۋە ماي بىلەن ھۆلدەنگەن ئۇۋاق نان؛ مۇشۇككە ئوخشايدىغان بىر تۈرلۈك ھايۋان.

زَرِيمٌ: خار، جەمەتى ئاز، تەرەپدارلىرى ئاز.

زَطَّ يَزُطُّ زَطًّا الذُّبَابُ: چىۋىن غوڭۇلدىدى.

زُطٌّ: سىگان.

زُعَازِعُ: قۇيۇن، قاتتىق بوران، قارا بوران.

زَعَازِعٌ: ھادىسە، مۇسىبەت، كۆڭۈلسىزلىك.

زُعَاقٌ: ئۆتكۈر، ئىتتىك.

سُمٌّ زُعَاقٌ: ئۆتكۈر زەھەر، دەرھال ئۆلتۈرىدىغان زەھەر.

زُعَاقٌ: ناھايىتى ئاچچىق، بەك ئاچچىق.

طَعَامٌ زُعَاقٌ: تۇزلۇق يېمەكلىك.

مَاءٌ زُعَاقٌ: زەي سۇ، تۇزلۇق سۇ، شورلۇق سۇ.

زَعَامَةٌ: رەھبەرلىك، باشچىلىق، قوماندانلىق، يېتەكچىلىك.

زَعَامَةُ الْحِزْبِ السِّيَاسِيِّ: سىياسىي پارتىيىنىڭ يېتەكچىلىكى.

زَعَبَ يَزْعَبُ زَعْبًا الْإِنَاءَ: قاچىنى تولدۇردى، توشقۇزدى.

زَعَبَ السَّيْلُ: جىلغىدا كەلكۈن دولقۇنلاپ ئاقتى.

زَعَبَ الْوَادِي: ساي تولۇپ كەتتى.

زَعَبَ الشَّيْءَ: نەرسىنى كەستى.

زَعَبَ يَزْعَبُ زَعْبًا وَ زَعِيبًا الْإِنَاءُ: قاچا تولدى، توشتى.

زَعَبَ الْغُرَابُ: قاغا قاقىلدىدى.

زَعْبٌ: بىر بۆلۈك مال، بىر پارچە مال، بىر قىسىم مال.

زَعْبَرَ يُزَعْبِرُ زَعْبَرَةً: سېھىرگەرلىك قىلدى، ئازدۇردى، ئالدىدى.

زَعْبَرَ عَلَى فُلَانٍ: ساختىپەزلىك قىلدى.

زَعْبَقَ يُزَعْبِقُ زَعْبَقَةً الْقَوْمَ: كۆپچىلىكنى تارقىتىۋەتتى، چېچىۋەتتى، تىرىپىرەن قىلىۋەتتى.

زُعْبُوبٌ: ناكەس، نامەرد، بېخىل، مۇمسىك؛ پاكار، قىسقا.

زَعْبُوبَةٌ: قارا بوران، بوران - چاپقۇن.

زَعْتَرٌ: چۆل رەيھانى.

زَعَجَ يَزْعَجُ زَعْجًا ـ هُ: ئۇنى چۆچۈتتى، ئۇنى پاراكەندە قىلدى، ئەنسىرەتتى، ئەندىشىگە سالدى، قوغلىۋەتتى، ھەيدىۋەتتى، ئۆز جايىدىن قومۇرىۋەتتى، تۈۋلىدى، ۋارقىرىدى.

زَعِجَ يَزْعَجُ زَعَجًا الشَّخْصُ: پاراكەندە بولدى.

زَعِرَ يَزْعَرُ زَعَرًا الشَّعْرُ أَوِ الرِّيشُ: تېرىسى كۆرۈنۈپ قالغۇدەك دەرىجىدە چاچ ياكى پەي شالاڭلىشىپ كەتتى، تاقىر بولدى.

زَعِرَ الرَّجُلُ: چېچى شالاڭلىشىپ كەتتى.

زَعِرَتِ الدَّجَاجَةُ: توخۇنىڭ پېيى شالاڭلىشىپ كەتتى.

زَعِرَ فُلَانٌ: ئەسكىلىشىپ كەتتى.

زَعْرَاءُ ج زُعْرٌ وَ زَعْرَاتٌ: چېچى شالاڭ، پايىنەك باش، تاقىر باش.

دَجَاجَةٌ زَعْرَاءُ: پەيلىرى چۇشۇپ كەتكەن، مېكىيان.

زَعْرَانٌ: مۇتتەھەم، ئەبلەخ، لۈكچەك، قۇلاق كەستى.

زُعْرُورٌ ج زَعَارِيرُ: بەتقىلىق ئادەم، مىجەزى ئەسكى ئادەم؛ ياۋا ئالما؛ ياۋا ئالۇچا.

زَعْزَعٌ. زُعْزُعٌ: قۇيۇن، قاتتىق بوران، قارا بوران.

زَعْزَعَ يُزَعْزِعُ زَعْزَعَةً: لىڭشىتتى، تەۋرەتتى.

زَعْزَعَتِ الرِّيحُ الشَّجَرَ: بوران دەرەخنى قاتتىق لىڭشىتتى.

زَعْزَاعٌ: قۇيۇن، قاتتىق بوران، قارا بوران.

زَعْزُوعٌ: شادا پاچاق، لەغمەن پاچاق، دارازا، ئېگىز بوي.

زَعَطَ يَزْعَطُ زَعْطًا: بوغۇپ ئۆلتۈردى، سىقىپ ئۆلتۈردى.

زَعَطَ الْحِمَارُ: ئېشەك ھاڭرىدى.

زَعَّقَ يُزَعِّقُ تَزْعِيقًا: ۋارقىرىدى، شاۋقۇن كۆتۈردى.

زَعَّلَ يُزَعِّلُ تَزْعِيلاً: خاپا قىلدى، رەنجىتتى، ئاچچىقىنى كەلتۈردى.

زَعَفَ يَزْعَفُ زَعْفًا فِي الْحَدِيثِ: يالغان ئېيتتى، يوقنى قوشۇپ قويدى.

زَعَفَهُ: ئۇرۇپ جايىدا ئۆلتۈرۈپ قويدى.

زَعَفَ الْجَرِيحَ: يارىدارنى باغلاپ ئۆلتۈردى.

زَعْفَرَ يُزَعْفِرُ زَعْفَرَةً الثَّوْبَ: كىيىمىنى زەپەر بىلەن بويىدى.

زَعْفَرَ الطَّعَامَ: زەپەرنى تاماقىا سالدى،

«زَعْفَرَتِ الْمَرْأَةُ الأُرْزَّ» : ئايال گۈرۈچ تاماقىغا زەپەر سالدى.

زَعْفَرَانٌ: زەپەر.

«لُوِّنَتِ الْمَكْرُونَةُ بِالزَّعْفِرَانِ» : چۆپ ئاشقا زەپەر سېلىنىپ رەڭدار قىلىندى.

زَعْفَرَانُ الْمُرُوجِ: ياۋا زەپەر.

زَعَقَ يَزْعَقُ زَعْقًا وَ زَعِيقًا بِهِ فُلاَنٌ: ۋارقىرىدى، تۇۋلىدى، چاقىردى، چىللىدى.

«زَعَقَ الرَّاعِي بِغَنَمِهِ» : پادىچى پادىسىنى چاقىردى.

زَعَقَ بِمِلْءِ صَوْتِهِ: جېنىنىڭ بارىچە ۋارقىرىدى.

زَعَقَتْهُ الْعَقْرَبُ: ئۇنى چايان چېقىۋالدى.

زَعَقَتِ الرِّيْحُ التُّرَابَ: شامال چاڭ-توزان توزۇتتى.

زَعَقَ عَلَيْهِ أَوْ فِيهِ: چۆچۈتىۋەتتى.

زَعَقَ الدَّابَّةَ أَوْ بِهَا : ئۇلاغنى ۋارقىراپ ھەيدىۋەتتى.

زَعُقَ يَزْعُقُ زُعُوقَةً وَ زَعَاقَةً الطَّعَامُ أَوِ الْمَاءُ: تاماق ياكى سۇ يېگىلى ۋە ئىچكىلى بولمىغۇدەك دەرىجىدە ئاچچىق بولۇپ كەتتى.

زَعْقٌ : ۋارقىرىماق، تۇۋلىماق.

زَعْقَةٌ: ئاۋاز، تۇۋلاش.

زَعِلَ يَزْعَلُ زَعَلاً: جانلاندى.

زَعِلَ مِنَ الْمَرَضِ أَوِ الْجُوعِ: كېسەل ياكى ئاچلىقتىن بىئارام بولدى.

زَعِلَ مِنَ الشَّيْءِ: بىئارام بولدى، ئاچچىقلاندى، نارازى بولدى.

زَعِلٌ. زَعْلاَنٌ : ئەنسىز، پاراكەندە، نارازى، خاپا، بىئارام.

زَعَلٌ: خاپا بولماق، ئاچچىقلانماق.

زَعْلاَنٌ م زَعْلاَنَةٌ ج زَعْلَى : خاپا، نارازى، ئەنسىز، پاراكەندە، بىئارام.

«زَعْلاَنٌ مِنْ رَدِّهِ الْجَارِحِ» : ئۇنىڭ قاتتىق رەددىيىسىدىن ئۇ خاپا.

زَعَمَ يَزْعَمُ زَعْمًا الرَّجُلُ: قارىسىغا سۆزلىدى، ئۇقماي تۇرۇپ سۆزلىدى، گۇمان قىلدى.

«زَعَمَ أَنَّ الْجَوَّ سَيَتَحَسَّنُ» : ھاۋا ياخشىلىنىدۇ دەپ قارىسىغا سۆزلىدى.

زَعَمَ يَزْعَمُ وَ يَزْعُمُ زَعْمًا زَعَامَةً بِالشَّيْءِ: كاپالەت بەردى، ھۆددە بەردى، كېپىل بولدى.

زَعُمَ يَزْعُمُ زَعَامَةً فُلاَنٌ: پالانى يېتەكچى بولدى، باشلىق بولدى.

زَعْمٌ: قارىسىغا سۆزلىمەك، بىلجىرلىماق.

بِزَعْمِهِ: ئۇنىڭ سۆزى بويىچە.

زَعْمِيٌّ: يالغانچى؛ راستچىل.

زَعْنَقَ يُزَعْنِقُ زَعْنَقَةً الْعَرُوسَةَ: يېڭى كېلىنىنىڭ بېشىنى تاراپ قويدى.

زَعْنَفَةٌ ج زَعَانِفُ: ئۈزگۈچى قانات (بېلىق قانىتى)؛ تۆپ يىلتىزى باشقا - باشقا بولغان جامائە، گۇرۇھ؛ ھەر نەرسىنىڭ ناچىرى.

زَعْنَفَةُ الْحُوتِ: بېلىق قانىتى.

زَعَانِفُ الْقَوْمِ: جېدەلخور، لۈكچەك، ساياق.

زَعُومٌ: تىلى ئاجىز، سۆزنى ئوڭلاپ قىلالمايدىغان، سۆزلەش ئىقتىدارى يوق.

زَعِيطُ الْحِيْطِ: قالايمىقان، ئالمان - تالمان؛ بىر تۆپ قاغا - قوزغۇنلار.

زَعِيقٌ: قورققۇچى، ئۈركۈپ كەتكۈچى.

زَعِيمٌ ج زُعَمَاءُ: داھى، يولباشچى، رەھبەر، باشلىق، كاتتىباش، سەردار.

زَعِيمُ عَصَابَةٍ: باندىتلار كاتتىبېشى.

أَنَا زَعِيمٌ بِهِ: مەن مەسئۇل، مەن كېپىل.

«وَلِمَنْ جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ»

، قرآن» : «ئۇنى تېپىپ كەلگەن كىشىگە (مۇكاپات ئۈچۈن) بىر تۆگە ئاشلىق بېرىلىدۇ مەن بۇنىڭغا كېپىل» دېدى.

زُغَابَةٌ: تىۋىت، پەي، ماموق، تۈك.

زُغَابَى: تىۋىت، پەي، تۈك، ماموق.

زَغِبَ يَزْغَبُ زَغَبًا الطَّائِرُ: قۇش پەي چىقاردى.

زَغَبٌ: سېرىق تۈكلۈك، ئۆششاق تۈك، ئۆششاق پەي.

«ظَهَرَ لِلْفَرْخِ زَغَبُهُ» : ئەتلەمە گۆش قۇشقا سېرىق تۈك چىقتى.

زَغَبُ الْبَرَاعِمِ: بىخ.

زَغِبٌ: سېرىق تۈك چىققان، سېرىق تۈك ئۆسكەن.

زُغْبَارٌ: تۈك، تىۋىت، پەي، ماموق.

زُغْبُبٌ: قىسقا، پاكار؛ بېخىل.

زَغْبَةٌ. زُغْبَةٌ: قارغۇ چاشقان.

زَغْبَرَ يُزَغْبِرُ زَغْبَرَةً الثَّوْبُ: كىيىمگە تىۋىت چىقىپ كەتتى.

زِغْبِرٌ. زَغْبَرٌ: تۈك، تىۋىت، پەي، ماموق.

زَغْبَرٌ: تىۋىت.

اَلزِّغْبِرُ فِي الثَّوبِ: كىيىم ئۈستىگە ئۆرلەپ چىققان تىۋىت.

زَغَدَ يَزْغَدُ زَغْدًا: باستى، ئەزدى.

زَغْدَةٌ ج زَغْدَاتٌ: ئالغا سۈرمەك، ئالغا سىلجىتماق، ئىتتەرمەك، ئىلگىرى سۈرمەك.

زَغَرَ يَزْغَرُ زَغْرًا إِلَيْهِ: كۆزنىڭ قۇيرۇقىدا قارىدى.

زَغْرَدَ يُزَغْرِدُ زَغْرَدَةً ـ تِ الْمَرْأَةُ: ئاياللار تەنتەنە قىلدى.

«زَغْرَدَتِ الأُمُّ فِي حَفْلِ زِفَافِ اِبْنَتِهَا» : ئانا قىزىنىڭ تويىدا شادلىق ئاۋازىنى چىقاردى.

زَغْرُودَةٌ ج زَغَارِيدُ: شادلىق سادالىرىنىڭ تەكرارلىنىشى.

زَغَارِيدُ النِّسْوَةِ فِي الأَعْرَاسِ: خۇشاللىق تەنتەنىسى (توي مۇراسىملىرىدا ئاياللار چىقىرىدىغان مەخسۇس خۇشاللىق ئاۋازى).

زَغْزَغَ يُزَغْزِغُ زَغْزَغَةً الصَّبِيَّ: بالىنى قىچىقلىدى، كۈلدۈردى.

زُغْزُغٌ ج زَغَازِغُ: كىچىك، پاكار؛ كىچىك بالا.

زَغَطَ يَزْغَطُ زَغْطًا الشَّيْءَ: يۇتتى.

زَغْطَةٌ ج زُغَطٌ: ھىق تۇتماق، كېكىرمەك.

زَغَّطَ يُزَغِّطُ تَزْغِيطًا: باقتى، خەۋەر ئالدى، تەربىيىلىدى، پەرۋىش قىلدى، بېقىپ چوڭ قىلدى.

زَغَلَ يَزْغَلُ زَغْلاً الشَّرَابَ: ئىچىملىكنى تۆكىۋەتتى.

زَغَلَ الشَّيْءَ مِنْ فَمِهِ: ئاغزىدىن چىقىرىۋەتتى.

زَغَلَ الصَّبِيُّ أُمَّهُ: بالا ئانىسىنى ئەمدى.

زُغْلَةٌ ج زُغَلٌ: بىر يولىلا تۆكۈرۈۋېتىلگەن نەرسە، سۇيۇق ۋە شۇنىڭغا ئوخشىغان نەرسىلەرنىڭ بىر يولىلا چىقىرىۋېتىلگىنى.

زَغْلَلَ يُزَغْلِلُ زَغْلَلَةً النَّظَرَ: كۆزنى قاماشتۇردى، كۆزنى چاقتى.

زُغْلُولٌ ج زَغَالِيلُ: بوۋاق، باجكا؛ مىسىرنىڭ بىر خىل خورما سورتى؛ چاققان؛ چەبدەس.

زُغْلُولُ الْحَمَامِ: كەپتەر باچكىسى.

زِفَافٌ: توي مۇراسىمى.

حَفْلُ زِفَافٍ: توي مۇراسىمى.

زَفَتَ يَزْفُتُ زَفْتًا الإِنَاءَ: قاچىنى تولدۇردى، توشقۇزدى.

زَفَتَ الرَّجُلَ: چارچىتىۋەتتى، ھارغۇزىۋەتتى.

زَفَّتَهُ: ئاچچىقىنى كەلتۈردى، تىرىكتۈردى، ئۇغىسىنى قايناتتى، چىشىغا تەگدى.

زِفْتٌ: قاراماي، ئاسفالت.

«طَلاَ سَطْحَ دَارِهِ بِالزِّفْتِ وِقَايَةً لَهَا مِنَ الْمَطَرِ» : يامغۇردىن قوغدىنىش يۈزىسىدىن ھويلىسىغا ئاسفالت ياتقۇزدى.

زِفْتُ التَّرْمَنْتِينِ: دېۋىرقاي، سېغىز.

فُلاَنٌ زِفْتٌ: ھاياسىز، يۈزى قېلىن، نومۇسنى بىلمەيدىغان؛ بەختسىز، بىتەلەي.

زَفَرَ يَزْفِرُ زَفْرًا وَ زَفِيرًا الرَّجُلُ: نەپەس چىقاردى.

زَفَرَ مِنَ التَّعَبِ: ھارغىنلىقتىن ئۇزۇن نەپەس ئالدى.

زَفَرَتِ النَّارُ: ئوت گۈرۈلدىدى.

زَفَرٌ: شىر؛ پالۋان، قەھرىمان، باتۇر؛ دېڭىز، دەريا؛ خوجايىن، ئىگە، خوجا؛ مول سوۋغا؛ يوغان تۆگە؛ ھامىمال.

زِفْرٌ: تىرەك (دەرەخ شاخلىرى يۆلەپ تۇرىدىغان) تۈۋرۈك.

زُفَرٌ: قەھرىمان؛ خوجا، ئەپەندى؛ يولۋاس؛ سۈيى كۆپ ئۆستەڭ؛ سوۋغا، ئىنئام؛ كۆچلۈك ھامىمال.

زَفْرَةٌ ج زَفَرَاتٌ: ھەسرەتلەنمەك، ئاھ ئۇرماق، ئۇھ تارتماق.

زَفَرَاتُ الضَّجَرِ وَالْقَلَقِ: مالاللىق ۋە خاتىرجەمسىزلىكتىن ئۇھ تارتماق.

زَفْزَافٌ: ئۇزۇلمەي چىقىۋاتقان قاتتىق شامال.

زَفْزَفَ يُزَفْزِفُ زَفْزَفَةً الشَّخْصُ أَوِ الشَّيْءُ: كىشى ئاۋاز چىقاردى، تىترىدى.

زَفْزَفَتِ الرِّيحُ الشَّجَرَ: شامال دەرەخنى شىلدىرلاتتى.

زَفْزَقٌ: قاتتىق چىقىۋاتقان شامال، بوران؛ تۆگە قۇشى؛ يېنىك، يەڭگىل..

زَفَّ يَزِفُّ زَفًّا الطَّائِرُ: قۇش قانىتىنى كېرىپ شۇڭغۇدى.

زَفَّ يَزِفُّ زَفًّا وَ زُفُوفًا وَ زَفِيفًا الشَّخْصُ: ئالدىرىدى، تېز بولدى.

«**فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزِفُّونَ**» «قرآن»: ئۇلار (يەنى قەۋمى) ئىبراھىمنىڭ يېنىغا ئالدىراپ ـ سالدىراپ كېلىپ . . .

زَفَّتِ الرِّيحُ: سالقىن شامال چىقتى.

«**تَزِفُّ الرِّيحُ بِاسْتِمْرَارٍ فِي هَذَا الْمَكَانِ**»: بۇ جايدا سالقىن شامال چىقىپ تۇرىدۇ.

زَفَّ الْعَرُوسَ: يېڭى كېلىنچەكنى توي كۆچۈرگۈچىلەر بىلەن يىگىتنىڭ ئۆيىگە يەتكۈزدى.

زَفَّ إِلَيْهِ الْخَبَرَ: خەۋەرنى ئۇنىڭغا بىلدۈردى، خەۋەر ئۇنى خۇشال قىلدى.

زِفٌّ: كىچىك پەي.

زَفَّتَ يُزَفِّتُ تَزْفِيتًا السَّفِينَةَ: كېمىگە قاراماي سۈركىدى.

زَفَّتَ الطَّرِيقَ: يولغا قاراماي ياتقۇزدى، ئاسفالت ياتقۇزدى.

زَفَّةٌ ج زَفَّاتٌ: بىر قېتىم، بىر مەررە، رەت؛ سەپ، قاتار؛ قوشۇن.

أَقَامَ لِزَوْجِهَا الزَّفَّةَ: خوتۇنىغا توي مۇراسىمى ئۆتكۈزۈپ بەردى.

جِئْتُهُ زَفَّةً أَوْ زَفَّتَيْنِ: مەن ئۇنىڭغا بىر قېتىم ياكى ئىككى قېتىم كەلدىم.

زَفَّةُ الْعَرُوسِ: توي زىياپىتى، توي مۇراسىمى.

زَفَنَ يَزْفِنُ زَفْنًا وَ زُفُونًا الشَّخْصُ: پۇتىنى يەرگە ئۇرۇپ ئۇسسۇل ئوينىدى.

زَفَنَهُ: ئىتتىرىۋەتتى.

«**زَفَنَتِ الْبَنَاتُ فِي الْعُرْسِ**»: قىزلار تويدا ئۇسسۇل ئوينىدى.

زِفْنٌ: لەمپە، كەپە، لاپاس.

زَفُوفٌ: تۆگە قۇش.

اَلزَّفُوفُ مِنَ النُّوقِ: يورغىلاپ ماڭىدىغان تۆگە.

زَفُونٌ: ئاقساق چىشى تۆگە.

زَفِيرٌ: ئاھ ئۇرماق، ئۇھ تارتماق، نەپەسنى چىقارماق.

زَفِيرُ الْجَرِيحِ: يارىدارنىڭ ئۇھ تارتىشى.

«**فِي الزَّفِيرِ نُخْرِجُ الْهَوَاءَ الْفَاسِدَ**»: نەپەس چىقىرىشتا بىز سېسىق ھاۋانى چىقىرىمىز.

زَفِيفٌ: تېز، ئىلدام؛ ئۇچماق.

زَقَا يَزْقُو زَقْوًا وَ زُقَاءً الصَّبِيُّ: نارەسىدەنىڭ يىغىسى بارغانچە كۆچەيدى.

زَقَا الدِّيكُ: خوراز قىچقاردى، خوراز چىللىدى.

«**يَزْقُو الرَّضِيعُ فِي الْفَجْرِ**»: بوۋاق تاڭ سەھەردە يىغلايدۇ.

زُقَاءٌ: خورازنىڭ چىللىشى، خورازنىڭ قىچقىرىشى.

«**زُقَاءُ الدِّيكِ يُزْعِجُهَا**»: خورازنىڭ چىللىشى ئۇنى چۆچۈتىۋېتىدۇ.

زُقَاقٌ ج أَزِقَّةٌ وَ زُقَّانٌ: كوچا، تار كوچا.

«**فِي هَذَا الزُّقَاقِ أُسَرٌ كَثِيرَةٌ وَ لَكِنَّ عَدَدَ**

الْأَطْفَالِ قَلِيلٌ» : بۇ كوچىدا ئائىلىلىكلەر كۆپ بولسىمۇ، لېكىن باللار ئاز.

زِقَاقُ الزَّيْتِ: ماي تۇلۇمى.

زَقْزَاقٌ: يېنىك ماڭىدىغان، بىر خىل چۆمۈلە.

زَقْزَاقٌ بَلَدِيٌّ: پلوۋېر.

زَقْزَاقٌ شَامِيٌّ: ئېتىز ياۋا ئۆردىكى.

زَقْزَاقَةٌ: يېنىك ماڭىدىغان، قۇشنىڭ بىر تۈرى.

زَقْزَقَةٌ: قۇشنىڭ ئاۋازى.

«زَقْزَقَةُ الْعَصَافِيرِ تُطْرِبُ» : قۇشقاچلارنىڭ سايرىشى كىشىنى خۇشاللاندۇرىدۇ.

زَقْزَقَ يُزَقْزِقُ زَقْزَقَةً الطَّائِرُ فَرْخَهُ: قۇش بالىسىنى تۇمشۇقى بىلەن ئوزۇقلاندۇردى.

زَقْزَقَ الطَّائِرُ: قۇش ۋىچىرلىدى، سايرىدى.

زَقْزَقَ الطِّفْلَ: بالىنى ئويناتتى.

زَقْزَقَ الرَّجُلُ: كۈلۈمسىرىدى، قورۇق پارلاپ سالدى.

زَقْزُوقَةٌ ج زَقَازِيقُ: كىچىك قۇش؛ كىچىك بېلىق.

زُقْطَةٌ: ھىق، ھىق تۇتماق، كېكىرىك، كېكەرمەك.

زَقَفَ يَزْقُفُ زَقْفًا الشَّيْءَ: نەرسىنى تارتىۋالدى، ئېلىۋالدى، يۇلۇۋالدى.

زَقْفُونَةٌ: ھاپاش قىلماق، يۇدىمەك، ئارتماق.

زَقَّ يَزُقُّ زَقًّا الطَّائِرُ فَرْخَهُ: قۇش بالىسىغا تۇمشۇقى بىلەن يەم بەردى.

«تَزُقُّ الْحَمَامَةُ فِرَاخَهَا» : ئانا كەپتەر باچكىسىغا تۇمشۇقى بىلەن يەم بېرىدۇ.

زَقَّ الطَّائِرُ: قۇش چىچتى، مايالىدى.

«زَقَّ الْعُصْفُورُ عَلَى ثَوْبِ الصَّبِيِّ» : قۇشقاچ بالىنىڭ كىيىمىگە چىچىپ قويدى.

زِقٌّ ج أَزْقَاقٌ وَ زِقَاقٌ: تۇلۇم.

زِقُّ اللَّبَنِ: سۈت قاچىلايدىغان تۇلۇم.

أَزْقَاقُ الْمَاءِ: سۇ توشۇيدىغان تۇلۇم.

زَقَّةٌ ج زَقَّاتٌ: ئېتتەرمەك.

زَقَّقَ يُزَقِّقُ تَزْقِيقًا: تارتىۋالدى، ئېلىۋالدى.

زَقَّمَ يُزَقِّمُ تَزْقِيمًا: يۇتقۇزدى.

زَقُّومٌ: يېگۈچىنى ئۆلتۈرىدىغان يېمەكلىك.

شَجَرَةُ الزَّقُّومِ: زەققۇم (بىر خىل بەد بۇي ئاچچىق دەرەخ).

«إِنَّ شَجَرَةَ الزَّقُّومِ طَعَامُ الْأَثِيمِ» «قۇرئان» : زەققۇم دەرىخى ھەقىقەتەن گۇناھكارلارنىڭ تامىقىدۇر.

زَقَلَ يَزْقُلُ زَقْلًا: ئېتىۋەتتى، تاشلىۋەتتى، چۆرۈۋەتتى.

زُقْلَةٌ ج زُقَلٌ: ساقچى كالتىكى.

زُقْلِيَّةٌ: ساقچى كالتىكى.

زَقَمَ يَزْقُمُ زَقْمًا الطَّعَامَ: تاماقنى تېز يەپ يۇتتى.

زَقْمَةٌ: ۋابا.

زَقِيلَةٌ: كىچىك كوچا، تار كوچا.

زَكَا يَزْكُو زُكُوًّا وَ زَكَاءً وَ زَكَاةً الشَّيْءُ: نەرسە ئۆستى، باراقسان بولدى، كۆپەيدى.

زَكَا الزَّرْعُ: زىرائەت ئۆستى.

زَكَا الشَّخْصُ: كىشى ياخشىلاندى.

زَكَا الْمَالُ: مال پاكلاندى.

زَكَا قَلْبُهُ: قەلبى تۈزەلدى، قەلبى پاكلاندى.

زَكَاةٌ: پاك، پاكلىق، ئۆسۈش، ئاۋۇش؛ زاكات (مال ـ مۈلۈك مۇئەييەن مىقدارغا يەتكەندە مەخسۇس شەرتلەر ئاستىدا كەمبەغەللەرگە بېرىش ئاللاھ تەرىپىدىن بەندىلەرگە پەرز قىلىنغان مەلۇم مىقداردىكى مەبلەغ ـ زاكات ئىسلام دىنىنىڭ بەش ئەركانىنىڭ بىرىدۇر).

«زَكَاةُ النَّفْسِ بِعِبَادَةِ اللّٰهِ» : نەپسىنىڭ پاكلىقى ئاللاھقا ئىبادەت قىلىش بىلەن ئىشقا ئاشىدۇ.

زَكَاةُ الْمَالِ: مالنىڭ زاكىتى.

زَكَاةُ الْفِطْرِ: مۇسۇلمان ئادەم روزا ھېيتتا موھتاجلارغا بېرىدىغان ۋاجىپ سەدىقە.

زَكَاةُ الْمُمْتَلَكَاتِ: مال ـ مۈلۈكنىڭ كۆپىيىشى.

زُكَامٌ: زۇكام، تۇمۇر تەگمەك.

زَكَانَةٌ. زَكَانِيَةٌ: توغرا ھۆكۈم قىلىش، توغرا قاراش، پىكرى چوڭقۇر.

إِشْتَهَرَ بِزَكَانَتِهِ: ئۇ پىكرىنىڭ چوڭقۇرلۇقى

بىلەن داغلىسق.

زَكَبَ يَزْكُبُ زَكْبًا الْإِنَاءَ: قاچىنى بىر قويۇپلا توشقۇزدى.

زَكَبَ الزِّقَّ: تۇلۇمنى تولدۇردى.

زَكَرَ يَزْكُرُ زَكْرًا الْإِنَاءَ: قاچىنى تولدۇردى.

«زَكَرَ الْجَرَّةَ بِالْمَاءِ»: كوزىنى سۇ بىلەن تولدۇردى.

زُكْرَةٌ ج زُكَرٌ: كىچىك شاراب تۇلۇمى؛ كاناي، سۇناي.

زَكَّ يَزِكُّ زَكًّا الشَّيْخُ: بوۋاي دەلدەڭشىدى، سەنتۈرۈلدى، تايتاڭلاپ ماڭدى.

زَكَّ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا ئاچچىقلاندى، غەزەپلەندى.

زَكَّهُ الْمَاءَ: ئۇنى سۇغا قاندۇردى.

زَكَّ الْإِنَاءَ: قاچىنى تولدۇردى.

زَكَّ الْوَلَدَ: بالا يۈگۈردى.

زَكَّنَ يُزَكِّنُ تَزْكِينًا عَلَيْهِ: گۇمان قىلدى، گۇماندلاندى، شەك كەلتۈردى.

زَكَّى يُزَكِّي تَزْكِيَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى ئۆستۈردى ۋە كۆپەيتتى، پاكلىدى، ياخشىلىدى.

زَكَّى الرَّجُلَ: كىشىنى ئاقلىدى، گۇناھسىز دەپ ئىپلان قىلدى.

زَكَّى الشَّهَادَةَ: ئېتىراپ قىلدى، ماقۇل بولدى، ئۇنىدى، كۆندى، رازىلىق بىلدۈردى.

زَكَّى أَمْوَالَهُ: مېلىنىڭ زاكىتىنى ئادا قىلىش بىلەن مېلىنى پاكلىدى.

زَكَّى نَفْسَهُ: ئۆزىنى كۆككە كۆتۈردى.

زَكَّى الْمُرَشَّحَ: نامزاتنى قوللىدى.

«زَكَّى مُرَشَّحَ حِزْبِ الْأُمَّةِ»: مىللەت پارتىيەسىنىڭ نامزاتىنى قوللىدى.

«فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ» «قرآن»: شۇنىڭ ئۈچۈن سىلەر ئۆزۈڭلارنى پاك ھېسابلىماڭلار.

«خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا»

«قرآن»: (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ ماللىرىنىڭ بىر قىسمىنى سەدىقە ھېسابىدا ئالغىنكى، ئۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى (گۇناھلىرىدىن) پاكلىغايسەن ۋە ياخشىلىقلىرىنى كۆپەيتكەيسەن.

زَكَمَ يَزْكُمُ زَكْمًا: زۇكام بولۇپ قالدى.

زَكَمَتْ بِهِ أُمُّهُ: ئانىسى تۇغدى.

زَكَمَ الْقِرْبَةَ: تۇلۇمغا قاچىلىدى، تولدۇردى.

زُكِمَ: تومۇ قىپقالدى، زۇكام بولۇپ قالدى.

زُكْمَةٌ: زۇكام.

زُكْمَةٌ: كەنجى بالا؛ قوپال، ئېغىر.

زَكِنَ يَزْكَنُ زَكَنًا وَ زَكَانَةً الشَّخْصَ: مۆلچىرى توغرا چىقتى.

زَكِنَ الشَّيْءَ: نەرسىنى چۈشەندى، چۈشىنىپ بىلدى.

«زَكِنْتُ أَنَّهُ رَجُلُ سُوءٍ»: ئۇنىڭ يامان ئادەم ئىكەنلىكىنى ئالدىن بىلگەنىدىم.

زَكِنٌ ج زَكِنُونَ: چۈشەنچىسى ئېنىق، ئالدىن كۆرەر، توغرا ھۆكۈم چىقىرالايدىغان.

«فُلَانٌ زَكِنٌ إِلَى الْخَيْرِ وَ الشَّرِّ»: پالانى ياخشى-يامانىنى ئالدىن بىلەر ئادەم.

زَكِيبَةٌ ج زَكَائِبُ: تاغار، قاپ، خالتا، چىپتا.

زَكِيٌّ م زَكِيَّةٌ ج أَزْكِيَاءُ: پاك، بىگۇناھ، گۇناھسىز، پەزىلەتلىك، تازا، ساپ.

رَجُلٌ زَكِيٌّ: پەزىلى ئارتۇق ئادەم.

أَرْضٌ زَكِيَّةٌ: پاك زېمىن.

رَائِحَةٌ زَكِيَّةٌ: خۇش پۇراق ھىد.

زَلَابِيَّةٌ ج زَلَابِيَّاتٌ: چەلپەك (ياغدا پۇشۇرۇپ ئاندىن ھەسەل بىلەن تەييارلانغان تاتلىق يېمەكلىك).

زِلَاجٌ: تاقاق، دەم، ئىلغۇچ، لوك.

زُلَازِلُ: يىپكى، پاكىز، ساپ سۇ.

زَلَاقَةٌ: سىلىق، پارقىراق، تۈز، تەكشى.

زُلَالٌ: شېرىن، سۈزۈك، ساپ، پاكىز، سىلىق؛ ئاقسىل ماددىسى.

مَاءٌ زُلَالٌ: شېرىن تاتلىق سۇ، ساپ سۇ.

زُلَالُ الْبَيْضِ: تۇخۇمنىڭ ئېقى.

زُلَالِيٌّ ج زُلَالِيَّاتٌ: ئاقسىل؛ سۈزۈك سۇغا مەنسۇپ.

سَائِلٌ زُلَالِيٌّ: سۈزۈك ۋە تاتلىق سۇيۇقلۇق.

بَوْلٌ زُلَالِيٌّ: ئاقسىل ئاربلاشقان سۈيدۈك.

زَلَجَ يَزْلِجُ زَلْجًا الْبَابَ: ئىشىكنى تاقاق بىلەن تاقىدى.

زَلَجَ مِنْ فَمِهِ كَلَامٌ: ئاغزىدىن سۆز قېچىپ كەتتى، ئاغزى گەپكە كەلمەي قالدى.

زَلِجَ يَزْلَجُ زُلُوجًا ـ تِ قَدَمُهُ: پۇتى تېيىلىپ كەتتى.

زَلِجٌ: سىلىق، غىلتالڭ، تېيىلغاق.

«إِحْذَرْ مِنَ الْأَمْكِنَةِ الزَّلِجَةِ»: تېيىلغاق جايلاردىن پەخەس بولغىن.

زَلْجٌ: سىلىق تاش.

زَلَجَى: تېز ماڭىدىغان تۆگە.

زَلَحَ يَزْلَحُ زَلْحًا الشَّيْءَ: تېتىدى.

زَلَحَتْ رَأْسُهُ: تاقىر باش بولۇپ قالدى، پايىنەك باش بولۇپ قالدى.

زَلْحَقَ يُزَلْحِقُ زَلْحَقَةً: يىراقلاشتۇرۇۋەتتى، نېرى قىلىۋەتتى.

زِلْحِفَةٌ: تاشپاقا.

زَلِخَ يَزْلَخُ زَلْخًا: سەمرىدى.

زَلَخَ يَزْلِخُ زَلْخًا وَ زَلْخَانًا الرَّجُلُ: ئالدىدا تېز ماڭدى.

زَلَخَتْ قَدَمُهُ: تېيىلىپ كەتتى.

زَلَخَ يَزْلِخُ زَلْخًا بِالرُّمْحِ: نەيزە سانجىدى.

زَلَخَ رَأْسَهُ: بېشىنى يېرىۋەتتى.

زَلْخَةٌ: كىچىك بالىلار تېيىلىپ ئوينايدىغان جاي.

زِلْزَالٌ ج زَلَازِلُ: زىلزىلە، تەۋرەش، سىلكىنىش؛ بېشكەللىك، بالايىئاپەت، مۇسىبەت.

«دَامَ الزِّلْزَالُ بَعْضَ ثَوَانٍ فِي مَدِينَةِ الْأَصْنَا بِالْجَزَائِرِ»: ئالجىرىيەدىكى ئەسنا شەھىرىدە يەر تەۋرەش بىر قانچە سېكۇنت داۋاملاشتى.

«أُصِيبَتِ الْعَائِلَةُ بِزَلَازِلَ مُتَعَدِّدَةٍ»: ئائىلىنىڭ بېشىغا تۈرلۈك بېشكەللىكلەر كەلدى.

زِلْزَالُ الْأَرْضِ: يەر تەۋرەش.

مِقْيَاسُ الزَّلَازِلِ. جِهَازُ الزَّلَازِلِ: سېيسموگراف (يەر تەۋرەشنى كۆزىتىپ خاتىرىلىگۈچى ئاپتوماتىك ئەسۋاب).

زِلْزَالِيٌّ: تەۋرەشكە مەنسۇپ.

«إِحْذَرِ الْبِنَاءَ فِي الْمِنْطَقَةِ الزِّلْزَالِيَّةِ»: يەر تەۋرەش رايونىدا قۇرۇلۇش قىلىشتىن ساقلان.

زَلْزَلَ يُزَلْزِلُ زَلْزَلَةً الشَّخْصَ: قورقۇتتى.

زَلْزَلَهُ بِصُرَاخِهِ: ئۇنى ۋارقىراپ قورقۇتتى.

زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ: يەر تەۋرىدى.

«إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا» «قرآن»: زېمىن قاتتىق تەۋرىگەندە.

زَلْزَلَةٌ: زىلزىلە، تەۋرەش، سىلكىنىش.

زَلْزَلَةُ الْأَرْضِ: يەر تەۋرەش.

زِلْزِيٌّ قِيشَانِيٌّ: سىرلىق كاھىش.

زَلِعَ يَزْلَعُ زَلَعًا الْجُرْحُ: يارا يىرىڭدىدى.

زَلِعَتْ الْقَدَمُ أَوِالْكَفُّ: پۇت ياكى ئالقان يېرىلدى.

«سَقَطَ الصَّبِيُّ فَزَلِعَتْ قَدَمُهُ»: بالا يىقىلىپ چۈشۈپ پۇتى يېرىلىپ كەتتى.

«يَزْلَعُ الْجُرْحُ مِنَ الْوَسَخِ»: يارا كىردىن يىرىڭدايدۇ.

شَفَةٌ زَلْعَاءُ: يېرىلغان لەۋ.

زَلْعَةٌ ج زَلَعَاتٌ وَ زَلَعٌ: كوزىنىڭ بىر خىلى.

زَلَعُومٌ ج زَلَاعِيمُ: بوغۇز، گال، كېكىرتەك، يۇتقۇنچاق.

زَلَقَ يَزْلُقُ زَلْقًا إِلَيْهِ: ئۇنىڭغا يېقىنلاشتى، يېقىن كەلدى.

زَلَقَ الشَّيْءَ: يېقىنلاشتۇردى.

«زَلَقَ الْمِسْنَدَ إِلَى الضَّيْفِ»: مېھمانغا يۆلەنچۈكنى يېقىن قىلىپ بەردى.

«يَزْلُقُ التِّلْمِيذُ النَّجِيبُ إِلَى مُعَلِّمِهِ»: زېرەك ئوقۇغۇچى مۇئەللىمگە يېقىنلىشىدۇ.

زِلْقٌ: ئوتلاق، يايلاق، باغچا.

زُلْفَةٌ ج زُلَفٌ وَ زَلَفَاتٌ: دەرىجە؛ چوڭ تەخسە؛ سۇرەت.

زَلَفَةٌ ج زَلَفٌ: تەخسە؛ چەينەك.

زُلْفَى: يېقىنچىلىق؛ ئورۇن، مەرتىۋە.

«وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَى وَ حُسْنَ مَآبٍ» «قرآن»:

ئۇ بىرنىمىڭ دەرگاھىمىزدا ئۇلۇغلۇقتا يېقىنلىقتا ۋە ياخشى ئاقىۋەتكە ئىگە بولىدۇ.

زَلَقَ يَزْلَقُ زَلْقًا وَ زُلوقًا ـ تِ الْقَدَمُ: تېيىلىپ كەتتى.

زَلِقَ يَزْلَقُ زَلَقًا ـ تِ الْقَدَمُ: تېيىلىپ كەتتى.

«زَلِقَ الْمَكَانُ مِنْ أَثَرِ الْجَلِيدِ»: مۇزنىڭ تەسىرىدىن يەر تېيىلغاق بولۇپ كەتتى.

زَلِقَ مِنْهُ: ئۇنىڭدىن زېرىكتى، مالال بولدى.

زَلْقٌ: تېيىلغاق يەر، سىلىق جاي، پارقىراق يەر.

«حَذَارِمِنْأَنْ تَزِلَّ قَدَمُكَفَالطَّرِيقُ زَلِقٌ»: ئاۋايلاپ ماڭ، يول تېيىلغاق.

زَلْقَةٌ: تېيىلىپ كەتمەك.

زَلِقٌ: تېيىلغاق سىلىق يەر.

زَلَّ يَزَلُّ وَ يَزِلُّ زَلًّا وَ زُلولاً عَنِ الْمَكَانِ: تېيىلىپ كەتتى، تېيىلىپ يىقىلىپ كەتتى.

زَلَّتِ الْقَدَمُ: تېيىلىپ كەتتى.

«زَلَّتْ قَدَمُهُ وَسَقَطَ فِي الْمَاءِ»: تېيىلىپ كېتىپ سۇغا چۈشۈپ كەتتى.

«وَلاَ تَتَّخِذُوا أَيْمَانَكُمْ دَخَلاً بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ ثُبُوتِهَا» «قرآن»: قەدەملەر (ئىسلام دىنىدا) ئىزچىل بولغاندىن كېيىن تېيىلىپ كەتمەسلىك ئۈچۈن، قەسەملەرنى ئۆز ئاراڭلاردا ئالدامچىلىقنىڭ ۋاستىسى قىلماڭلار.

«يَزِلُّ عَنْ أَمْكِنَةِ الْأَشْرَارِ»: ئەسكىلەرنىڭ ئورنىدىن يىراق بولىدۇ.

زَلَّ يَزَلُّ وَيَزِلُّ زَلَلاً الشَّخْصُ: خاتا قىلدى، خاتالاشتى، توغرىدىن بۇرۇلۇپ كەتتى، سەۋەنلىك ئۆتكۈزدى.

صِبْيَانٌ زُلٌّ: ئىككى يوتىسى ۋە ساغرىسى ئورۇق سەبى بالىلار.

زَلَلٌ: خاتالىق، سەۋەنلىك.

إِمْرَأَةٌ زَلَّاءُ: ئىككى يوتىسى ۋە ساغرىسى ئورۇق ئايال.

زَلَّاقَةٌ ج زَلَّاقَاتٌ: تېيىلغاق يەر، سىلىق جاي، پارقىراق يەر، چاڭغا.

زَلَّةٌ ج زَلَّاتٌ: مۇدۇرۇلۇپ كەتمەك، سەۋەنلىك ئۆتكۈزمەك، خاتالاشماق، ئازماق.

زَلَّةُ الطِّفْلِ فِي الطِّينِ: بالىنىڭ لايدا تېيىلىپ كېتىشى.

زَلَّةُ لِسَانٍ: ئېغىز خاتالىقى.

زَلَّةُ قَلَمٍ: قەلەم خاتالىقى.

زَلَّخَ يُزَلِّخُ تَزْلِيخًا: سىلىقلاشتۇردى.

زُلَّخَةٌ: بەل ئاغرىقى، مۇسكۇل ئاغرىش.

زَلَّقَ يُزَلِّقُ تَزْلِيقًا الشَّخْصُ فِي حَدِيثِهِ: سۆزدە مۇبالىغە قىلدى، لاپ ئۇردى.

زَلَّقَ يُزَلِّقُ تَزْلِيقًا ـ هُ: تېيىلدۇردى.

زَلَّقَ خَصْمَهُ: دۈشمىنىگە تىكىلىپ قارىدى.

زَلَّقَ الْمَكَانَ: جاينى سىلىقلىدى.

زَلَّقَ فُلاَنًا بِبَصَرِهِ: تىكىلىپ قارىدى.

زُلُّومَةٌ ج زَلَالِمُ: ئۇزۇن تۇمشۇق، پىلنىڭ بۇرنى.

زُلُّومَةُ الْإِبْرِيقِ: ئىبرىقنىڭ جوغىسى.

زُلَّيْجٌ: سىرلىق كاھىش.

زُلَّيْقٌ ج زَلَائِقُ: توغاچ؛ بېلىقنىڭ بىر خىلى.

زِلِّيَّةٌ ج زِلَالِيٌّ: ئەدىيال؛ گىلەم؛ يوك.

زَلَمَ يَزْلُمُ زَلْمًا الشَّخْصُ: خاتالاشتى.

زَلَمَ الْعَطَاءَ: ھەدىيەنى كېمەيتىۋەتتى.

زَلَمَ الْإِنَاءَ: قاچىنى تولدۇردى، قاچىنى توشقۇزدى.

زَلَمَ الْأَنْفَ: بۇرنىنى كەستى.

زَلَمَ السَّهْمَ: ئوقنى پۇختا ياسىدى.

زَلَمٌ ج أَزْلاَمٌ: پال ئوقى (جاھىلىيەت دەۋرىدە ئەرەبلەر پال سېلىشقا ئىشلىتەتتى) پەيسىز ئوقيا ئوقى.

«وَأَنْتَسْتَقْسِمُوابِالْأَزْلاَمِذَلِكُمْفِسْقٌ» «قرآن»: ئەزلام (يەنى جاھىلىيەت دەۋرىدە پال ئۈچۈن ئىشلىتىدىغان ئۈچ پارچە ياغاچ) بىلەن پال سېلىشىڭلار ھارام قىلىندى، بۇ گۇناھتۇر.

حَبُّ الزَّلَمِ: ئۆرۈك مېغىزى.

زُلْمَةٌ. زَلَمَةٌ: قەددى ـ قامەت، تەقى ـ تۇرقى، بەدەن، بوي، تاشقى قىياپەت.

زُلْمَةٌ: ئەركىشى.

زَلُولٌ: يېنىك، پاكىزە سۇ.

زَلِيجٌ: سىلىق، غىلتاڭ، تېيىلغاق.

مَكَانٌ زَلِيجٌ: سىلىق جاي، سىلىق يەر.

زَلِيلٌ: يېنىك، پاكىز ۋە ساپ سۇ.

زَلِيمٌ: ياخشى ياسالغان ئوق.

زَمَاتَةٌ: كەسكىنلىك، ئەستايىدىللىق.

زِمَارٌ: تۆگە قوشنىڭ ئاۋازى.

زَمَالَةٌ: بۇرادەرلىك، ھەمراھلىق، ئۇلپەتلىك.

شَهَادَةُ الزَّمَالَةِ: ئۇنىۋېرسىتېت فاكۇلتېتلىرىدا ئەلاچىلارغا بېرىلىدىغان ئەزالىق كىنىشكىسى.

زَمَالَةٌ دِرَاسِيَّةٌ: ساۋاقداشلىق.

زَمَالَةُ الْمِهْنَةِ: كەسىپداشلىق.

زِمَامٌ ج أَزِمَّةٌ: چۇلۋۇر.

زِمَامُ الْقَرْيَةِ: بىر پۈتۈن تېرىلغۇ يەرلەر.

زِمَامُ النَّعْلِ: ئاياغ بوغقۇچ (يىپ).

زِمَامُ الْحُكْمِ: ھاكىمىيەت، ھوقۇق.

«تَوَلَّى زِمَامَ الْحُكْمِ» : ھاكىمىيەتنى ئىگىلىدى.

زِمَامُ الْأَمْرِ: ھاكىمىيەت، ھوقۇق.

زِمَامُ الْفَرَسِ: نوقتا، چۇلۋۇر.

مَلَكَ زِمَامَ نَفْسِهِ: ئۆزىنى بېسىۋالدى.

خَارِجَ الزِّمَامِ: باج ئېلىنمايدىغان يەر.

دَاخِلَ الزِّمَامِ: باج ئېلىنىدىغان يەر.

أَرْضٌ فِي زِمَامِ الْحُكُومَةِ: ھۆكۈمەت ئىگىدار- چىلىقىدىكى يەر.

لَا زِمَامَ لَهُ: ئۇنىڭ مەسئۇلىيىتى يوق.

هُوَ زِمَامُ الْأَمْرِ: ئۇ مەسئۇل.

أَلْقَى فِي يَدِهِ زِمَامَ الْأَمْرِ: ئۇنىڭ قولىغا چوڭ ھوقۇق ئۆتتى.

بَعِيدُ مَنَالِ الزِّمَامِ: يەتكىلى بولمايدىغان، يېقىنلىشىش قىيىن بولغان، قولغا كەلتۈر- گىلى بولمايدىغان.

زِمَامُ الْحِسَابَاتِ: ھېسابات دەپتىرى.

زَمَانٌ ج أَزْمِنَةٌ: ۋاقىت، زامان، دەۋر، مەزگىل.

مِنْ غَابِرِ الزَّمَانِ: قەدىمكى زاماندىن تارتىپ، ئەزەلدىنلا، بۇرۇندىن تارتىپ.

تَصَارِيفُ الزَّمَانِ: دەۋرنىڭ ئۆزگىرىشلىرى.

زَارَنِي مِنْ زَمَانٍ: ئۇ يېقىندا مېنى يوقلىدى.

مَصَاعِبُ الزَّمَانِ: زاماننىڭ قىيىنچىلىقلىرى.

أَهْلُ زَمَانِهِ: زامانداش كىشىلەر، ھازىرقى زامان ئەھلى.

حَدَثَ هَذَا مِنْ زَمَانٍ: بۇ ئىش يۈز بەرگىلى ئۇزۇن زامان بولدى.

عَلَى مَرِّ الزَّمَانِ: ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن.

أَهْلُ الزَّمَانِ الْمُعَاصِرُونَ: ھازىرقى زامان ئادەم- لىرى.

«أَزْمِنَةُ السَّنَةِ هِيَ: اَلْخَرِيفُ وَ الشِّتَاءُ وَ الرَّبِيعُ وَ الصَّيْفُ» : يىلنىڭ پەسىللىرى كۈز، قىش، ئەتىياز، يازدىن ئىبارەت.

«كَانَ هَذَا زَمَانَ السُّلْطَانِ فُلَانٍ» : بۇ پالانى سۇلتاننىڭ زامانى ئىدى.

زَمَانَةٌ: سوزۇلما كېسەل، سوزۇلمە كېسەل، كونا كېسەل.

زَمَانَةُ الرُّومَاتِيزْمِ: رېماتىزم كېسىلى.

زَمَانَةُ الْمُقْعَدِ: پالەچ ئادەمنىڭ ماغدۇرىدىن كېتىشى.

زَمَانِيٌّ: زامانغا ئەۋە، ۋاقىتقا مەنسۇپ، ۋاقىتلىق.

زَمَانِيَّةٌ: كۆز يۇمۇپ - ئاچقۇچە، ھەش - پەش دېگۈچە.

دِرَاسَةٌ لُغَوِيَّةٌ زَمَانِيَّةٌ: ۋاقىتلىق تىل تەتقىقاتى.

زَمُتَ يَزْمُتُ زَمَاتَةَ الشَّخْصُ: جىددىي بولدى، سىپايە بولدى، ئەستايىدىل بولدى.

زَمُتَ الْجَوُّ: ھاۋا تىنجىق بولدى.

زَمِجَ يَزْمَجُ زَمَجًا: ئاچچىقلاندى، غەزەپلەندى.

زَمِجَ مِنْ تَصَرُّفَاتِهِ: ئۇنىڭ ئىش - ھەركەتلە- رىدىن غەزەپلەندى.

زَمْجَرَ يُزَمْجِرُ زَمْجَرَةً الشَّخْصُ: سۆرەن سالدى،

شاۋقۇن كۆتۈردى.

زَمْجَرَ الْأَسَدُ: شىر ھۆركىرىدى.

«زَمْجَرَ الْأَسَدُ حِينَ رَأَى فَرِيسَتَهُ»: شىر ئوۋلىغان نەرسىسىنى كۆرگەن چاغدا ھۆركىرىدى.

زَمَرَ يَزْمُرُ وَ يَزْمِرُ زَمْرًا وَ زَمِيرًا الشَّخْصُ: نەي چالدى.

زُمْرَةٌ ج زُمَرٌ: جامائە، گۇرۇھ.

«دَمُهُ مِنْ زُمْرَةِ أ أَوْ ب»: ئۇنىڭ قېنى A ياكى B قان تىپىگە كىرىدۇ.

«أَتَتْ زُمْرَةٌ مِنَ الشَّبَابِ»: ياشلاردىن بىر تۈركۈمى يېتىپ كەلدى.

زُمْرَةٌ جُرْثُومِيَّةٌ: مىكروبلار توپى.

زُمْرَةٌ مِنَ الْجَيْشِ: بىر توپ ئەسكەر.

زُمُرُّدٌ: زۇمرەت.

زُمُرُّدِيٌّ: زۇمرەت رەڭگىدە، زۇمرەتكە مەنسۇپ.

زَمْزَمَ يُزَمْزِمُ زَمْزَمَةً الرَّعْدُ: گۈلدۈرماما ئارقىمۇ ئارقا گۈلدۈرلىدى.

زَمْزَمَ الْمُغَنِّي: غەزەلچى غىڭشىپ ناخشا ئېيتتى.

أَسْمَعُهُ يُزَمْزِمُ: ئۇنىڭ دىمىغىدا ناخشا ئېيتىۋاتقانلىقىنى ئاڭلايمەن.

زَمْزَمَتِ النَّارُ: ئوت گۈرۈلدىدى.

زَمْزَمَ الثَّوْبَ: رەختنى زەمزەم سۈيى بىلەن يۇيدى.

زَمْزَمٌ: بەيتۇللانىڭ يېنىدىكى قۇدۇق، زەمزەم قۇدۇقى.

مَاءُ زَمْزَمَ: زەمزەم سۈيى.

زَمْزَمٌ ج زَمَازِمُ: كۆپ.

زَمْزَمٌ مِنَ الْمَاءِ: كۆپ سۇ.

زَمْزَمَةٌ ج زَمَازِمُ: گۈلدۈرماما ئاۋازى؛ يولۋاس ئاۋازى؛ ئوتنىڭ گۈرۈلدىگەن ئاۋازى.

«أَزْعَجَتْ زَمْزَمَةُ الرَّعْدِ الْأَطْفَالَ»: ھاۋانىڭ گۈلدۈرلىشى كىچىك بالىلارنى چۆچۈتىۋەتتى.

زِمْزِمَةٌ ج زَمَازِمُ: گۇرۇپپا، جامائەت، گۇرۇھ، توپ.

زَمْزَمِيٌّ: زەمزەم تارتقۇچى.

زَمْزَمِيَّةٌ ج زَمْزَمِيَّاتٌ: سۇ قاچىسى، سۇ بوتۇل-كىسى، تېرمۇس، چايدان.

زَمَطَ يَزْمُطُ زَمْطاً: قېچىپ كەتتى، قاچتى، سېرىلىپ چۈشتى.

زَمِعَ يَزْمَعُ زَمَعًا الشَّخْصُ: قورقتى.

«زَمِعَتِ الْبِنْتُ مِنَ الرَّعْدِ»: قىزچاق گۈلدۈرمىدىن قورقۇپ تىترەپ كەتتى.

زَمِعَ فُلَانٌ: پۇت ياكى قولنىڭ بىر بارمىقى ئارتۇق بولدى.

زَمِعٌ ج زَمِعُونَ: قورقۇپ گاڭگىراپ قالغۇچى، ئاچچىقلانسا كۆزىدىن ياش چىقىدىغان ئادەم.

جَارَتُنَا زَمِعَةٌ: بىزنىڭ ئايال قوشنىمىزنىڭ ئاچچىقلانسا كۆزىدىن ياش چىقىدۇ.

زَمَعَةٌ ج زِمَاعٌ: ئارىلىق، مۇساپە.

زَمِكَ يَزْمَكُ زَمَكًا الشَّيْءُ: كىرىشىپ كەتتى، بىر ـ بىرىگە كىرىشىپ كەتتى.

زَمِكَ الشَّخْصُ: غەزەپلەندى، ئاچچىقلاندى.

زَمَكٌ: قاتتىق غەزەپ.

زُمَكَةٌ: تېرىككەك، ئەخمەق، نادان، كالتە پەم، دۆت، كالۋاڭ، قاپاقباش؛ پاكار.

زِمِكٌّ . زِمِكِّيٌّ: قۇشنىڭ قۇيرۇقى.

زَمَلَ يَزْمُلُ زَمْلاً فُلاَنًا: ھەمراھ بولدى، بىللە بولدى، بىللە ماڭدى، كەينىگە كىردى، ئەگەشتى.

زَمِلَ يَزْمَلُ زَمَلاً الشَّخْصُ: ئاجىزلاشتى، قورقۇنچاق بولدى.

زُمْلَةٌ: دوستلۇق، ئۇلپەتچىلىك، شېرىكچىلىك.

زَمَلَةٌ: ھەممە، بالا ـ چاقا.

«مَاتَ وَ تَرَكَ زَمَلَةً كَثِيرَةً»: ئۇ ئۆلۈپ نۇرغۇن بالا ـ چاقىلىرىنى قويۇپ كەتتى.

أَخَذَ الشَّيْءَ بِزَمَلَتِهِ: ئۇ نەرسىنىڭ ھەممىسىنى ئالدى.

زَمِلٌ: ئاجىز، قورقۇنچاق.

زَمَّ يَزُمُّ زَمًّا الشَّيْءَ: باغلىدى، چىگدى، تاڭدى، تۈردى.

زَمَّ بِأَنْفِهِ: گىدىيىۋالدى، كۆرەڭلەپ كەتتى.

زَمَّ النَّعْلَ: ئاياغنى بوغقۇچ بىلەن چەگدى.

زَمَمٌ: يېقىن، ئۇدۇل.

أَمْرُهُمْ زَمَمٌ: ئۇلارنىڭ ئىشى بىر - بىرىگە يېقىن.

«دَارِي مِنْ دَارِهِ زَمَمٌ»: مېنىڭ هويلام ئۇنىڭ هويلىسىنىڭ ئۇدۇلىدا.

«دَارِي زَمَمَ دَارِهِ»: مېنىڭ هويلام ئۇنىڭ هويلىسىغا يېقىن.

زَمَّارٌ: نەيچى.

«يَعْمَلُ زَمَّارًا فِي الْفِرْقَةِ الْمُسِيقِيَّةِ»: ئۇ مۇزىكا ئەترىتىدە نەيچى بولۇپ ئىشلەيدۇ.

زَمَّارَةٌ ج زَمَّارَاتٌ: نەي، دۇدۇك، سىگنال، پۇشتەك؛ پاھىشە ئايال، زىناخور ئايال.

زَمَّارَةُ الرُّعَاةِ: پادىچىنىڭ نەيى.

زَمَّارَةُ الرَّاعِي: دورا ئۆسۈملۈكى.

زَمَّارَةُ الزَّوْرِ: بوغۇز، كانايى.

زَمَّارَةُ الْإِنْذَارِ: ئاگاھلاندۇرۇش سىگنالى.

«اِنْطَلَقَتْ زَمَّارَةُ الْإِنْذَارِ فَانْدَفَعَ الْمُوَاطِنُونَ إِلَى الْمَخْبَإِ»: ئاگاھلاندۇرۇش سىگنالى چېلىندى ـ دە، يۇرتداشلار يوشۇرۇنىدىغان جايغا يۈگۈرۈشتى.

زَمَّارَةُ السَّيَّارَةِ: ماشىنا سىگنالى.

زَمَّارَةُ الْحَكَمِ فِي الْمُبَارَاةِ الرِّيَاضِيَّةِ: تەنتەربىيە مۇسابىقىسىدىكى رېپىرىنىڭ پۇشتىكى.

زَمَّتْ: قاغىلارنىڭ بىر تۇرى بولۇپ تۇمشۇقى قىزىل ياكى سېرىق، ئۇلار توپ - توپ بولۇپ ياشايدۇ.

زَمَّجٌ: چايكا.

زَمَّجُ الْمَاءِ: دېڭىز چايكىسى.

زَمَرَ يَزْمِرُ تَزْمِيرًا بِالْمِزْمَارِ: نەي چالدى، پۈۋلىدى.

«أَخَذَ يُزَمِّرُ فَأَطْرَبَ الْحَاضِرِينَ»: نەي چېلىشقا باشلاپ سورۇندىكىلەرنى خۇشال قىلىۋەتتى.

زَمَّرَ الْوِعَاءَ: قاچىنى تولدۇردى.

زَمَّعَ يُزَمِّعُ تَزْمِيعًا الْأَمْرَ: ئىشقا بەل باغلىدى، ئىرادە باغلىدى، بىر نىيەتكە كەلدى.

زَمَّعَ الزُّنْبُورُ: ھەرە غوڭۇلدىدى.

زَمَّلَ يُزَمِّلُ تَزْمِيلًا ـ هُ بِثَوْبِهِ: ئۇنى كىيىمى بىلەن ئورىدى، كىيىم بىلەن يۆگىدى.

زَمَّلَ الشَّيْءَ: يوشۇردى.

«زَمَّلَتِ الْأُمُّ وَلَدَهَا مِنْ شِدَّةِ الْبَرْدِ»: سوغۇقنىڭ قاتتىقلىقىدىن ئانا بالىسىنى يۆگەپ قويدى.

زَمَّمَ يُزَمِّمُ تَزْمِيمًا ـ هُ: ئۇنىڭغا چۇلۇۋۇر ئۆتكۈزدى.

زَمَّمَ الْجَمَلَ: تۆگىگە چۇلۇك ئۆتكۈزدى.

زِمِّيتٌ: تەمكىن، ئېغىر - بېسىق.

زِمِّيرٌ: تىكەنلىك بېلىق.

زُمَّيْرٌ: سۇلۇ.

زَمِنَ يَزْمَنُ زَمَنًا وَ زَمَانَةً الشَّخْصُ: كېسىلى ئۇزىراپ كەتتى، قېرىلىقتىن ئاجىزلاپ كەتتى.

زَمَنٌ ج أَزْمَانٌ وَ أَزْمُنٌ وَ أَزْمِنَةٌ: زامان، ۋاقىت، دەۋر، مەزگىل، چاغ، پەسىل.

اَلسَّاعَةُ الْعَاشِرَةُ حَسَبَ الزَّمَنِ الْمَحَلِّيِّ: يەرلىك ۋاقىت بويىچە سائەت ئون.

«سَتَنْسَى أَحْزَانَكَ مَعَ الزَّمَنِ»: ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن غەم - قايغۇلىرىڭنى ئۇنتۇيسەن.

زَمَنُ الرَّجْعِ: رېئاكسىيە مەزگىلى.

مَعَ الزَّمَنِ: زاماننىڭ ئۆتۈشى بىلەن.

زَمَنُ الرَّبِيعِ: باھار ۋاقتى.

وَلَّى زَمَنُهُ: ئۇنىڭ دەۋرى ئۆتكەندى.

مِنْ زَمَنٍ قَرِيبٍ: يېقىندا، يېقىندىن بېرى، پات ئارىدا، پات يېقىندا، ئۇزۇن ئۆتمەيلا.

زَمِنٌ ج زَمْنَى: ناكا، مېيىپ، مەجرۇھ.

شَيْخٌ زَمِنٌ: كېسەلچان بوۋاي.

هُوَ زَمِنُ الرَّغْبَةِ: قىزىقىشى سوۋۇپ كەتكەن.

زَمْنَةٌ: زامان، ۋاقىت، دەۋر، مەزگىل.

زَمَنِيٌّ: دۇنياۋى، دۇنيالىق، دىندىن خالىي، ۋاقىتلىق، زامانغا خاس.

اِتِّفَاقٌ زَمَنِيٌّ: ۋاقىتلىق توختام.

تَرْتِيبٌ زَمَنِيٌّ: يىلنامە.

أَلْغَامٌ زَمَنِيَّةٌ: مۇددەتلىك پارتلايدىغان مىنا.

قُنْبُلَةٌ زَمَنِيَّةٌ: قەرەللىك بومبا.

اَلْخَيْرَاتُ الزَّمَنِيَّةُ: دۇنيانىڭ بەختى، دۇنيانىڭ مەنپەئەتلىرى، دۇنيا باياشاتچىلىقى.

اَلسُّلْطَةُ الزَّمَنِيَّةُ: ئاقسۆڭەكلەر ھاكىمىيىتى.

زَمْهَرَ يُزَمْهِرُ زَمْهَرَةً الْعَيْنُ: غەزەپتىن كۆزى قىزىرىپ كەتتى.

زَمْهَرِيرٌ: قاتتىق سوغۇق.

«لاَ يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلاَ زَمْهَرِيرًا» (قرآن): ئۇلار جەننەتتە قاتتىق ئىسسىقنىمۇ، قاتتىق سوغۇقنىمۇ كۆرمەيدۇ.

زَمُورٌ ج زُمُرٌ: چىرايلىق بالا، كېلىشكەن غۇلام.

زَمُوعٌ: تېز، چاپسان؛ تېز يۈگۈرىدىغان توشقان.

زَمِيتٌ ج زُمَتَاءُ: سۇرلۇك.

زَمِيعٌ ج زُمَعَاءُ: ئالدىراڭغۇ؛ قەھرىمان؛ توغرا پىكىرلىك.

عَامِلٌ زَمِيعٌ: ئالدىراڭغۇ ئىشچى.

جُنُودٌ زُمَعَاءُ: باتۇر ئەسكەرلەر.

زَمِيلٌ ج زُمَلاَءُ: كەسىپداش، يولداش، ھەمراھ، ساۋاقداش، خىزمەتداش؛ ئۇلاقنىڭ كەينىگە مىنگەشكەن ئادەم.

«هِيَ زَمِيلَتِي فِي التَّعْلِيمِ»: ئۇ قىز مېنىڭ ساۋاقدىشىم.

«هُوَ زَمِيلِي فِي الْإِدَارَةِ»: ئۇ مېنىڭ خىزمەتدىشىم.

زَمِيلٌ فِي مَنْصَبٍ: خىزمەتداش، كەسىپداش.

زَمِيلُ الْمَدْرَسَةِ: ساۋاقداش.

زَمِيلُ الْكَأْسِ: ھاراق ئۈلپىتى.

زَمِينٌ: ناكا، مېيىپ، مەجرۇھ.

زِنَاءُ: زىنا قىلماق، پاھىشە قىلماق.

زَنَاخَةٌ: ئاچچىق پۇراق، سېسىق پۇراق.

زِنَادٌ ج أَزْنِدَةٌ: چاقماق، ياندۇرماق، سايمان، مىلتىقنىڭ تەپكىسى.

«ضَغَطَ عَلَى الزِّنَادِ»: تەپكىنى باستى.

حَجَرُ الزِّنَادِ: چاقماق تېشى.

إِبْرَةُ الزِّنَادِ: پىستان چاققۇچ.

قَدَحَ زِنَادَ فِكْرِهِ: ئۆزۈن ئويلاشتى، پىكىر يۈرگۈزدى.

زِنَاقٌ ج زُنُقٌ وَ أَزْنِقَةٌ: قېچىرنىڭ پۇتىغا باغلىنىدىغان ئارغامچا؛ زىبۇ زىننەتنىڭ بىر تۈرى؛ يېتىلگەن ئەقىل؛ دۇبۇلغا، تۆمۈر قالپاقلارنىڭ چۈشۈپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن ئېڭەكنىڭ ئاستىغا باغلىنىدىغان يىپ.

«رَبَطَ رَاكِبُ الدَّرَّاجَةِ النَّارِيَّةِ زِنَاقَ خَوْذَتِهِ»: موتسىكلىت مىنگۈچى بىخەتەر قالپىقىنىڭ بوغقۇچىنى چىگىۋالدى.

زِنَاقَةٌ: يۈگەن ۋە نوختىلاردىكى ھايۋاننىڭ ئېڭىكى ئاستىغا توغرا كېلىدىغان ھالقا.

زَنَأَ يَزْنَأُ زَنْئًا بَوْلَهُ: سۈيدۈكنى توختىتىۋالدى.

زَنْأَةُ الْبَوْلِ: سۈيدۈك يىغىلىپ قېلىش.

زِنْبَارٌ ج نَابِيرُ: سېرىق ھەرە.

زَنْبَةٌ: بېگىز.

زَنْبَرٌ: شىر.

زَنْبَرَكٌ ج زَنَابِكُ: پۇرژىنا، رېسور (ماشىنىلاردا).

زَنْبَقٌ. زَنْبَقَةٌ ج زَنَابِقُ: پىياز گۈل، گۈل سامساق.

زَنْبَقُ خُزَامَةٍ: شەرق نەرگىز گۈلى.

زِنْبِيرٌ: سېرىق ھەرە.

زَنْبِيلٌ ج زَنَابِيلُ: سېۋەت؛ زەنبىل؛ سامان تاغار؛ قازان ـ قومۇچ.

زِنْبِيلُ ج زَنَابِيلُ: زەنبىل، بادالغ.

زَنْتَرَةٌ: غورىبەتچىلىك، كەمبەغەللىك، نامراتلىق، مۇشكۇللۇك، قىيىنچىلىق.

زَنِجَ يَزْنَجُ زَنَجًا الشَّخْصُ: ئۈچەيى قورۇلۇپ قېلىپ كۆپ يەپ كۆپ ئىچەلمىدى.

زَنِجَتِ الْجِمَالُ: تۆگە ئۇسساپ كەتتى.

«دَاوَى الطَّبِيبُ زَنَجَهُ»: تېۋىپ ئۇنىڭ قورۇلۇپ قالغان ئۈچەيىنى داۋالىدى.

زِنْجٌ ج زُنُوجٌ: زەڭگى، قاراتەنلىك.

زُنُوجُ الْوِلاَيَاتِ الْمُتَّحِدَةِ الْأَمْرِيكِيَّةِ: ئامېرىكا قوشما شتاتلىرى نېگىرلىرى.

زِنْجَارٌ: دات (تۆمۈر دېتى).

«عَلاَ الزِّنْجَارُ مَاعُونَ الطَّبْخِ» : قاچا ـ قۇچىلار داتلىشىپ قالدى.

زَنْجَبِيلٌ: زەنجىۋىل.

«وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلاً » (قرآن) : ئۇلار يەنە جەننەتتە زەنجىۋىل ئارىلاش تورۇلغان جام بىلەن (يەنى جامدىكى مەي بىلەن) سۇغىرىلىدۇ.

زَنْجَرَ يُزَنْجِرُ زَنْجَرَةً الرَّجُلَ: بارماق ئىشارىتى قىلدى (باش بارمىقىنىڭ تىرنىقىنى كۆرسەتكۈچ بارمىقىنىڭ تىرنىقى بىلەن كۆرسىتىپ تۇرۇپ «ھېچ نەرسە بەرمەيمەن» دېگەن مەنىنى بىلدۈردى).

زِنْجَفْرٌ. زِنْجُفْرٌ: سىماپ سۇلفىد رودىسى، گىل.

زِنْجِيرٌ ج زَنَاجِيرُ: زەنجىر.

زِنْجِيرَةٌ: ئىلىۋېتىلگەن تىرناق، تىرناق ئۇستىدىكى ئاقلىق؛ زەنجىر.

زِنْجِيٌّ: قارا تەنلىككە مەنسۇپ، زەڭگىگە دائىر.

رَقْصٌ زِنْجِيٌّ: نېگىرچە ئۇسسۇل.

زِنْجِيَّةٌ ج زِنْجِيَّاتٌ: قارا تەنلىككە مەنسۇپ، نېگىر.

زَنِخَ يَزْنَخُ زَنَخًا الطَّعَامُ: تاماق بۇزۇلۇپ قالدى، تەمى ئۆزگىرىپ قالدى.

زَنِخَ اللَّحْمُ: گۆش پۇراپ قالدى.

زَنَخٌ: سېسىق پۇراق، بەدبۇي.

زَنِخٌ: پۇراپ قالماق، سېسىماق.

زَنَدَ يَزْنُدُ و يَزْنِدُ زَنْدًا الإِنَاءَ: قاچىنى توشقۇزدى، قاچىلىدى.

زَنَدَ النَّارَ: چاقماق چېقىپ ئوت چىقاردى.

زَنَدَ نَارَ الْحَرْبِ: ئۇرۇش قوزغىدى.

زَنِدَ يَزْنَدُ زَنَدًا الرَّجُلُ: ئۇسسىدى، تەشنا بولدى، سۇسىرىدى.

زَنْدٌ ج أَزْنُدٌ وَ زِنَادٌ وَ أَزْنَادٌ: سوركەپ ئوت چىقىرىلىدىغان ئۇستۇنكى تاختا، بىغىش، بىلەك.

زَنْدُ الْبُنْدُقِيَّةِ: تەپكە (مىلتىق ـ تاپانچىنىڭ).

زَنْدَةٌ ج زِنَادٌ: سوركەپ ئوت چىقىرىلىدىغان ئاستىنقى تاختا.

زَنْدَقَةٌ: خۇداسىزلىق، كۇپۇرلۇق، زىندىقلىق، دەھرىيلىك، ساختا مۇسۇلمانلىق.

زِنْدِيقٌ ج زَنَادِيقُ وَ زَنَادِقَةٌ: دىنسىز، زىندىق، كاپىر، دەھرىي، مۇناپىق، ساختا مۇسۇلمان.

«حَذَارِ مِنَ الزِّنْدِيقِ» : زىندىقتىن ئېھتىيات قىل.

زَنَرَ يَزْنُرُ زَنْرًا ـ هُ: ئۇنىڭغا بەلباغ باغلاتتى، بەلباغ باغلاپ قويدى، زۇننار باغلاتتى.

زَنَرَ الإِنَاءَ: قاچىنى تولدۇردى.

زِنْزَانَةٌ ج زِنْزَانَاتٌ: كامىر.

«وُضِعَ الْمُجْرِمُونَ فِي زِنْزَانَةٍ وَاحِدَةٍ» : جىنايەتچىلەر بىر كامىرغا سولاندى.

زَنِقَ يَزْنَقُ زَنَقًا: ئاچچىقلاندى، غەزەپلەندى.

زَنَقَ يَزْنُقُ و يَزْنِقُ زَنْقًا عَلَى عِيَالِهِ: بالا ـ چاقىلىرىغا بېخىللىق قىلدى، پىخسىقلىق قىلدى، ئىقتىساد جەھەتتىن قىستى.

زَنَقَهُ: ئۇنى قىستى، ئۇنى ئورىۋالدى.

زَنِقَ يَزْنَقُ زَنَقًا الطَّرِيقُ: يول تارلاشتى.

زَنْقَةٌ: بېسىم، بېسىم كۈچ.

زَنْقَةُ الْبَوْلِ: سۈيدۈك يىغىلىپ قىيلىش.

زَنْقَةٌ ج زَنَقَاتٌ و زَنَقٌ: تار كوچا، كىچىك كوچا.

زُنْقُورٌ ج زَنَاقِيرُ: بۇلۇڭ ـ پۇشقاق، بۇلۇڭ.

زِنْكٌ: سىنىك.

زِنْكِ أُكْسِيدٌ: سىنىك ئوكسىدى.

زَنِمَ يَزْنَمُ زَنَامَةً الشَّخْصُ: ئەسكى بولدى، پەسكەش بولدى.

زَنَمَ يَزْنِمُ زَنْمًا الْجَمَلَ: تۆگىنىڭ قۇلىقىنى كېسىپ ساڭگىلىتىپ قويدى.

اَلزَّنِيمُ: ئەن، بەلگە، نىشان، قۇلىقى كېسىك.

زَنَّ يَزِنُّ زَنًّا ـ تِ الْحَشَرَةُ: ھاشارەتلەر شىرىلدىدى، چىرىلدىدى.

زَنَّ بَوْلَهُ: سۈيدۈكىنى تۇتىۋالدى.

زَنَّتِ النَّحْلَةُ: ھەسەل ھەرىسى غوڭۇلدىدى.

زَنٌّ: غوڭۇلدىماق، غوژ ـ غوژقىلماق.

زَنَّاءٌ ج زَنَّاءُونَ: زىناخور، پاھىشىۋاز.

زُنَّارٌ ج زَنَانِيرُ: بەلباغ، كەمەر؛ بەلگە، زوننار.

«شَدَّتِ الْمَرْأَةُ وَسَطَهَا بِزُنَّارٍ» : ئايال بېلىگە زوننار باغلىۋالدى.

زَنَّأَ يُزَنِّأُ تَزْنِئَةً عَلَيْهِ: چەكلىدى، قىيىنلاشتۇردى، چۈشەپ قويدى.

زَنَّخَ يُزَنِّخُ تَزْنِيخًا الطَّعَامُ: تاماقنىڭ سۈپىتى ئۆزگىرىپ قالدى، تاماق پۇراپ قالدى.

زَنَّرَ يُزَنِّرُ تَزْنِيرًا بِعَيْنِهِ إِلَيَّ: ماڭا تىكىلىپ قارىدى، دىققەت بىلەن قارىدى، سىنچىلاپ قارىدى.

زَنَّرَهُ: ئۇنىڭغا بەلباغ باغلىدى، كەمەر باغلىدى.

زَنَّرَ الْقَسَّ: پوپقا زوننار تاقىدى.

زَنَّقَ يُزَنِّقُ تَزْنِيقًا عَلَى عِيَالِهِ: بالا چاقىلىرىغا پىخسىقلىق قىلدى، بېخىللىق قىلدى، ئىقتىساد جەھەتتىن قىستىدى.

زَنَّقَ الشَّيْءَ: نەرسىنى قىستى، سىقتى.

زَنُوبِيَا: پاپىروس، سىگارت.

زَنُوحٌ: تېز ماڭىدىغان تۆگە.

زَنَى يَزْنِي زِنًى وَ زِنَاءً الشَّخْصُ: زىنا قىلدى، پاھىشە قىلدى.

زَنَتِ الْمَرْأَةُ: ئايال بۇزۇقچىلىق قىلدى.

زَنَى بِالْمَرْأَةِ: ئايال بىلەن پاھىشە قىلدى.

زِنًى: زىنا قىلماق، پاھىشە قىلماق.

اِبْنُ زِنًى: ھارامدىن بولغان.

زَنِيٌّ: كىچىك قاچا.

زَنِيقٌ: پۇختا، پىششاق پىكىر.

زَنِيمٌ ج زُنَمَى: تېگى پەس، ھارامزادە، پەسكەش، زاتى پەس، ئىپلاس، رەزىل، ھارامدىن بولغان.

«عُتُلٍّ بَعْدَ ذَلِكَ زَنِيمٍ» «قۇرئان» : قوپال، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھارامدىن بولغان ئادەم (ۋەلىدئىبىن مۇغىرە) گە...

زَنِيٌّ: تار.

زِهْ: ياخشى، بەك ياخشى، بەك ياخشى بولدى، قالتىس بولدى.

زِهْ! : ياخشى، بەك ياخشى! بەك ياخشى بولدى! قالتىس بولدى!

زَهَا يَزْهُو زَهْوًا وَ زُهُوًّا: مەغرۇرلاندى، ھاكاۋۇرلۇق قىلدى، گېدىيىۋالدى.

زَهَا الْغُلاَمُ: يىگىت يېتىلدى، توشتى، ياش قۇرامىغا يەتتى.

زَهَا الزَّرْعُ: زىرائەت يېتىلدى، پىشتى.

زَهَا السِّرَاجُ: چىراغ يورىدى، نۇر چاچتى.

زَهَا الْكِبْرُ فُلاَنًا: كىبىر ئۇنى چوڭچىلىق قىلدۇردى.

زَهَتِ الْأَزْهَارُ: گۈل ـ چېچەكلەر ئۆسۈپ يېتىلدى.

«تَزْهُو أَنْوَارُ الْمَدِينَةِ فِي الْأَعْيَادِ» : بايراملاردا شەھەرنىڭ چىراغلىرى يورۇپ كېتىدۇ.

زُهَاءُ: ئۆپچۆرىسى، ئەتراپىدا، ئەتراپى، تەخمىنەن، مىقدار.

زُهَاءَ سَاعَةٍ: بىر سائەت ئەتراپىدا.

هُمْ زُهَاءُ أَلْفٍ: ئۇلار تەخمىنەن مىڭ.

زَهَادَةٌ: زاھىدلىق، تەركىدۇنيا بولۇپ ئىبادەت قىلماق.

زَهَادَةٌ فِي الدُّنْيَا: دۇنياغا بېرىلمەسلىك، دۇنياغا كۆڭۈل بۆلۈپ كەتمەسلىك.

زَهَادَةُ الْعَيْشِ: ھاياتقا پەرۋاسىز قاراش.

زِهَارَةٌ: گۈلچىلىك ئىلمى، گۈلچىلىك تېخنىكىسى.

«تُدَرَّسُ الزِّهَارَةُ ضِمْنَ مَوَادِّ كُلِّيَّةِ الزِّرَاعَةِ» : گۈلچىلىك تېخنىكىسى دېھقانچىلىق فاكۇلتېتىنىڭ دەرسلىرى قاتارىدا ئوقۇتۇلىدۇ.

زَهِدَ يَزْهَدُ زُهْدًا وَ زَهَادَةً فِي الشَّيْءِ وَ عَنْهُ: نەرسىنى تاشلىدى؛ تەرك ئەتتى، يۈز ئۆرىدى، خالىي بولدى، كۆڭۈل بۆلمىدى.

زَهِدَ الْمُتَصَوِّفُ فِي الدُّنْيَا : سوپى دۇنيادىن يۈز ئۆرىدى، دۇنيانى تەرك ئەتتى.

«زَهِدَ فِي الدُّنْيَا وَ تَرَكَ حَلاَلَهَا وَ حَرَامَهَا» : دۇنياغا قىزىقمىدى، دۇنيانىڭ ھالال ۋە ھارام نەرسىلىرىنىڭ ھەممىسىنى تەرك ئەتتى.

زَهُدَ يَزْهُدُ زُهْدًا: تاشلىدى، تەرك ئەتتى، يۈز

ئۆرىدى.

زَهُدَ فِيهِ: ئۇنىڭغا كۆڭۈل بۆلمىدى.

زَهُدَ الدُّنْيَا: تەركىدۇنيا بولدى، دەرۋىش بولدى.

زُهْدٌ: زاھىدلىق، تەركىدۇنيا بولۇپ ئىبادەت قىلماق.

اَلزُّهْدُ فِي الْمَالِ: پۇل ـ مالغا قىزىقماسلىق.

زَهَرَ يَزْهَرُ زَهْرًا وَ زُهُورًا السِّرَاجُ: چىراغ يورىدى، پارلىدى، چاقنىدى.

زَهَرَ الْوَجْهُ أَوِ الْقَمَرُ: يۈز ياكى ئاي يورىدى ، يالتىرىدى ، پارقىرىدى.

زَهَرَتِ النَّارُ: ئوت يورىدى.

زَهَرَ الشَّيْءُ: نەرسىنىڭ رەڭگى سۈزۈك بولدى.

زَهَرَتِ الزَّنْدُ: چاقماق ياندى.

زَهَرَتِ النَّبَاتُ: ئۆسۈملۈك چېچەكلىدى.

زَهِرَ يَزْهَرُ زَهَرًا وَ زَهَارَةً وَ زُهُورًا: رەڭگى ئاق، چىرايلىق، سۈزۈك بولدى.

زَهْرٌ ج أَزْهَارٌ وَ زُهُورٌ: چېچەك، گۈل.

زَهْرُ النُّحَاسِ: مىستىكى يېشىللىق.

زَهْرُ الْمِلْحِ: ساپ بولمىغان ناتريي كاربونات.

زَهْرُ الْعَسَلِ: ئۈچقات (ئۆسۈملۈك).

زَهْرُ الصَّبَاغِ: جۇخارگۈل.

زَهْرُ الرَّبِيعِ: باھارگۈل.

زَهْرُ الْبُرْتُقَالِ: ئاپېلسىن چېچىكى.

زَهْرُ الْكِبْرِيتِ: سوقۇپ يۇمشىتىلغان گۈڭگۈرت.

زَهْرُ النَّرْدِ: شىشخال (قىمار ئويناش ئۈچۈن ئىشلىتىدىغان نەرسە).

زَهْرُ الْحَجَرِ: مۇخ، تاش خىنە، لىشاينىك.

زُهْرٌ: ئاي بېشىدىكى ئۈچ كېچە.

زَهْرُ اللَّيْلِ: ناماز شام گۈلى، ھەپىرەڭ.

اَلزَّهْرَاءُ: زەھرا (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزى ھەزرىتى پاتىمەنىڭ لەقىمى؛ ئىسپاندىيەدىكى داڭلىق بىر سارايىنىڭ ئىسمى).

اَلزَّهْرَاوَانِ: «بەقەرە» ۋە«ئال ئىمران» سۈرىسى.

زَهْرَاوِيٌّ: خۇشاللىق، كۆڭۈللۈك.

زَهْرَةٌ ج زَهَرَاتٌ: گۈل، غۇنچە.

زَهْرَةُ الثَّالُوثِ: كېپىنەك گۈل؛ كۆركەم، گۈزەل.

زَهْرَةُ الدُّنْيَا: دۇنيانىڭ زىبۇ زىنىنەت ۋە نازۇ نېمەتلىرى.

زَهْرَةُ الْحَيَاةِ: گۈزەل ياشلىق؛ گۈزەل ھايات مەنزىرىسى، باھار مەنزىرىسى.

«وَلَاتَمُدَّنَّعَيْنَيْكَإِلَىمَامَتَّعْنَابِهِأَزْوَاجًامِنْهُمْزَهْرَةَالْحَيَاةِالدُّنْيَا» (قرآن): بىز (كۇففارلاردىن) تۈرلۈك جامائەنى بەھرىمەن قىلغان دۇنيانىڭ نېمەتلىرى ۋە زىبۇ زىنىنەتلىرىگە كۆز سالمىغىن . . .

زَهْرَةُ الْعُمْرِ: گۈزەل ياشلىق، گۈزەل ھايات مەنزىرىسى، ئۆمۈرنىڭ باھار مەنزىرىسى.

زَهْرَةُ الْحَسْنَاءِ: گۈزەل قىزنىڭ سۆيۈملۈكلۈكى.

صَبِيَّةٌ فِي زَهْرَةِ الْعُمْرِ: ياشلىق باھارىنى ئۆتكۈزۈۋاتقان قىزچاق.

زَهْرَةُ الرِّيحِ: كۆك قاغا، پىكنونوت.

زُهَرَةٌ: زۆھرە يۇلتۇز، ۋېنىرا.

زُهْرَةٌ: ئاپئاق، سۈزۈك رەڭ.

زَهْرِيٌّ: گۈلگە مەنسۇپ، گۈلگە ئائىت، گۈل رەڭگىدە.

زَهْرِيُّ الشَّكْلِ: گۈل شەكىللىك.

زُهَرِيٌّ: تاناسىل كېسەللىكى، جىنسىي كېسەللىك، سىفلىس.

اَلْأَمْرَاضُ الزُّهَرِيَّةُ: تاناسىل كېسەللىكى، جىنسىي كېسەللىك.

زَهْرِيَّةٌ ج زَهْرِيَّاتٌ: گۈل قاچىسى، تەشتەك، لوڭقا، گۈلدان.

«فِي الْحُجْرَةِ زَهْرِيَّةٌ بِهَا وَرْدٌجَمِيلٌ»: خانىدىكى لوڭقىدا چىرايلىق قىزىل گۈل بار.

زَهَقَ يَزْهَقُ زُهُوقًا لِلْمَوْتِ وَ غَيْرِهِ: ئۆلۈم ۋە باشقىلارغا يېقىنلاشتى.

«زَهَقَ الْمُحْتَضَرُ لِلْهَلَاكِ»: سەكراتتىكى ئادەم ئۆلۈمگە يېقىنلاشتى.

زَهَقَ يَزْهَقُ زُهُوقًا الْبَاطِلُ: ھالاك بولدى، ۋەيران بولدى، يوقالدى.

«وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ» «قرآن» : «ھەقىقەت (يەنى ئىسلام) كەلدى، باتىل (يەنى كۇفرى) يوقالدى. . .» دېگىن.

زَهَقَ يَزْهَقُ زَهْقًا وَ زُهُوقًا نَفْسُهُ : جېنى چىقتى.

زَهَقَ الْفَرَسُ: ئات ئۈزۈپ چىقتى، ئىلگىرىلەپ كەتتى.

زَهَقَ السَّهْمُ: ئوق نىشانغا تەگدى.

زَهَكَ يَزْهَكُ زَهْكًا الشَّيْءَ: سۈركىدى، غاجىدى ئاقلىدى.

زَهَلَ يَزْهَلُ زَهْلاً: دىلى ئارام تاپتى.

زَهَلَ عَنِ الشَّيْءِ: يىراقلاشتى.

زَهَلَ يَزْهَلُ زَهَلاً الشَّيْءُ: ئاپئاق سىلىق بولدى.

زَهْلَقَ يُزَهْلِقُ زَهْلَقَةً الشَّيْءَ: نەرسىنى سىلىقلىدى، پارقىراتتى.

زِهْلِقٌ: جانلىق، شوخ، تېتىك؛ قارا بوران.

زُهْلُولٌ ج زَهَالِيلُ: سىلىق.

زَهَمَ يَزْهُمُ زَهْمًا الْعَظْمُ: ئىلىك تولدى.

زَهَمَ فُلاَنًا عَنْ كَذَا: مەنئىي قىلدى، توستى.

زَهِمَ يَزْهَمُ زَهَمًا الشَّخْصُ: سەمرىدى، كۆپ يەپ قورسىقى ئېسىلىپ كەتتى.

«زَهِمَ مِنْ كَثْرَةِ الْأَكْلِ وَ قِلَّةِ الرِّيَاضَةِ» : ئۇ كۆپ يەپ ئاز ھەرىكەت قىلغانلىقتىن سەمرىپ كەتتى.

زُهْمٌ: بەدبۇي، سېسىق، ھايۋان مېيى.

زَهِمٌ ج زَهِمُونَ: سېمىز.

زَهْمَانٌ: كۆپ يەپ قورسىقى ئېسىلىپ كەتكەن ئادەم.

زُهْمَةٌ: سېسىق پۇراق، سېسىق ھىد.

زَهِمَةٌ ج زَهِمَاتٌ: سېمىز.

زَهَّارٌ ج زَهَّارُونَ: گۈل ساتقۇچى؛ گۈل تېرىغۇچى، گۈلچى؛ بوتانىكا ئالىمى.

«اِشْتَرَى الْوُرُودَ مِنَ الزَّهَّارِ» : قىزىل گۈللەرنى گۈلچىدىن سېتىۋالدى.

زَهَّدَ يُزَهِّدُ تَزْهِيدًا فِي الشَّيْءِ وَ عَنْهُ: قىزىقماسلىققا تەرغىب قىلدى.

«زَهَّدَهُ الْوَاعِظُ فِي حُبِّ الْمَالِ» : ۋەز ئېيتقۇچى مالنى دوست تۇتماسلىققا تەرغىب قىلدى.

زَهَّقَ يُزَهِّقُ تَزْهِيقًا : زېرىكتۈردى، كۆڭلىنى سۇندۇردى، رايىنى قايتۇردى.

اَلزَّهِيدُ: كۆپ تەقۋادار، ناھايىتى زاھىد ئادەم.

زَهْوٌ . زُهُوٌّ: ھاكاۋۇرلۇق، تەكەببۇرلۇق، چوڭچىلىق؛ ئاساسسىز، ئەھمىيەتسىز؛ ساختا؛ شانلىق، نۇرلۇق، شەرەپلىك؛ گۈزەللىك، كۆركەملىك.

زَهْوُ الْأَغْنِيَاءِ: بايلارنىڭ مەغرۇرلۇقى.

زَهْوُ الطَّبِيْعَةِ: تەبىئەتنىڭ گۈزەللىكى.

زَهْوُ الْأَشْجَارِ فِي الرَّبِيعِ: باھار دەرەخلىرىنىڭ كۆركەملىكى.

زُهُوقٌ: ئۆلۈمگە يېقىنلاشماق.

زَهُوقٌ ج زُهُقٌ: ھالاك بولغۇچى، يوقالغۇچى.

«إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا» «قرآن» : ... باتىل ھەقىقەتەن ئوڭاي يوقىلىدۇ.

زُهُومَةٌ: بەد بۇي، سېسىق.

زَهِيَ يُزْهَى زَهْوًا عَلَى النَّاسِ: تەكەببۇرلۇق قىلدى.

زُهِيَ بِكَذَا: مەغرۇرلاندى.

«زُهِيَ الشَّيْخُ بِحَفِيدَتِهِ» : بوۋاي نەۋرىسى بىلەن پەخىرلەندى.

زَهِّيٌّ: يورۇقلۇق نۇر؛ ئوچۇق نۇر؛ چىرايلىق نۇر؛ يارقىن؛ روشەن؛ كۆركەم؛ نۇر.

زَهِيدٌ: ئەرزىمەس، بېخىل، ناكەس؛ ئازغىنە، كىچىككىنە، قىممىتى يوق، ئازراق، قەدىرسىز.

زَهِيدُ الْعَيْنِ: ئاز قانائەت قىلىدىغان.

ثَمَنٌ زَهِيدٌ: ئازغىنا پۇل.

زَهِيدُ الْأَكْلِ: تامىقى ئاز.

وَادٍ زَهِيدٌ: تار ساي، تار جىلغا.

زَهِيٌّ: چىرايلىق، ئوچۇق، نۇرلۇق.

أَلْوَانٌ زَهِيَّةٌ: ئوچۇق رەڭ.

زَوَاجٌ: تۇرمۇش قۇرماق، توي قىلماق، نىكاھلانماق، جۈپلەشمەك، نىكاھ، توي.

«زَوَاجُ الْأَقَارِبِ يُضْعِفُ النَّسْلَ»: توغقانلارنىڭ ئۆزئارا نىكاھلىنىشى نەسلىنى ئاجىزلاشتۇرىدۇ.

حَيَاةُ الزَّوَاجِ: ئەر – خوتۇنلۇق تۇرمۇش.

زَوَاجُ الشِّغَارِ: تويلۇقسىز قايچا قۇدا بولماق.

زَوَاجٌ غَيْرُ شَرْعِيٍّ: قانۇنسىز توي، نىكاھسىز [illegible] قانۇنسىز بىللە بولماق.

زَوَاجٌ بَيْنَ الْأَهْلِ: ئۇرۇق – توغقانلار ئارىسىدا ئۆيلىنىش.

زَوَاجُ الْمُتْعَةِ: ۋاقىتلىق ئۆيلىنىش، ۋاقىتلىق خوتۇن ئالماق.

زَوَاجٌ إِخْتِيَارِيٌّ: سىناشماق، سىنىشىپ توي قىلماق.

زَوَاجٌ عُرْفِيٌّ: مىللىي ئەنئەنە بويىچە توي قىلماق.

زَوَاجٌ مَدَنِيٌّ: ئەنئەنە بويىچە توي قىلماق.

حَفْلَةُ الزَّوَاجِ: توي مۇراسىمى، توي چېيى، توي زىياپىتى.

خَاتَمُ الزَّوَاجِ: تويلۇق ئۈزۈك.

زَوَاجُ مَصْلَحَةٍ: مۇئەييەن مەنپەئەتنى كۆزلەپ توي قىلماق.

شَهَادَةُ الزَّوَاجِ: نىكاھلىنىش گۇۋاھنامىسى، توي خېتى.

صَالِحٌ أَوْ صَالِحَةٌ لِلزَّوَاجِ: توي قىلىش يېشىغا توشقان.

كَرَاهَةٌ لِلزَّوَاجِ: مەجبۇرىي توي.

وَحْدَةُ الزَّوَاجِ: بىر ئەر – خوتۇنلۇق تۈزۈم.

زِوَاقٌ: ئالتۇن جابدۇق، ئالتۇن كۈمۈشتىن ياسالغان بېزەك؛ ئاياللارنىڭ ئۆيا – ئەشلەك ۋە زىننەت بۇيۇملىرى.

زَوَالٌ: يوقالماق، تۈگىمەك، زاۋال تاپماق، ئۈزۈلمەك، تۈگىمەك.

زَوَالُ الشَّمْسِ: قۇياشنىڭ پېتىشى.

خَطُّ الزَّوَالِ: مېرىدىئان سىزىقى.

زُوَانٌ. زَوَانٌ. زِوَانٌ: زەھەرلىك بۇغداي.

زُوَانٌ: خىلمۇ خىل ياۋا ئوت – چۆپلەر، مەستەك (زەھەرلىك دان تۇتىدىغان بۇغدايسىمان ئۆسۈملۈك).

زَوْبَعَةٌ ج زَوَابِعُ: قارا بوران، قارا قۇيۇن، بوران – چاپقۇن.

زَوْبَعَةٌ بَحْرِيَّةٌ أَوْ بَرِّيَّةٌ: دېڭىز بورىنى، قاتتىق بوران.

زَوْجٌ ج أَزْوَاجٌ: جۈپ، ئەر (ئايالنىڭ ئېرى) ھايۋاننىڭ جۈپتى.

«قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا مِنْ كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ»

«قرآن»: «كېمىگە ھايۋانلاردىن (ئەركەك، چىشى بولۇپ) بىر جۈپتىن ئېلىۋالغىن..» دېدۇق.

زَوْجٌ أَحْذِيَةٍ: بىر جۈپ ئاياغ.

زَوْجٌ مِنَ الْبَقَرِ: بىر جۈپ كالا.

زَوْجُ الْإِبْنَةِ: كۈيئوغۇل.

زَوْجُ الْأُخْتِ: ھەمشىرىنىڭ ئېرى، يېزنە.

تَعَدُّدُ الْأَزْوَاجِ: كۆپ ئەرلىك تۈزۈم.

الزَّوْجَانِ: ئەر – خوتۇن ئىككىسى، ئەر ۋە ئۇنىڭ خوتۇنى.

زَوْجَةٌ ج زَوْجَاتٌ: ئايال، خوتۇن (ئەرنىڭ ئايالى)، رەپىقىسى، جۆرىسى.

«اَلزَّوْجَةُ الصَّالِحَةُ سَبَبٌ فِي سَعَادَةِ الْأُسْرَةِ»: ياخشى ئايال ئائىلىنىڭ بەختلىك بولۇشىنىڭ سەۋەبىدۇر.

زَوْجَةُ الْأَبِ: ئۆگەي ئانا، دادىسىنىڭ ئايالى.

زَوْجَةُ الْإِبْنِ: كېلىن.

زَوْجَةٌ صَالِحَةٌ: ياخشى خوتۇن.

تَعَدُّدُ الزَّوْجَاتِ: كۆپ خوتۇنلۇق تۈزۈم.

زَوْجِيٌّ: جۈپ، جۈپ سان.

عَدَدٌ زَوْجِيٌّ: جۈپ سان.

زَوْجِيَّةٌ: توي قىلماق، نىكاھلانماق، جۈپلەشمەك.

رَابِطَةُ الزَّوْجِيَّةِ: ئەر – خوتۇنلۇق مۇناسىۋەت.

أَوَامِرُ الزَّوْجِيَّةِ: ئەر – خوتۇنلۇق مۇناسىۋەت.

حَفْلَةُ الزَّوْجِيَّةِ: توي مۇراسىمى.

اَلْعَلَاقَةُ الزَّوْجِيَّةُ: ئەر – ئاياللىق مۇناسىۋەت.

زَوْحٌ: يۆتكىمۇەتمەك، نېرى قىلىۋەتمەك، يىراقلاشتۇرماق.

زَوِدَ يَزْوَدُ زَوَدًا الشَّخْصُ: قەلبى بۇزۇلدى، دىلى ئەگرى بولدى.

زَوِدَ الشَّيْءُ: نەرسە قىڭغىر بولدى، قىيسايدى، بىر تەرەپكە ئاغدى.

زَوِرَ يَزْوَرُ زَوَرًا الشَّيْءُ: نەرسە قىيسايدى، ئەگرى بولدى، كۆكرىكىنىڭ بىر تەرىپى يەنە بىر تەرىپىنى بېسىپ كەتتى.

زَوْرٌ: زىيارەت قىلغۇچىلار، ئېكىسكۇرسىيەچىلەر؛ زىيارەت قىلماق؛ كۆكرەكنىڭ يۇقىرى قىسمى.

«جَاءَ الزَّوْرُ إِلَى بَيْتِنَا»: زىيارەتچىلەر ئۆيىمىزگە كەلدى.

آلَامُ الزَّوْرِ: كۆكرەكنىڭ يۇقىرى قىسمىنىڭ ئاغرىشى.

زُورٌ: يالغان، ساختا، بوھتان، تويدۇرۇلغان، يالغان گۇۋاھلىق.

«وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ» «قرآن»: يالغان گۇۋاھلىق بېرىشتىن ساقلىنىڭلار.

شَاهِدُ الزُّورِ: يالغان گۇۋاھچى.

اَلزَّوْرَاءُ: باغداد شەھىرى.

اَلزَّوْرَاءُ ج زُورٌ وَ زَوْرَاتٌ: ئەگرى، قىڭغىر؛ يىراق.

كَلِمَةٌ زَوْرَاءُ: قىڭغىر سۆز، ئەگرى سۆز.

مَنَارَةٌ زَوْرَاءُ: قىڭغىر مۇنار.

أَرْضٌ زَوْرَاءُ: يىراق يەر.

زَوْرَةٌ: بىر قېتىملىق زىيارەت.

زَوْرَقٌ ج زَوَارِقُ: قولۋاق، كېمە، قېيىق.

زَوْرَقٌ بُخَارِيٌّ: ماتورلۇق قولۋاق، ماتورلۇق قېيىق.

زَوْرَقٌ شِرَاعِيٌّ: كىچىك يەلكەنلىك كېمە.

زَوْرَقُ النَّجَاةِ: قۇتقۇزۇش قېيىقى.

زَوْرَقُ الطُّورْبِيَّةِ: تورپېدا قېيىقى.

زَوْرَقُ صَيْدٍ: بېلىقچىلار كېمىسى.

زَوْعَةٌ ج زَوْعٌ: يالپاق، تىلىم (قوغۇن قاتارلىقلارنىڭ)؛ كىشىلەر گۇرۇھى؛ بىر چاڭگال گۆش؛ بىر پارچە ئۈسۈملۈك.

زُوعٌ: دۆ، ئۆمۈچۈك.

زَوْقُ الطَّائِرِ: قۇشنىڭ قانات قېقىشى.

زُوفَاءُ: لىپەك گۈل.

زُوفَى: لىپەك گۈل.

زَوْكٌ ج أَزْوَاكٌ: قاغىنىڭ مېڭىشى.

زَوْلٌ ج أَزْوَالٌ: ئىنسان؛ چاققان، تېتىك؛ خۇش چاقچاق يىگىت؛ چۈش؛ ئەرۋاھ؛ قەھرىمان؛ چېچەن.

«تَرَاءَى لَهُ فِي اللَّيْلِ زَوْلٌ»: كېچىدە ئۇنىڭغا ئەرۋاھ كۆرۈندى.

هَذَا زَوْلٌ مِنَ الْأَزْوَالِ: ئاجايىپ - غارايىپ.

زَوْلَعٌ: تاپىنى يېرىق.

زُومٌ: مېۋە شەربىتى، مېۋە شىرنىسى.

زَوْمَحٌ: ناكەس، پىخسىق؛ قولاقكەستى؛ ئاجىز پاكىنەك، قارا كۆرۈمسىز.

زُوَّادَةٌ: ئوزۇق، ئوزۇق - تۈلۈك، يەم - خەشەك.

زُوَّارٌ: زىيارەتچىلەر.

زَوَّاغٌ: ئۆزىنى چەتكە ئالغۇچى، سەۋەب كۆرسەتكۈچى.

زَوَّجَ يُزَوِّجُ تَزْوِيجًا - هُ الْمَرْأَةَ: ئۇنىڭغا خوتۇن ئېلىپ بەردى، ئۇنى ئۆيلەپ قويدى.

زَوَّجَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ وَ إِلَيْهِ: نەرسىنى نەرسىگە جۈپلەپ قويدى، سەپلەپ قويدى.

زَوَّجَ الْبَقَرَ لِلْحَرْثِ: يەر ھەيدەش ئۈچۈن قوشقا كالىنى جۈپلىدى.

زَوَّدَ يُزَوِّدُ تَزْوِيدًا - هُ: ئۇنىڭغا ئوزۇق - تۈلۈك بەردى، ئوزۇقلۇق ئاتا قىلدى.

زَوَّدَهُ بِكَذَا: ئۇنى تەمىنلىدى، ئوزۇق - تۈلۈك بەردى، ئوزۇقلاندۇردى، ... تەييارلىدى، ئۇنى بىھاجەت قىلدى.

«زَوَّدَ الْمَصْنَعَ بِالْآلَاتِ الْعَصْرِيَّةِ»: زاۋۇتنى زامانىۋى ئۈسكۈنىلەر بىلەن تەمىنلىدى.

«زَوَّدَ الْمُسَافِرَ بِمَاءٍ وَ تَمْرٍ»: يولۇچىغا سۇ ۋە خورما بەردى.

يُزَوِّدُ الْمَاءُ الْحُقُولَ بِالْحَيَاةِ: سۇ ئېتىزلارنى

ھاياتلىق بىلەن تەمىن ئېتىسدۇ.

«يُزَوِّدُ الْفَلَّاحُونَ سُكَّانَ الْمُدُنِ بِالْخَضْرَاوَاتِ»: دېھقانلار شەھەر ئاھالىلىرىنى كۆكتات بىلەن تەمىنلەيدۇ.

زَوَّرَ يُزَوِّرُ تَزْوِيرًا الشَّيْءَ: ساختىلاشتۇردى، ئويدۇرۇپ چىقاردى، تەقلىد قىلىپ ياسىدى.

زَوَّرَ الشَّهَادَةَ: گۇۋاھلىقنى بىكار قىلدى.

زَوَّرَ عَلَيْهِ: ئۇنىڭغا يالغاننى چاپلىدى.

زَوَّرَهُ الْمَكَانَ: ئۇنى زىيارەت قىلدۇردى.

زَوَّرَ إِرَادَةَ الشَّعْبِ: خەلقنىڭ ئىرادىسىنى زورلۇق بىلەن بويسۇندۇردى.

زَوَّرَ الْكَلَامَ: يالغان ئېيتتى، يالغان سۆزلىدى.

«زَوَّرَ تَلَامِيذَهُ الْمَتْحَفَ»: شاگىرتلىرىنى موزېيىنى ئېكسكۇرسىيە قىلدۇردى.

«هُوَ مِمَّنْ يُزَوِّرُونَ الْوَثَائِقَ»: ئۇ ساختا ھۆججەت ياسايدۇ.

«زَوَّرَ الشَّاهِدُ مَا وَقَعَ فِي الْحَادِثِ»: ۋەقەدە يۈز بەرگەن ئىشلارنى گۇۋاھچى يالغان ئېيتتى.

«زَوَّرَ الْقَاضِي شَهَادَتَهُ»: ئۇنىڭ گۇۋاھلىقىنى سوتچى يالغانغا چىقاردى.

زَوَّغَ يُزَوِّغُ تَزْوِيغًا: ئۆزىنى قاچۇردى، ئاغدى، باش تارتتى، قېيسايدى.

زَوَّغَ مِنَ الْمُحَاضَرَةِ: لېكسىيىدىن باش تارتتى.

زَوَّقَ يُزَوِّقُ تَزْوِيقًا الْكَلَامَ: سۆزنى بېزىدى، زىننەتلىدى، ياسىدى، تۈزەتتى.

زَوَّقَ الْكِتَابَ: كىتابنى بېزىدى.

زَوَّقَ الْجِدَارَ: تامنى بېزىدى، زىننەتلىدى.

«زَوَّقَ مِحْرَابَ الْمَسْجِدِ»: مەسچىتنىڭ مېھرابىغا نەقىش ئويدى.

زَوَّلَ يُزَوِّلُ تَزْوِيلًا الشَّيْءَ: يىراقلاشتۇردى، نېرى قىلدى.

«زَوَّلَهُ مِنَ الشَّرِكَةِ»: شىركەتتىن ئۇنى چەتلەشتۇردى.

زَوَّمَ يُزَوِّمُ تَزْوِيمًا: شەيتانلىق قىلدى، ھىيلە-گەرلىك قىلدى، مۇغەمبەرلىك قىلدى.

زَوَّى يُزَوِّي تَزْوِيَةً: يوشۇرۇندى، ئۆزىنى دالدىغا ئالدى.

زَوَّى وَجْهَهُ: غەم باستى، چىرايى تۇتۇلدى.

زَوَى يَزْوِي زَيًّا السِّرَّ عَنْهُ: مەخپىي تۇتتى، سىرنى يوشۇردى.

زَوَى مَا بَيْنَ عَيْنَيْهِ: يۈزىنى پۈرۈشتۈردى، قوشۇمىسىنى تۈرۈۋالدى.

زَوَى عَنْهُ حَقَّهُ: ھەققىنى بەرمىدى، ھەققىنى بىرىشتىن باش تارتتى.

«زَوَى عَنِ الْيَتِيمِ التَّصَرُّفَ فِي مُلْكِهِ»: يېتىمنى ئۆز مال-مۈلكىنى باشقۇرۇشتىن چەكلىدى.

زِيَادَةٌ ج زِيَادَاتٌ: زىيادە بولماق، ئارتماق، كۆپەيمەك، زىيادە ئۆرلىمەك، ئاشماق.

زِيَادَةٌ حِسَابِيَّةٌ: ئارىفمېتىكىلىق پروگرېسسىيە.

زِيَادَةٌ سَابِقَةٌ: سۆز ئالدى قوشۇمچىسى.

زِيَادَةٌ وَسْطِيَّةٌ: سۆز ئوتتۇرىدا كېلىدىغان قوشۇمچە.

زِيَادَةٌ لَاحِقَةٌ: سۆز ئاخىرىدا كېلىدىغان قوشۇمچە.

زِيَادَةٌ عَلَى ذَلِكَ: ئۇنىڭدىن باشقا، يەنە قوشقاندا، ئۇنىڭ ئۈستىگە.

زِيَادَةٌ عَنْ: ... دىن ئارتۇق، ... دىن ئوشۇق.

بِالزِّيَادَةِ: ئارتۇقچە، بەكمۇ، تولىمۇ.

اَلزِّيَادَةُ فِي الْأُجُورِ: ئىش ھەققىنىڭ ئۆسۈشى.

زِيَادَةٌ فِي الْإِيضَاحِ: تېخىمۇ روشەن، تولىمۇ روشەن.

زِيَادَةُ الْإِنْتَاجِ: ئىشلەپچىقىرىشنىڭ ئېشىشى.

زِيَادَةُ الْمَوَالِيدِ: تۇغۇت نىسبىتىنىڭ ئېشىشى.

زِيَادَةُ قِيمَةِ السَّيَّارَاتِ: ئاپتوموبىل باھاسىنىڭ ئۆسۈشى.

طَلَبُ الزِّيَادَةِ: كۆپرەك تەلەپ قىلماق.

زِيَارٌ: يۈگەن؛ چالغۇ ئەسۋابلارنىڭ ئىنچىكە تارىسى؛ ئادەت، قائىدە؛ زىغىر.

زِيَارَةٌ: زىيارەت قىلماق، ئېكسكۇرسىيە قىلماق، يوقلىماق، زىيارەت.

زِيَارَةُ الْأَمَاكِنِ الْمُقَدَّسَةِ: مۇقەددەس جايلارنى زىيارەت قىلماق.

زِيَارَةُ الْأَصْدِقَاءِ: دوستلارنى يوقلىماق.

زِيَارَةُ الْمَرْضَى: كېسەللەرنى يوقلىماق.

زِيَاطٌ: ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ، ۋارقىراش ـ جارقىراش ۋاڭ ـ چۇڭ.

زِيَاطُ الْمُتَجَمِّعِينَ فِي الشَّارِعِ: كوچىدا ئولىشىۋالغانلارنىڭ ۋاراڭ ـ چۇرۇڭى.

زَيَانٌ: چىرايلىق، گۈزەل.

قَمَرٌ زَيَانٌ: چىرايلىق ئاي.

زِئْبَقٌ: سىماپ.

زَيْتٌ ج زُيُوتٌ: ماي، ياغ (ھايۋانات، ئۆسۈملۈك ۋە مەدەنلەردىن چىققان مايلارنىڭ ھەممىسىگە ئېيتىلىدۇ).

زَيْتُ الْبِتْرُولِ: نېفىت.

زَيْتُ الْحَجَرِ أَوْ زَيْتُ الصَّخْرَةِ: نېفىت.

زَيْتُ الزَّيْتُونِ: زەيتۇن يېغى.

زَيْتُ الْحُوتِ: بېلىق يېغى.

زَيْتُ بَذْرِ الْقُطْنِ: چىگىت يېغى.

زَيْتُ بُذُورِ الْخَرْدَلِ: قىچا يېغى.

زَيْتُ بُذُورِ الْقِنَّبِ الْهِنْدِيِّ: كەندىر يېغى.

زَيْتٌ حَارٌّ: زىغىر يېغى.

اَلزَّيْتُ الْحُلْوُ: زەپە يېغى.

زَيْتُ الْحُمَضِيَّاتِ: ئېسسىنتول مېيى، خۇش پۇراق ماي.

زَيْتُ السِّمْسِمِ: كۈنجۈت يېغى.

زَيْتُ الشَّلْجَمِ: قىچا يېغى.

زَيْتُ فُولِ السُّودَانِي: خاسىڭ يېغى.

زَيْتُ الْقِرْفَةِ: دارچىن يېغى.

زَيْتُ قَصْبِ الطِّيْبِ: ئىگىر يېغى.

زَيْتُ فُولِ الصُّويَا: پۇرچاق يېغى.

زَيْتُ اللَّيْمُونِ: لىمون يېغى.

زَيْتُ الْيَانْسُونِ: بەديان يېغى.

زَيْتٌ مَعْدَنِيٌّ: مېنرال ماي.

زَيْتٌ خَامٌ: خام نېفىت، تازىلانمىغان نېفىت.

زَيْتُ الطَّيَّارِ: بېنزىن.

زَيْتُ الْغَازِ: كىرسىن.

زُيُوتٌ وَ شُمُومٌ: سۈماي ۋە ھايۋانات مېيى.

زُيُوتٌ نَبَاتِيَّةٌ: ئۆسۈملۈك يېغى.

زَيْتُونٌ: زەيتۇن دەرىخى.

«فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا وَ عِنَبًا وَ قَضْبًا وَ زَيْتُونًا وَ نَخْلاً وَ حَدَائِقَ غُلْبًا وَ فَاكِهَةً وَأَبًّا مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ» «قۇرئان»: سىلەرنىڭ ۋە ھايۋانلارنىڭ مەنپەئەتلىنىشى ئۈچۈن، زېمىندا ئاشلىقلارنى، ئۈزۈمنى، ئوتياشلارنى، زەيتۇننى، خورمىنى، دەرەخلىرى قويۇق باغچىلارنى، تۈرلۈك مېۋىلەرنى، ئوت ـ چۆپلەرنى ئۆستۈردۇق.

جَبَلُ الزَّيْتُونِ: زەيتۇن تېغى (قۇددۇس شەرىپتىكى بىر تاغ).

زَيْتُونَةٌ: زەيتۇن دەرىخى.

«يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لاَ شَرْقِيَّةٍ وَ لاَ غَرْبِيَّةٍ» «قۇرئان»: چىراغ مۇبارەك زەيتۇن دەرىخىنىڭ يېغى بىلەن يورۇتۇلغان، ئۇ شەرق تەرەپتىمۇ ئەمەس، غەرب تەرەپتىمۇ ئەمەس.

جَامِعَةُالزَّيْتُونِ: زەيتۇن ئۇنىۋېرسىتېتى (تۇنىستا).

زَيْتُونِيٌّ ج زَيْتُونِيُّونَ: زەيتۇنغا تەۋە، زەيتۇن رەڭلىك؛ تۇنىستىكى زەيتۇن ئۇنىۋېرسىتېتىنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىغا قارىتىلىدۇ.

«قَارُورَةٌ زَيْتُونِيَّةُ اللَّوْنِ»: زەيتۇن رەڭلىك شىشە.

زَيْتِيٌّ: مايلىق، ياغلىق.

أَخْضَرُ زَيْتِيٌّ: توق يېشىل، ئىسىلىق يېشىل، پارقىراق.

نَبَاتٌ زَيْتِيٌّ: مايلىق ئۆسۈملۈك.

زُجَاجٌ زَيْتِيُّ اللَّوْنِ: زەيتۇن رەڭلىك ئەينەك.

صُورَةٌ زَيْتِيَّةٌ: ماي بوياق رەسىم.

زَيْتِيَّاتٌ: نېفىت ئىشلەپچىقىرىش كارخانىسى.

زِيجٌ ج أَزْيَاجٌ و زِيجَةٌ و زِيجَاتٌ: تامچىسىنىڭ تامغا تارتىدىغان تانىسى؛ ئاسماندىكى يۇلتۇز-لارنىڭ ھەرىكەتلىنىش ئەھۋالىنى چۈشەندۈ-رىدىغان كىتاب؛ جەدۋەل، ستىرونومىيىلىك كالىېندار.

زِيجَةٌ ج زِيجَاتٌ: نىكاھلاناق، توي قىلماق، جۈپلەشمەك.

«اِنْخَفَضَ مَعْدَلُ الزِّيجَاتِ فِي السَّنَوَاتِ الْأَخِيرَةِ» : كېيىنكى يىللاردا نىكاھلىنىش نىسبىتى تۆۋەنلەپ كەتتى.

زِيحٌ ج أَزْيَاحٌ: پارچە، ئۈزۈق.

اَلزَّيْدِيَّةُ: شىئە مەزھىپىنىڭ بىر تارمىقى.

زِيرٌ ج أَزْيَارٌ وَ زِيرَةٌ وَ أَزْوَارٌ: چالغۇ ئەسۋاب، ئۇدىنىڭ ئاۋازى؛ ئادەت، يوسۇن، قائىدە؛ ئايال-لارغا ئامراق ئادەم؛ كۈپ.

زِيرُ مَاءٍ أَوْ تَمْرٍ: سۇ ياكى خورما كۈپى.

زَيْرٌ ج أَزْيَارٌ و زِيرَةٌ: چېلەك، تۇلۇڭ، ئىدىش، كۈپ، سوغا؛ قورۇق سۆلەت بەگزادە؛ خوتۇنلار بىلەن پاراڭلىشىشقا ئامراق ئادەم.

زَيْزٌ ج زِيزَانٌ: تومۇزغا.

زَيْزَاءُ: تۆپىلىك، دۆڭ؛ پەي.

زَيْزَفُون: پىكوس دەرىخى.

«كَالزَّيْزَفُون يَزْهِرُ وَ لَا يُثْمِرُ» : ئېغىزدا بار، ئەمەلدە يوق.

زَيْزِيٌّ: تۆپىلىك ، دۆڭ؛ پەي.

زَيْطَةٌ: سۆزكۆچ؛ ۋاڭ - چۇڭ، غەۋغا.

زَيْغٌ. زَيْغَانٌ: ھالقىپ ئۆتمەك، ئاشماق، ئايرىل-ماق، ئاغماق، توغرا يولدىن چىقىپ كەتمەك، قىڭغىر يولغا كىرىپ قالماق.

«فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ» «قرآن» : دىللىرىدا ئەگرىلىك بار (يەنى گۇمراھلىقتا مايىل) كىشىلەر مۇتەشا-بىھ ئايەتلەرگە ئەگىشىدۇ.

زَيْغُ الْبَصَرِ: يىراق بولغانلىقى ئۈچۈن جىسىملا ر-نى روشەن كۆرەلمەسلىك.

زَيْفٌ ج زُيُوفٌ: ساختا، يالغان، ئويدۇرۇلغان، جا.

دِرْهَمٌ زَيْفٌ: ساختا پۇل، جا پۇل، يالغان پۇل.

زِيقُ الثَّوْبِ ج أَزْيَاقٌ: ياقا.

زِيقُ الْبَنَّاءِ: تامچىلىقتا ئىشلىتىدىغان شەيتان (تەكشىلىكنى ئۆلچەيدىغان ئەسۋاب).

زِيمَةٌ ج زِيَمٌ: تۆگە پادىسى، تۆگە توپى، بىر توپ تۆگە (ئەڭ ئاز بولغاندا 2 - 3 نى، ئەڭ كۆپ بولغاندا 51 تۆگىنى بىلدۈرىدۇ).

زَيْنٌ ج أَزْيَانٌ: چىرايلىق، زىننەتلەنگەن، گۈزەل، بېزەلگەن، كۆركەم؛ شان - شەرەپ، پەخىر، شۆھرەت، شەرەپ.

زَيْنُ الدِّيكِ: خوراز تاجىسى.

اَلْمَالُ زَيْنٌ: مال زىننەتتۇر.

اَلْأَوْلَادُ زَيْنٌ: باللار زىننەتتۇر.

اِمْرَأَةٌ زَيْنٌ: چىرايلىق ئايال.

زِينَةٌ ج زِيَنٌ: زىننەت بۇيۇملىرى، زىننەت ، بېزەك.

«زِينَةُ الْأَرْضِ بِالْعُلَمَاءِ وَالْكَوَاكِبُ زِينَةُ السَّمَاءِ» : زېمىننىڭ زىننىتى ئالىملار بىلەن، ئاسما-نىڭ زىننىتى يۇلتۇزلار بىلەندۇر.

زِينَةُ الْوَجْهِ: ئوپا - ئەڭلىك.

أَشْجَارُ الزِّينَةِ: زىننەت دەرەخلىرى.

خِوَانُ الزِّينَةِ: گىرىم ئۈستىلى، زىننەت بۇيۇم-لىرى ئۈستىلى.

غُرْفَةُ الزِّينَةِ: گىرىم ئۆيى، گىرىمخانا؛ كىيىم يۆتكەيدىغان ئۆي.

يَوْمُ الزِّينَةِ: ھېيت كۈنى.

زِيٌّ ج أَزْيَاءٌ: مودا، شەكىل، پاسون، كىيىم، فورما.

«لَبِسَ الزِّيَّ التَّقْلِيدِيَّ بِمُنَاسَبَةِ الْعِيدِ» : ھېيت مۇناسىۋىتى بىلەن ئەنئەنىۋى كىيىمنى كىيدى.

«أَقْبَلَ بِزِيِّ السَّلَاطِينِ» : سۇلتانلار قىياپىتىدە چىقىپ كەلدى.

عَلَى زِيِّ الْجَدِيدِ: يېڭى شەكىل، يېڭىچە.

زَيَّاتٌ: ياغچى، ياغ ساتقۇچى، ماي ئىشلەپچىقارغۇچى.

«مَازَالَ فُلَانٌ يَشْتَغِلُ زَيَّاتًا عَلَى الطَّرِيقِ التَّقْلِيدِيَّةِ» : پالانى يەنىلا ئەنئەنىۋى ئۇسۇل

بويىچە ياغ ئىشلەپچىقىرىش بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ.

«هُوَمِنْ كِبَارِ الزَّيَّاتِينَ فِي الْعَاصِمَةِ» : ئۇ پايتەختتىكى چوڭ ماي سودىگىرى ھېسابلىنىدۇ.

زَيَّاقٌ: ھاكاۋۇر، مۇتەكەببىر، چوڭچى؛ يولۋاس.

زَيَّاطٌ: ۋارقىرىغۇچى، ۋارقىراپ چاقىرغۇچى، ۋالاڭ-چۇڭ كۆتۈرگۈچى، جېدەلخور.

زَيَّتَ يُزَيِّتُ تَزْيِيتًا الطَّعَامَ: تاماققا ماي قويدى، ماي قوشتى.

زَيَّتَ الْآلَةَ: سايماننى مايلىدى، ماي قويدى.

زَيَّتَ السِّرَاجَ: چىراغقا ماي قويدى.

«زَيَّتَ عَجَلَاتِ سَيَّارَتِهِ» : ماشىنىسىنىڭ چاقىنى مايلىدى.

زَيَّتَتِ الْقِدْرَ: قازاننى مايلىدى.

زَيَّدَ يُزَيِّدُ تَزْيِيدًا الشَّيْءَ: نەرسىنى ئاشۇردى، ئۆستۈردى، كۆپەيتتى.

«زَيَّدَ رَأْسَمَالَهُ» : دەسمايىنى كۆپەيتتى.

زَيَّطَ يُزَيِّطُ تَزْيِيطًا: ۋالاڭ - چۇڭ كۆتۈرۈشتى، ۋارقىراپ - جارقىراشتى، ۋاراڭ - چۇرۇڭ قىلىشتى.

زَيَّغَ يُزَيِّغُ تَزْيِيغًا - هُ: ئۇنى ئازدۇردى، ئاداشتۇردى.

زَيَّغَهُ: تۇزلىدى، ئەگرىلىكتىن تۈزلىدى.

زَيَّغَهُ الشَّيْطَانُ: ئۇنى شەيتان ئازدۇردى.

زَيَّفَ يُزَيِّفُ تَزْيِيفًا الدَّرَاهِمَ: ساختا پۇل ياسىدى، يالغان پۇل چىقاردى.

زَيَّفَ رَأْيَهُ أَوْ قَوْلَهُ: پىكرىنىڭ ياكى سۆزىنىڭ يالغان تەرىپىنى ئاشكارىلاپ يالغانغا چىقاردى.

زَيَّقَ يُزَيِّقُ تَزْيِيقًا الْبَابَ: ئىشىك قىچىرلىدى.

زَيَّقَ الثَّوْبَ: كىيىمگە ياقا تۇتتى.

زَيَّنَ يُزَيِّنُ تَزْيِينًا: ھەل بەردى، بېزىدى.

زَيَّنَ الشَّيْءَ: نەرسىنى گۈزەللەشتۈردى.

زَيَّنَهُ: ئۇنى چىرايلىق كۆرسەتتى.

زَيَّنَ بِالْأَنْوَارِ: چىراغلار بىلەن بېزىدى.

زَيَّنَ لَهُ: ئۇنىڭغا چىرايلىق كۆرسەتتى.

«وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ» «قۇرئان» :

شەيتان ئۇلارغا قىلمىشلىرىنى چىرايلىق كۆرسەتتى.

زَيَّنَ لَهُمُ الْحَيَاةَ: ئۇلارغا ھاياتنى چىرايلىق كۆرسەتتى.

«زَيَّنَ الرَّسَّامُ الصُّورَةَ» : رەسسام رەسىمنى بېزىدى.